

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM TEKNOLOJİSİ PROGRAMI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEMLİ CEP TELEFONU
KULLANIMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURCU YILMAZ

Ankara, Eylül, 2017

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM TEKNOLOJİSİ PROGRAMI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEMLİ CEP TELEFONU
KULLANIMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURCU YILMAZ

Danışman: Prof. Dr. Hafize KESER

Ankara, Eylül, 2017

ONAY

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne

Burcu YILMAZ'ın hazırladığı "Ortaokul Öğrencilerinin Problemlerini Cep Telefonu Kullanımlarının Farklı Değişkenler Açıısından İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, j¼rimiz tarafından Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Eğitim Teknolojisi Programı'nda Yüksek Lisans Tezi Olarak Kabul Edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Hafize KESER (Danışman)

¼ye: Doç. Dr. Mehmet Arif ÖZERBAş

¼ye: Yrd. Doç. Dr. Necmettin TEKER

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından/...../20..... tarihinde uygun gör¼lm¼ř ve Enstitü Yönetim Kurulunca/...../20..... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail GÜVEN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

ETİK BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Burcu YILMAZ

ÖNSÖZ

Cep telefonu gibi bilgi ve iletişimde çığır açan cihazlar toplumda hızla benimsenmekte, kullanım alanları çeşitlenerek artmakta ve yaygınlaşmaktadır. Eğitim öğretim süreçleri ile öğrenciler olumlu ve olumsuz çeşitli etkilere maruz kalmaktadır. Olumsuz etkileri en aza indirmek için yapılabilecek planlamalar ve çalışmalar, öncelikle bu etkilerin tespit edilmesi ile mümkün olabilecektir. Özellikle teknolojiye yetişkinlerden daha hızlı adapte olan çocuklar açısından bu olumsuz etkilere ilişkin önlemler alınması büyük bir sorumluluk haline gelmektedir. Bu nedenle cep telefonlarının problemleri kullanımını önleyerek; eğitim öğretim süreçlerinde faydalı, bilgiye ulaşmada ve iletişimde etkili, etik değerlere uygun, doğru ve bilinçli kullanımının sağlanması gerektiği düşüncesi doğrultusunda ortaokul öğrencilerinin problemleri cep telefonu kullanımlarının farklı değişkenler açısından incelemesi amacıyla bu araştırma yapılmıştır.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, alt amaçları, önemi, sınırlılıkları ve tanımları yer almıştır. İkinci bölümde problemleri cep telefonu kullanımı ve yapılan araştırmalar hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmada izlenen yöntem belirlenmiş, dördüncü bölümde veri toplama araçlarından elde edilen bulgulara değinilmiştir. Beşinci bölümde ise sonuç ve öneriler yer almıştır. Yaptığım araştırma boyunca benden yardımlarını esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Hafize Keser başta olmak üzere, alanım adına üretmemde ve faydalı işlere imza atmamda en büyük motivasyon kaynağım, destekçim ve çoğu zaman akıl hocam olan Yrd. Doç. Dr. Turgay Alakurt'a teşekkür ederim. Yine desteğimi esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Salih Bardakçı'ya da teşekkürü borç bilirim. Tüm seferber olan Bilişim Teknolojileri Eğitimcileri Derneği dostlarına, araştırmaya katılan öğrencilerimize ve tabii ki onlara sahip olduğum için dünyanın en şanslı insanı olduğumu düşündüğüm inanılmaz ailemin her ferdine desteklerinden dolayı sonsuz şükranlarımı sunarım.

Burcu YILMAZ

ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEMLİ CEP TELEFONU KULLANIMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yılmaz, Burcu

Yüksek lisans, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı
Eğitim Teknolojisi Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hafize KESER

Eylül 2017, xiii + 84 sayfa

Bu çalışma ortaokul öğrencilerinin problemleri cep telefonu kullanımlarını farklı değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında Problemleri Cep Telefonu Kullanım Ölçeği (PCTKÖ) geliştirilmiştir. Literatüre dayanarak madde havuzu oluşturulmuş, taslak form uzman görüşüne sunulmuş ve uygulamaya hazır hale getirilmeye çalışılmıştır. Ankara ili merkez okullarında öğrenim görmekte olan 546 ortaokul öğrencisi üzerinden toplanan veriler açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerine tabii tutularak, 22 maddeden oluşan ölçek geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerliğine ilişkin yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin “bağımlılık”, “aşırı kullanım ve ihmal” ve “kontrol edememe ve ihlal” olmak üzere 3 alt boyutlu bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Ardından doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin geçerliği için Kaiser-Meyer-Olkin, .922 ve Barlett, $p < .05$ değerleri, güvenilirliği için ise Cronbach Alfa korelasyon katsayısı değerlendirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .917 olarak hesaplanmıştır. Geliştirilen ölçek 2016-2017 eğitim öğretim yılında Ankara merkez ilçelerindeki 5. 6. 7. ve 8. sınıfta okumakta olan 2092 ortaokul öğrencisine uygulanmış cep telefonu sahibi 1387 öğrenci üzerinden araştırma tamamlanmıştır.

Araştırmada cep telefonu sahibi öğrencilerin %92.0’sinin (1276) cep telefonu ile internete bağlandığı ve %59.4’ünün (819) internet paketi olduğu, öğrencilerin yarıdan fazlasının (%55.5) 10-11 yaşlarında ilk kez cep telefonuna sahip olduğu tespit edilmiştir. İlk kez 8-9 yaşında cep telefonu sahibi olma oranı ise %18 olarak bulunmuştur. 8. sınıfların %13’ünün, 7. sınıfların %15.4’ünün, 6. sınıfların %15.9’unun, ve 5. sınıfların %26.5’inin 8-9 yaşında cep telefonu sahibi olduğu, ilk kez

cep telefonuna sahip olma yaşının sınıf düzeyi düştükçe küçüldüğü belirlenmiştir. Öğrencilerin kullanım süresi sınıf büyüdükçe artmaktadır. 5. sınıflar en çok “günde 1 saatten az”, 6.sınıflar en çok “günde 1-2 saat arası”, 7. sınıflar en çok “günde 2-4 saat arası”, 8. sınıflar ise en çok “günde 4 saatten fazla” cep telefonu kullanmaktadır.

Problemlili Cep Telefonu Kullanım Ölçeği toplam puanları ile “aşırı kullanım ve ihmal” ile “kontrol edememe ve ihlal” alt faktörlerin puanlarının anlamlı şekilde farklılaştığı, erkeklerin puanlarının kız öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Günlük ortalama cep telefonu kullanım süresinin ve Problemlili Cep Telefonu Kullanım Ölçeği puanları ile “bağımlılık”, “aşırı kullanım ve ihmal”, “kontrol edememe ve ihlal” olmak üzere alt faktör puanlarının sınıf düzeyi arttıkça yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin sadece %26.7’si velilerinin cep telefonu kullanım bilgisinin kendilerinden daha fazla olduğunu düşünmektedir. Velilerinin cep telefonu kullanım bilgisinin kendilerinkinden az olduğunu düşünen öğrencilerin Problemlili Cep Telefonu Kullanım Ölçeği toplam puanları ile tüm alt faktör puanları, velilerinin cep telefonu kullanım bilgisinin kendilerinden fazla olduğunu düşünen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Önemli bir ihtiyaç ve araç haline gelmiş olan cep telefonlarının problemlili kullanımlarına ilişkin kısıtlama ve yasaklama gibi davranışsal önlemlerin yetersiz kalacağı, risk ve zararlara karşı eğitim öğretim ile etkili kullanmanın sağlanabileceği ortadadır. Bu eğitim ve öğretimler planlanırken, öğrencileri korumak ve kollamakla yükümlü, rol model olan yetişkinlerin ve öğretmenlerin de yeterlilikleri göz ardı edilmemeli, ekransız kalma günü, okul/aile sözleşmeleri, teknoloji molaları gibi alternatif çözüm, proje ve etkinlikler geliştirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Cep telefonu, Problemlili kullanım, Akıllı telefon bağımlılığı, Öğrencilerin telefon kullanımı

ABSTRACT**INVESTIGATE THE DIFFERENT VARIABLES OF PROBLEMATIC MOBILE
PHONE USAGE OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS**

Yılmaz, Burcu

Master, Computer Education & Instructional Technologies Department Program
of Educational Technology

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Hafize KESER

September 2017, xiii + 84 pages

This study was conducted in order to investigate problematic mobile phone usage of middle school students in terms of different variables. The Problematic Cell Phone Usage Scale (PCTCU) was developed at the first stage of the study. Based on the literature, a pool of substances has been established and the draft form has been presented to the experts' opinion and tried to be ready for implementation. A total of 22 items were developed by taking into account the explanatory and confirmatory factor analyzes of the data collected from 546 middle school students in Ankara city center schools. As a result of the explanatory factor analysis on the validity of the scale, it was determined that the scale had three sub-dimensions, "dependency", "overuse and neglect" and " uncontrollable and violating ". Confirmatory factor analysis was then performed. For the validity of the scale, Kaiser-Meyer-Olkin, .922 and Barlet, $p < .05$ values and Cronbach's alpha correlation coefficient for reliability were evaluated. The internal consistency coefficient of your scale was calculated as .917. . Developed scale applied to 2092 students studying in the central districts of Ankara at 5th,6th,7th,8th grades in the academic year of 2016-2017 and the research has been completed on 1387 mobile phone owner students.

In the study, it was determined that mobile phone owner students (92.0%) were connected to the Internet via mobile phone(1276). %59,4 of them have internet packages. It was found that the majority of the students (55.5%) had mobile phones for the first time in the age of 10-11. The rate of having a mobile phone for the first time, at the age of 8-9 was found as 18% (249). 13% of the 8th grade, 15.4% of the 7th grade, 15.9% of the 6th grade and 26.5% of the 5th grade have mobile phones at the age of 8-9, it has been determined that for the first time, the age of having a mobile phone

decreases as the class level declines. The duration of student use is also increasing as the class grows. 5th grades the most "less than 1 hour a day", the 6th grades the most "1-2 hours a day", the 7th grades the most "2-4 hours a day" and 8th grads most concentrated in "more than 4 hours a day" mobile phone use groups.

Problematic Cell Phone Use Scale total scores indicated that the scores of "overuse and neglect" and "uncontrollable and violating" sub-factors significantly differed, and male scores were higher than female students

The average daily mobile phone usage time and The total scores of Problematic Cell Phone Usage Questionnaire and the sub-factor scores of "dependency", "overuse and neglect", "control and violation" increase as the class level increases.

Only (26.7%) of the students think that their parents' mobile phone usage information is higher than themselves. There was a significant difference between the total scores of Problematic Cell Phone Usage Questionnaire and all the sub-factor scores of the students who thought that their parents' mobile phone usage information was less than their own, and that their parents thought that their mobile phone usage information was higher than themselves.

Behavioral measures such as restriction and prohibition of problematic usage of mobile phones which have become an important need and tool are inadequate and effective use of education and training against risks and harms can be achieved. While these trainings and trainings are planned, alternative solutions, projects and activities should be developed, such as the days of unscreened, school / family contracts, technology breaks, and the competences of adults and teachers who are obliged to protect and protect students and role models.

Key words: Mobile phone, Problematic usage, Smart phone addiction, Student's mobile phone usage

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
BÖLÜM 1	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	13
1.3. Önem	14
1.4. Sınırlılıklar	15
1.5. Tanımlar	15
BÖLÜM 2	16
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	16
2.1. Kavramsal Çerçeve	16
2.1.1. Cep Telefonlarının Gelişimi	16
2.1.2. Cep Telefonlarının Problemlili Kullanımı	17
2.1.3. Teknoloji Bağımlılığı	19
2.1.4. Akıllı Telefon Bağımlılığı	20
2.1.5. Nomofobi	21
2.2. İlgili Araştırmalar	23
2.2.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	24
2.2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	30
BÖLÜM 3	35
3. YÖNTEM	35

	x
3.1. Araştırmanın Modeli	35
3.2. Evren ve Örneklem	35
3.3. Veri Toplama Araçları	36
3.3.1. Kişisel Bilgiler Formu	36
3.3.2. Problemlı Cep Telefonu Kullanım Ölçeği (PCTKÖ)	36
3.3.2.1. Problemlı Cep Telefonu Kullanım Ölçeği'nin Geliştirilme Süreci	37
3.3.2.2. Problemlı Cep Telefonu Kullanım Ölçeği'nin Geçerlik Çözömlmeleri	38
3.3.2.2.1. Açımlayıcı Faktör Analizi.	38
3.3.2.3. Problemlı Cep Telefonu Kullanım Ölçeği'nin Güvenilirlik Çözömlmeleri	41
3.3.2.3.1. Doğrulayıcı faktör analizi.	42
3.3. Verilerin Toplanması	43
3.3.1. PCTKÖ'nün Geliştirilmesinde İzlenen Veri Toplama Süreci	43
3.3.2. Kişisel Bilgiler Formu ve PCTKÖ Uygulanmasında İzlenen Veri Toplama Süreci	43
3.4. Verilerin Çözömlenmesi	44
BÖLÜM 4	45
4. BULGULAR ve YORUMLAR	45
4.1. Ortaokul Öğrencilerinin Cep Telefonu Kullanma Durumlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	45
4.1.1. Sahip Olma Durumu	45
4.1.2. Kullanma Amacı	47
4.1.3. Kullanım Süresi	49
4.2. Ortaokul Öğrencilerinin Problemlı Cep Telefonu Kullanma Düzeyine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	50
4.3. Öğrencilerin Problemlı Cep Telefonu Kullanım Düzeyinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	50

4.3.1. Cinsiyet	50
4.3.2. Sınıf	51
4.3.3. Kullanım Süresi	56
4.3.4. Velinin Eğitim Düzeyi	60
4.3.5. Velinin Cep Telefonuna İlişkin Bilgi Düzeyi	61
BÖLÜM 5	64
5. SONUÇLAR	64
ÖNERİLER	67
KAYNAKÇA	69
EKLER:	80
EK 1 – Araştırma izni	81
EK 2 Kişisel Bilgiler Formu	83
EK 3 -PCTKÖ	84

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1 KMO ve Küresellik Test Sonuçları	38
Çizelge 2 Maddelerin Faktör Yük Değerleri ve Ortak Faktör Varyansları	39
Çizelge 3 Problemlili Cep Telefonu Kullanım Ölçeği Madde Çözümlemesi Sonuçları ..	41
Çizelge 4 PCTKÖ Güvenirlilik Katsayısı.....	42
Çizelge 5 Uyum Ölçüt Aralıkları ve Problemlili Kullanım Ölçütleri.....	42
Çizelge 6 Öğrencilerin Sınıflara Göre İlk Kez Cep Telefonuna Sahip Olma Yaşları....	46
Çizelge 7 Sınıf Düzeylerine Göre Cep Telefonu Kullanım Süreleri	49
Çizelge 8 PCTKÖ Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	50
Çizelge 9 Sınıf Düzeyleri ve Cinsiyet Verileri.....	50
Çizelge 10 Problemlili Cep Telefonu Kullanımı ve Cinsiyet İlişkisi	51
Çizelge 11 PCTKÖ ve Alt Faktörlerin Sınıf Düzeyinde Puanları.....	52
Çizelge 12 5. ve 6. Sınıf PCTKÖ Puanlarının Mann-Whitney U-testi Sonuçları	53
Çizelge 13 5. ve 7. Sınıf PCTKÖ Puanlarının Mann-Whitney U-testi Sonuçları	54
Çizelge 14 5. ve 8. Sınıf PCTKÖ Puanlarının Mann-Whitney U-testi Sonuçları	54
Çizelge 15 6. ve 7. Sınıf PCTKÖ Puanlarının Mann-Whitney U-testi Sonuçları	55
Çizelge 16 6 ve 8. Sınıf PCTKÖ Puanlarının Mann-Whitney U-testi Sonuçları	55
Çizelge 17 7. ve 8. Sınıf PCTKÖ Puanlarının Mann-Whitney U-testi Sonuçları	56
Çizelge 18 PCTKÖ Toplam ve Alt Faktör Puanlarının Günde 1 Saatten Az ve Günde 1-2 Saat Kullanım Süresi ile İlişkisi	57
Çizelge 19 PCTKÖ Toplam ve Alt Faktör Puanlarının Günde 1 Saatten Az ve Günde 2-4 Saat Kullanım Süresi ile İlişkisi	57
Çizelge 20 PCTKÖ Toplam ve Alt Faktör Puanlarının Günde 1 Saatten Az ve Günde 4 Saatten Fazla Kullanım Süresi ile İlişkisi.....	58
Çizelge 21 PCTKÖ Toplam ve Alt Faktör Puanlarının Günde 1-2 Saat Arası ve Günde 2-4 Saat Arası Kullanım Süresi ile İlişkisi	58
Çizelge 22 PCTKÖ Toplam ve Alt Faktör Puanlarının Günde 1-2 Saat Arası ve Günde 4 Saatten Fazla Kullanım Süresi ile İlişkisi.....	59
Çizelge 23 PCTKÖ Toplam ve Alt Faktör Puanlarının Günde 2-4 saat ve Günde 4 Saatten Fazla Kullanım Süresi ile İlişkisi.....	60
Çizelge 24 Velisinin Eğitim Düzeyi Lise ve Üniversite Olan Öğrencilerin PCTKÖ Toplam Puanları ile Bağımlılık Alt Faktörü Puanlarının İlişkisi	61
Çizelge 25 Velisinin Eğitim Düzeyi Üniversite ve Lisansüstü Olan Öğrencilerin PCTKÖ Toplam Puanları ile Bağımlılık Alt Faktörü Puanlarının İlişkisi	61

Çizelge 26 Velilerin Öğrenim Durumu ve Öğrencilere Kıyasla Telefon Kullanım Bilgisi	62
Çizelge 27 PÇTKÖ ve Alt Faktör Puanlarının Velinin Telefon Kullanım Bilgisi ile İlişkisi	63

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Öğrencilerin İlk Kez Cep Telefonuna Sahip Olma Yaşları.....	45

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırma kapsamındaki problem, amaç, alt amaçlar, önem, sınırlılıklar, tanımlar ve kısaltmalara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem

Kullanım alanlarının çoğalması ve işlevlerinin gelişmesiyle hayatımızdaki önemi artan cep telefonlarının her yaştaki bireylerde problemleri kullanımları tespit edilmeye başlanmıştır. Bu problemleri kullanımların teknolojinin büyük atılımlarını gölgede bırakmaması, çocuklarımızın toplumda ortaya çıkan bu yeni sorunlarla mücadele edebilecek yeterliliklerle donatılabilmesi, başta cep telefonunun sağladığı imkanları sunan ebeveynler ve öğrencileri hayata hazırlamakla yükümlü eğitimcilerin sorumluluğundadır.

Merkezi sınavlarda, yarışmalarda ya da eğitim öğretim yılı sonunda başarı kazanan öğrencilerin, aileler tarafından cep telefonu ile ödüllendirildikleri gözlenmektedir. İstenilen anda çocuklarına ulaşım imkanı sunarak onların durumundan emin olabilme ailelere güven sağlarken diğer yandan da öğrencilere emniyet bilinci ve sokağa çıkarken daha rahat izin alma, daha geç saatte gelebilme gibi özgürlük imkanı tanımaktadır. Eğitsel anlamda da büyük bir potansiyele sahip olan cep telefonları, mevcut durumda etkilerini ve risklerini değerlendiremeyecek yaş grubundaki ve bilinçteki öğrencilere sunulmakta, bu ise sorumluluğu daha da arttırmaktadır.

İlköğretim öğrencilerinin istenmeyen davranış nedenleri arasında, aile içi problemlerin yanı sıra, televizyon ve diğer kitle iletişim araçlarında sergilenen şiddet olaylarının etkisi olduğu belirtilmektedir (Korkmaz, Korkmaz ve Özkaya, 2009). Bu gibi istenmeyen davranışlar ve okullarda öğrencilerin problemleri cep telefonu

kullanımlarındaki artış, birçok okul yönetimini çaresiz bırakarak, telefon kullanımının kısıtlanması veya yasaklanması gibi kararlar alınmasına sebep olmaktadır. Etkili olup olmadığını değerlendirmeden, yeterince araştırma yapılmadan bu kararların alınması bir tartışma konusuyken kararların uygulanabilirliği de başka bir tartışma konusu haline gelmektedir. Kısıtlama ve yasaklar çeşitli sıkıntılar yaratmakta, iletişimde çığır açmış cep telefonlarının, uygun bir şekilde yapılandırılması halinde eğitim öğretimde kullanışlı birer araç olabileceği ihtimalinin göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Öğrencilerin en büyük bilgiye ulaşma ve informal öğrenme kaynağı olan cep telefonlarından, sağladığı fırsatlardan ve kolaylıklardan mahrum kalmaları, ileride kendi kuşaklarının getirdiği, çoklu dikkat, çoklu karar alma gibi özellikler yönünden yeterli olamayacakları, rekabet gücü geliştiremeyecekleri, farkındalıklarının ve bilinçlerinin yetersiz kalacağı anlamına da gelebilir. Günümüzde teknolojinin sunduğu kolaylıklardan, fırsatlardan ve iletişim gücünden etkili şekilde faydalanan, bilgiye gerektiği zaman hızla ulaşan, ulaştığı bilgiyi analiz eden, kullanılabilirliğine karar veren, sentezleyen personeller iş dünyasında tercih sebebi olurken öğrenciler için de bu yeterlikler önem kazanmaya başlanmıştır. Teknolojinin sunduğu imkanlardan yararlanarak, zaman ve mekan bağıllığı olmaksızın her yerden ve her an işini yapabilen, birden fazla yerde çalışan yeni çalışan modelleri mobil yakalı, mobil çalışan (mobile worker <http://dictionary.cambridge.org>) gibi isimlerle tanımlanmaya başlamıştır (Adıgüzel, Batur, Ekşili, 2014). Zamanı verimli kullanan bu kişiler, mobil teknolojilerin etkili kullanımında ileri düzey yeterliklere sahiptir. Bu ileri düzey yeterliklerin kazanılması sürecinde, öğrencilere getirilen kısıtlama ve yasakların negatif etkiye sebep olacağı, ayrıca, etkili kullanımın öğretilebileceği en uygun ortam olan okullarda araçlar yasaklanırken, öğrenciler okul dışında bu aracın negatif etkilerine maruz kalmaya devam edeceklerdir.

Dünya genelinde 2016 yılında 7.511 milyar olan cep telefonu aboneliği sayısının 2017 yılı itibarıyla 7,740 milyara yükseleceği ve mobil genişband aboneliği sayısının da toplam abone sayısının %97,1'ine ulaşacağı öngörülmektedir (ITU, 2017). Ayrıca, cep telefonundan internete bağlanmanın temel bir özellik haline geldiği görülmektedir. Bununla beraber gelişmiş ülkelerin bu konuda önemli bir yol kat ettikleri, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında büyük farkların oluştuğu söylenebilir. Cep telefonlarının mobil genişband aboneliğine bakıldığında %52,2 olan dünya ortalamasının, gelişmiş ülkelerde %94,4 ve gelişmekte olan ülkelerde %43,6 olduğu,

2016 raporlarında belirtilmiş, 2017 yılında da gelişmiş ülkelerde %97,1, gelişmekte olan ülkelerde %48,2 olacağı, farkın kapanamayacağı öngörülmüştür (ITU, 2017).

79.814.871 nüfusa sahip ülkemizde (TUİK, 2016), 2017 ilk çeyreği verilerine göre 75.724.413 mobil abone bulunmaktadır (BTK,2017). Mobil cepten internet abone sayısı da 52.306.518 olarak belirtilmektedir. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması verilerine göre hanelerin %96,9’unda cep telefonu bulunmaktadır (TUİK, 2016). 2009 yılında mobil genişbant hizmetinin verilmeye başlanmış, mobil trafik miktarımız 2016 yılında 56,8 milyar dakika iken 2017 yılının ilk çeyreğinde 59,92 milyar dakikaya yükselmiştir. İnternet büyük bir ihtiyaç olarak toplumda benimsenirken internet abone sayısındaki en büyük artış %29,2’lik bir oranla mobil cepten internette gerçekleşmiştir. İnternet erişimi mobil cihazlara kaymış bulunmaktadır. Mobil genişbant internet abonelerinin %32,9’u 1-4 GB internet kullanımında yoğunlaşmakta, aylık ortalama kullanımı ise 2,5 GB seviyesinde olmaktadır. Cihazı ve SIM kartı 4.5G uyumlu aboneler için ise aylık ortalama kullanım 5.5 GB olmuştur (BTK, 2017).

Cep telefonu aboneleri ağırlıklı olarak sosyal medyayı kullanmaktadırlar. Sadece Facebook kullanıcılarının günde 8 milyar video izlediği, videoların %51’inin mobil cihazlar üzerinden izlendiği, Facebook’un kişilere pazarlama vb. amaçlarla ulaşmak için en temel platform olarak tercih edildiği belirtilmekte ve 2017 yılı sonunda internet trafiğinin %74’ünün video içeriklerinden geleceği öngörülmektedir (“SAG IPL”, 2017). Sosyal medya kullanımı, dolayısıyla cep telefonu kullanımı ve cep telefonundan internete bağlanma büyük bir hızla yaygınlaşmaktadır.

Ülkemiz; 2017 yılının birinci çeyreğinde aylık ortalama 413 dakikalık kullanım (görüşme) ile yine Avrupa ülkelerine kıyasla mobil telefonla en fazla süre görüşme yapan ülke olmuştur (BTK, 2017). Günümüzde yetişkin ve ergen herkesin cep telefonuna sahip olduğu ve 7.6 Mbps ortalama internet bağlantı hızı bakımından 143 ülke arasından 75. sırada olan Türkiye’de mobil bağlantı hızının 10.3 Mbps olduğu (Akamai, 2017), internet hizmetlerinin mobil hizmetler yönünde gelişme gösterdiği ve cep telefonlarının kullanım alanlarının/süresinin daha da artacağı rahatlıkla söylenebilir. Tüm bu veriler cep telefonu kullanımının ve internete cep telefonuyla erişimin daha da artacağını ve hızının, teknolojisinin gelişeceğini ve Türkiye olarak büyük bir pazar oluşturduğumuzu göstermektedir. Bu sebeple, aşırı ve problemlili kullanıma ilişkin

büyük bir patlama yaşanacağı ve çocuklarımızı korumaya yönelik -öncelikli olarak- harekete geçmemiz gerektiği tartışmasız hale gelmektedir.

Kwon, Kim, Cho ve Yang (2013)'a göre, akıllı telefonların bu kadar dikkat çekici ve cazibeli bir hal almasının altında kişilerin günlük yaşantılarını ve iletişimi kolaylaştırıyor olması yatmaktadır. Bu kolaylıklar vazgeçilmez hale gelirken önem de kazanmaktadır. Hanelerde cep telefonu harcamaları gıda harcamalarının önüne geçmiş iken bazı şirketlerin çalışanlarının verimliliğinin düştüğü gerekçesiyle sadece eski model telefonların kullanılması ya da mesai saatleri içinde telefon kullanılmaması zorunluluğu gibi okullarda da problemlili kullanımlara ilişkin kısıtlama ve yasaklama çabası dışında herhangi bir stratejiye, politikaya, entegre etme girişimine, eğitime ya da rehberlik çalışmasına ulaşılamamıştır. Bu girişimlerle artık ihtiyaç olduğu kesinleşen cep telefonlarının, problemlili kullanımının önüne geçilmesi veya öğrencilerin yaşayacağı sıkıntıların giderilebileceği pek mümkün gözükmemektedir.

Oktay, Çelik, Akbaba ve Küçükergüler (2013)'e göre, iletişim araçları öğrenciler için bir tercih olmaktan çıkarak bir ihtiyaca dönüşmüştür. Cep telefonu kullanımının bir ihtiyaca dönüşmesi sıkıntıların büyümesine sebep olmuş ve bağımlılık gibi problemlere daha kapsamlı çözümler sunulmasını gerekli hale getirmiştir. İnternet bağımlılığını ilk kez ortaya atan Young (2007), bağımlılığın tedavisinde yasaklamanın pek uygun bir çözüm yolu olmadığını, kullanımın bir ihtiyaç olduğunu belirtmiş ve tedavi hedefinin, interneti tamamen yasaklamak yerine kullanımı kontrol altına almak yönünde olması gerektiğine dikkati çekmiştir. Bu kontrol kavramı genelde akıllara kullanım kısıtlaması ve cep telefonundan ayrı kalmanın sağlanması gibi davranışsal süreçleri getirirse de aslında kontrol, eğitimi de kapsayan kişinin kendi bilişsel süreçleri ile ilişkili olmalıdır. Sanal zorbalığın bilgisayar okur-yazarlığı ile negatif ilişkili olduğunu ortaya koyan Demir ve Seferoğlu (2016) tarafından yapılan çalışmanın bulguları, bilgisayar okur-yazarlığının eğitim yoluyla artırılması ile sanal zorbalık gibi problemlili davranışların azaltılabileceğine işaret etmektedir. Eğitim meselesi yaklaşımı ile çözüm üretilmesi gereken problemlili cep telefonu kullanımlarına, telefonları yatarken odadan çıkarmak ya da okulda/derste kullanımı kısıtlamak gibi davranışlara yönelik çözümler sunmak sorunun hafife alındığının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu çözümlerin, nomofobik, takıntılı ve bağımlı olduğu muhtemel bireylerde sadece kaygıyı arttırdığı (Rosen, Carrier, Miller, Rokkum ve Ruiz, 2016), çevrimiçi olamama gibi faktörlerin okul başarısı üzerinde negatif etkiye sahip olabildiği (Hoşgör, Tandoğan ve Güngör

Hoşgör, 2017) yönünde bulgular vardır. Bu çabaların telefonları çocukların zihninden çıkarmayı başaramadığını (Cheever, Rosen, Carrier ve Chavez, 2014), yasaklar ile sınırlılık, saldırganlık ve çatışma hali gibi durumların yaşanarak (Erçetin ve İli, 2012) eğitim-öğretimi olumsuz etkileyeceği dikkate alınmalıdır. Ayrıca yasakları delmenin öğrenciler için başarıma güdüsünü besleyen cazip bir eylem olduğu dikkate alınarak, bütüncül bir yaklaşımla gerçek çözümler üzerinde çalışılması gerektiği söylenebilir.

İletişim özgürlüğüne kısıtlama getiren bu kararlar önemli fırsatlar sunan cep telefonlarının eğitim etkinliklerine entegre edilmesi, bir ders aracı olarak kullanılması, etkili veli-öğretmen-öğrenci iletişiminin sağlanması, güncel veriye her an ulaşabilme vb. konularda da negatif etkiye sebep olmaktadır. Akademik amaçlı kullanılan en popüler araçlar olan cep telefonları (Chen ve Denoyeller, 2013), öğrencilerin informal öğrenmelerinde zaten önemli yer tutmakta, ayrıca öğrencilerin eğitim deneyimlerini farklılaştırarak keşfetme ve üretme açısından öğrencilerin en büyük şansları olmaktadır.

Bilgi toplumunda ülkelerin varlık göstermesini ve rekabet gücünü sağlayacak öğrencilerin, bilgiye ulaşma, gelişim ve iletişim için kullanacakları cep telefonları gelecekteki meslek rollerinde de belirleyici olacaktır. Bilginin sürekli güncellendiği günümüzde mevcut bilgilerle uzun süre bir mesleği icra etmek mümkün gözükmemektedir. Sürekli ve hayat boyu eğitim anlayışının yaşam şekli haline geleceği muhtemeldir. Öğrenilmiş bir mesleğin sürdürülmesi yerine, meslek sahibinin mesleki bilgisini sürekli yenilemesini gerektirecek yeni bir sistem kurulmaktadır. Bu yeni düzende, öğrencilerin meslekteki başarıları; uzmanlık, kendini yenileme ve değişen teknolojiye uyum sağlama ve amaçlarını başarıma yeteneğine bağlı olacak (Ertem, 2006), bu açıdan en önemli imkânları da cep telefonları sağlayacaktır.

Cep telefonu kullanma, gerek akranlarıyla olan iletişimlerini ve kabul görmelerini kolaylaştırması açısından gerekse kendilerini daha güvende hissetmeleri bakımından ergenlerin benlik algılarına, dolayısıyla benlik doyumlarına olumlu yansımaktadır. Cep telefonu olan öğrencilerin olmayanlara kıyasla arkadaş, benlik ve genel doyumlarının daha fazla olduğu görülmekte (Çivitci, 2009), bu da cep telefonlarına ilişkin başka bir olumlu bakış açısı gerekliliğini düşündürmektedir.

İhtiyacın ötesinde bireysel haz dürtüsü, reklam ve pazarlamanın etkisi, itibar vb. beklentisi ile hareket eden insanlar, kimi zaman özelliklerini bile bilemediği çok

fonksiyonlu cep telefonlarını almakta ve sık sık cep telefonu değiştirmektedirler (İlhan, 2008). Öğrenciler arasında da bu bireysel haz dürtüsüyle hareket etme, gerçek bir ihtiyaç oluşmadan tüketim toplumunca empoze edilmiş yapay gereksinimler ile gösteriş, şatafat, itibar, üstünlük ve prestij için cep telefonu edinme ve kullanma isteği yaygındır. Cep telefonları zil sesleri, arka plan, renk, kılıf ve melodiler gibi özellikler ile kişiselleştirilebilmektedir. Öğrencilerin eğlence ve işlevsellik beklentilerinin yanı sıra kişiselleştirebildikleri, kimlik uzantısı olarak kullandıkları cep telefonlarına yönelik statü gibi beklentilerinin oluşması gelişim özellikleri dikkate alındığında daha büyük önem taşımaktadır. Teknolojinin hızlı değişmesinden dolayı, kişiler, satın aldıkları cep telefonlarının çok hızlı eskiyeceği demode olacağı endişesi taşınmaktadır (Özata, 2009).

Cep telefonu sahipliği, kullanım alanları/süresi arttıkça, nomofobi, telefonkoliklik gibi yeni terimler ortaya çıkmakta, netlessfobi, netkoliklik, teknostres sexting, phishing, sanal aylaklık/sanal kaytarma, siber zorbalık, klavye kahramanlığı, net-etik gibi davranışlar ise cep telefonlarının kolaylığı ve rahatlığıyla gençler arasında daha büyük hızla yaygınlaşmaktadır. Öğrenciler arasında gerçekleşen siber zorbalık davranışlarında en çok akıllı telefonlar kullanılmakta (Erden, 2017), bilişim teknolojilerine ilişkin çok sayıda araç yerini mobil teknolojilere bırakmaktadır. Günümüzde cep telefonları, öğrenciler arasında bilgi ve iletişim için birincil bir araç haline gelmiştir (Jena, 2015). Bu durum da mevcut çalışmaların cep telefonu özelinde tekrar incelenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Maddi gelir elde etme amacıyla geliştirilmiş, öğrencilere sanal aylak olarak zaman harcayan video paylaşım sitelerinin, sosyal medya platformlarının, oyun ve uygulamanın en büyük hedef kitlesi ve potansiyel alıcısı öğrencilerdir. Bu pazarın büyüklüğü ve sunulan ürünlerin albenisi öğrencileri cezbetmekte, kullanımın kontrol edilmesini ve sınırlandırılmasını zorlaştırmaktadır.

Entelektüel ve teknolojiye yatkın olarak nitelendirilebilen 1977- 1994 arası doğanların Y nesli, oldukça komplike medya ve bilgisayar çevresinde yetişmiş, interneti daha fazla kavramış ve içselleştirmiş, akıllı telefon kullanımlarıyla öne çıkan 1995 sonrası doğanların ise Z nesli olarak adlandırıldığı (Choudhary'den akt: Kuyucu, 2017) günümüzde çocuklar ebeveynlerine kıyasla cep telefonu ve internet kullanımında çok mesafe kat etmiş ve ebeveynlerin doğal rehberlik etme, koruma, kollama misyonundan faydalanamamışlardır. Y nesli çok küçük yaşlarda bilgisayarlar ile tanışmış, bilgiye, aile

bireylerine, eğlenceye günün her anında ulaşılabilir şekilde büyümüştür (Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014). Dijital medyanın, enformasyon ve bilgi çağının şekillendirdiği, teknolojinin kullanımını iyi bilen ve teknoloji hayranı olan Y neslinin mirasını devralan Z nesli ise değişimin çok hızlı atlamalar yaptığı bir dönemde yetişmiş, sabırsız, aceleci, sonuca odaklanan, her şeyi hemen isteyen, internet ortamında çoklu kimlikler edinmiş, teknolojiye bağımlı bir profil çizmiş, bir yandan da sınır tanımaz bir iletişim gücüne, çoklu dikkat ve çoklu karar alma özelliklerine sahip olmuştur (Altuntuğ, 2012). Öğrencilerin yeni teknolojilere yetişkinlerden daha hızlı adapte olabilmeleri, yetişkinlerin onları faydalı etkinliklere yönlendirme, koruma ve kollamada yetersiz kalmasına yol açmıştır. OECD Uluslararası Yetişkin Becerilerinin Ölçülmesi Programı'nın (PIAAC) bir ürünü olan, Türkiye'nin 5227 yetişkin ile katıldığı 2016 Yetişkin Becerileri Araştırması Raporu verilerinde görüldüğü üzere, Türkiye'deki yetişkinlerin çoğunluğu "teknoloji zengin ortamda problem çözme becerileri"nde yeterlilik gösterememişler, yetişkinlerin sadece %8'i bu alanda ancak, 2. düzeyde yeterlilik gösterebilerek 31 olan OECD ortalamalarının çok altında kalmışlardır (OECD, 2015). Hızına ayak uydurması güç bir şekilde gelişen bu özellikler ve yetişkin becerilerindeki yetersizliklerimiz sosyal medya vb. ortamlarda öğrencilerin sahipten kalması anlamına gelmektedir. Bu serbestlik ile öğrenciler teknolojiyi daha kontrolsüz, denetimsiz ve ölçsüz kullanmış, bu da Türkçe kullanımından, üsluba, fiziksel sağlıktan bağımlılıklara kadar çok değişik şekillerde hayata ve öğrencilere yansımıştır. İnternet bağımlılığı gibi problemler gençlerde ve çocuklarda daha fazla görülmekte aileleri kaygılandırmaktadır. Sorunun büyüklüğü, aileleri bu bozukluğun tedavisini yapabilecek merkez arayışına sokmaya başlamıştır (Bozkurt, Şahin ve Zoroğlu, 2016). Yetişkinlerle kıyaslandığında ergenler cep telefonu bağımlılığına da daha yatkındır (Kwon, Kim, Cho ve Yang, 2013; Pearson ve Hussain, 2016). Yaş olarak daha genç olan kişilerin cep telefonuna daha fazla olumlu anlam yüklediği raporlanmaktadır (Kuyucu, 2017). Çeşitli ağların üyeleri olarak uzaktan ilişki kurabildikleri için yalnız yaşayabilen, işyerinden bağımsız olarak tatilde, sosyal etkinlikte, yemekte hatta tuvalette çalışma alışkanlığı kazanmış mobil yakalıların (Adıgüzel, Batur, Ekşili, 2014), Z neslinin çalışma hayatına girmesiyle daha büyük bir hızla yaygınlaşacağı ve problemlerin boyut değiştirmeye başladığı görülebilir.

Yapılan araştırmalara göre öğrencilerin cep telefonu kullanım amaçlarının başında sosyal medya takibi gelmektedir (Çetinkaya Bozkurt ve Minaz, 2017; Deniz,

2014; Deniz, Yıldırım ve Çobanyıldız, 2014). Cep telefonu kullanım amacına göre birinci öncelikli Facebook (%77,2), Twitter (%9,8) ve Whatsapp (%4,6) gibi sosyal medya ortamlarının olduğu, bunu oyun, kısa mesaj ve aramanın takip ettiği, ikinci öncelikli, oyun (%47,8), Twitter (%36,2), Whatsapp (%8,0) olduğu ve üçüncü öncelikli kullanımlarının oyun (%52,4), Whatsapp (%17,6) ve arama (%13,6) olduğu sonucuna varılmıştır (Deniz, 2014). 30 ülkede 49.000 kullanıcı üzerinde yapılan Deloitte Global Mobil Kullanıcı Anketi verilerine göre Türk kullanıcılar cep telefonu ile sosyal medyada fotoğraf paylaşma oranında %53 ile diğer ülkelerin içinde ilk sırada yer almaktadır (DGMCS, 2015). Günlük sosyal medya kullanım süresinin ve bazı alışkanlıklarının problemli cep telefonu kullanımı üzerinde anlamlı etkisi (Gula, 2016), sosyal medya kullanımının ağ boyutu ve kullanım yoğunluğuyla ilişkili oranda telefon bağımlılığının önemli bir tetikleyicisi olduğu (Salehan ve Negahban, 2013), dikkate alındığında önemli risk ve problemlerle karşı karşıya olduğumuz kuvvetle muhtemeldir.

Veli, öğretmen ve öğrenciler; eğlence, oyun oynama, iletişim, bilgi edinmek, hızlı ve etkili, iletişim kurmak, sosyalleşmek, hayatı tanımak, hayatı kolaylaştırmak, eğitime katkı sağlamak, kendi deneyim ve çalışmalarını paylaşma imkanı bulmak, duyarlılık ve varoluş ortamı bulmak gibi durumlar sosyal medyanın olumlu yönleri olarak sıralarken; bağımlılık, asosyalleşmek, kontrolsüz sosyalleşmek, aile içi iletişimi zayıflatmak, ders çalışmayı engellemek, okuldan uzaklaşmak, şiddete maruz kalmak, güven, suça yönelmek, değer yozlaşması, hayatı zorlaştırmak, sağlık sorunları yaşamak, suça maruz kalmak gibi eksileri de risk ve problemler olarak ifade etmişlerdir (Çelik, 2017; İli, 2013).

Gelişim özellikleri sebebiyle kendini ifade etme ve bağımsızlık duygusu ile sosyal dünyada kendine bir yer edinmeye çalışan, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisine göre kendini gerçekleştirmek için çaba gösteren bireylerin özellikle sosyal medya kullanımında, bilgiye ulaşma ve ulaşılabilir olmada cep telefonlarını artan bir süreyle kullanmaları kaçınılmaz hale gelmektedir. Öğrenciler sosyalleşme ihtiyaçlarını cep telefonları vasıtasıyla karşılayarak gerçek hayatta sosyalleşirken yaşanabilecek kaygı ve endişelerden kaçınabilmektedirler. Bu sebeple öğrenciler arasında iletişim aracı olduğundan daha fazla duygusal etkileşim ve eğlence aracı haline gelen cep telefonları daha fazla zaman ayırmaya değer görülmektedir. Ayrılan zamanın artırılmasının çeşitli davranışlar ile ilişkisi incelenmektedir. Cep telefonlarına ayrılan zamanı artırmak ve "akıllı telefonları kompulsif bir şekilde kontrol ediyor olmak akıllı

telefon kullanıcılarını bağımlılığa yatkın hale getirmektedir” (Noyan, Darçın, Nurmedov, Yılmaz ve Dilbaz, 2015). Bağımlılık ve dürtü kontrol bozukluğuna bağlı tekrarlanan ve karşı konulamayan cep telefonu kullanımının depresyon, düşük özsaygı gibi çeşitli sonuçlarla da ilişkisi bulunmaktadır. Teknoloji kullanım süresinin artmasıyla öğrencilerin düşünce süreçlerinin ve genel sağlık düzeyinin bozulduğu, duyarlılıkların azaldığı, obsesif, depresif, kaygılı, düşmanca, fobik, paranoid düşüncelerin arttığı, sosyal gelişimlerinin gerilediği gözlemlenmektedir (TBMEP, 2015). Cep telefonlarının kompulsif kullanımlarının, -öz denetim yeteneği az olan, pasif eğilimdeki kişilerde daha fazla olması muhtemel- materyalizm ile, sosyal ilişkilerdeki kaygıyla, dokunmaya ilişkin ihtiyaçla, dışsal kontrol odağı ve güdülenmeyle ilişkisi vardır (Lee, Chang, Lin, Chengz, 2014). İnternete ve bilgisayar oyunlarına fazla zaman ayıran öğrencilerin depresyon sonuçları artmaktadır (Tarhan, 2013). İnternete evinden bağlanan ergenlerin depresyon eğilimlerinin internete mobil telefonundan bağlanan ergenlere göre daha düşük olduğu yönünde bulgular da mevcuttur (Öner, 2015). Problemlerli cep telefonu kullanımının; nevroitiklik kişilik özelliğiyle aynı, sorumluluk ve uyumluluk kişilik özellikleri ile ters yönlü ilişkisi bulunmaktadır (Gula, 2016). Sevi, Odabaşoğlu, Genç, Soykal ve Öztürk (2014)’e göre, cep telefonu kullanımının artması, pasif agresiflik başta olmak üzere, kendine güvensizlik, sosyal açıdan uyumsuzluk, obsesiflik, bağımlılık ya da antisosyal özellikler taşıma, sık moral bozukluğu ve anksiyete ile ilişkilidir.

Problemlerli internet kullanımı açısından en büyük risk grubu olan öğrencilerin, her an yanlarında bulunan cep telefonlarıyla oyun oynama, yeni uygulamalar keşfetme ve internet kullanımı sürelerinin artmasıyla birlikte akademik başarıda düşüş, sorumlulukların ertelenmesi, sosyal ilişkilerde sorunlar, kontrol kaybı, temel ihtiyaçların karşılanmasında ihmal, konsantrasyon güçlüğü ve depresyon gibi sıkıntılara daha fazla maruz kaldıkları muhtemeldir. Cep telefonlarının problemlerli kullanımlarının öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz etkilediğine ilişkin bulgular raporlanmaktadır (Erdem, Kalkın, Türen ve Deniz, 2016; Samaha ve Hawi, 2016; Alosaimi, Alyahya, Alshahwan, Mahyijari ve Shaik, 2016; Lepp, Barkley ve Karpinski, 2015; Wentworth ve Middleton, 2014). Keser ve Esgü (2012) tarafından 1467 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada öğrencilerin %16,8’inin oyun bağımlılığı konusunda sıkıntı yaşadığı, Karaca ve diğerleri (2016) tarafından 1019 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada ise öğrencilerin %46,7’sinin problemlerli kullanıcı ve %5,6’sının bilgisayar oyunu bağımlısı olduğu

sonuçları değerlendirildiğinde, problemlili kullanımların, oyun bağımlılığı vb. teknolojik bağımlılıkların öğrenciler arasında hayli yaygınlaştığı söylenebilir. Yine lisans ve lisansüstü öğrencilerinden oluşturulan iki grup üzerinden Whatsapp trafiğinin istatistiğini tutan bir uygulama ile toplanan veriler karşılaştırılmış, lisans öğrencilerinde mesajlaşma oranının, harcanan sürenin ve yaşanan fiziksel şikâyetlerin lisansüstü öğrencilerine kıyasla daha fazla olduğu bulunmuştur (Harshe ve diğerleri, 2017). Bu bulgular sorunun arttığına bir diğer göstergesi olarak dikkate alınabilir. Cep telefonu ve elektronik araçları fazla kullanan ergenlerin vücut kitle indeksleri ve fast food/şeker ağırlıklı beslenmeleri, yüksek, uyku ve egzersiz yapma süreleri cep telefonlarını daha az kullanan ergenlere kıyasla düşük olduğu ve daha geç saatte yattıkları, daha sağlıksız bir yaşam sürdürdükleri, uykusuz kaldıkları, uykularının bölündüğü araştırma bulgularına rastlanmaktadır (Tekin, 2012; Muhderem ve diğerleri, 2014; Rosen, Carrier, Miller, Rokkum ve Ruiz, 2016; Soni, Upadhyay ve Jain, 2017; Alosaimi ve diğerleri, 2016). Uykusuz kalan, uykuları bölünen bireylerin verimliliklerinin düşmesi, öğrenme güçlüğü ve konsantrasyon problemi yaşamaları muhtemeldir. Oyun bağımlılıklarının kişileri obezite gibi önemli sağlık problemleri ile karşı karşıya bırakması ve daha ilkökul çağındaki çocukların bu sorunları yaşamaya başlamış olması (Mohaç, 2015), cep telefonlarının sağladığı rahatlıkla daha fazla oyun oynanabildiği ve internete bağlı kalınabildiği düşünüldüğünde problemin büyüklüğü endişe verici olmaktadır. Gelişmiş teknolojilerin kazandırdıkları yanında sağlık açısından kaybettirdiklerini göz ardı etmemek gerekir (Keser, 2005). Sağlıklı gelişim ve hayat kalitesi açısından bakıldığında cep telefonları gençlerin, ergenlerin, şimdi de çocukların hayatlarının tümünü göz ardı edilemeyecek şekilde etkileyecektir.

Cep telefonları çok farklı fonksiyonları olması sebebiyle öğrencinin sürekli olarak ilgisini ve dikkatini cezp etmekte, dolayısıyla konsantrasyon eksikliğine neden olmaktadır (Gümüş ve Örgen, 2015). Cep telefonları ile internete bağlanma imkânı, bu konsantrasyon eksikliğinin en önemli sebebi olurken, öğrencilerde internet bağımlılığı yükselirken akademik başarı algı düzeyi ise düşmektedir (Akdağ, Yılmaz, Özhan ve Şan, 2014). Ayrıca, ergenlerin problemlili cep telefonu kullanımları akademik erteleme davranışına neden olmaktadır (Çetin, Pamuk ve Donmuş, 2015). Sürer'e (2016) göre, akıllı telefon bağımlılığı arttıkça mutluluk düzeyi azalmaktadır. Problemlili mobil telefon kullanımı ile sosyal kaygı arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Yılmaz, Şar ve Civan, 2015).

Cep telefonu kullanımına sınır getirememeye, hatta ders esnasında da kullanma, öğretmenin ders işleyişini, öğretim etkinliklerini ve eğitim kültürünü bozma, okullarda karşılaşılan problemlerin başında gelmektedir. Cep telefonu kullanım süreleri her geçen gün artmakta, öğrenciler arasında fiziksel sağlık ve bağımlılık konusunda riskli bir grup oluşmaktadır. Ergenlerin cep telefonu kullanımları internet bağımlılığına neden olmaktadır (Çetin, Pamuk ve Donmuş, 2015). Öğrenciler için araç değil, amaç haline gelen cep telefonu, kullanılmadığı zamanlarda bile zihni meşgul etmekte ve dikkat dağıtmaktadır. Öğrenciler zamanlarının önemli bir kısmını telefonla meşgul olarak geçirdiklerini, ödev yaparken, ders çalışırken hatta ders esnasında telefonlarını kontrol ettiklerini ve cep telefonlarına bağlı hareket etmeleri sebebiyle verimli olamadıklarını belirtmektedir (Gümüş ve Örgen, 2015; Lepp, Barkley ve Karpinski, 2015).

Hoşgör, Tandoğan ve Güngör Hoşgör (2017)'e göre, okul çağındaki ergenler için çevrimiçi olamama; Facebook, Twitter gibi sosyal paylaşım sitelerini ziyaret edememe, Whatsapp'dan yazışamama, Youtube'dan video izleyememe, müzik dinleyememe, oyun oynayamama gibi bazı eylemlerin gerçekleştirilememesi anlamına gelmekte ve öğrencilerin çevrimiçi olmak için derslerini ihmal etmeleri söz konusu olmaktadır. Öğrenciler sadece derslerine ayıracakları zaman ve enerjiden fedakârlık etmekle kalmayıp nomofobi, netlessfobi gibi yeni kaygı ve korkularla da başa çıkmak durumunda kalmaktadır. Akıllı telefondan mahrum kalma (haberleşememe ve çevrimiçi olamama) korkusu diye tanımlanan (Erdem, Türen ve Kalkın, 2017) nomofobi, öğrenciler arasında hızla yaygınlaşmakta, özellikle sosyal ağlara sürekli bağlanmak isteyen ergenlerin gündelik yaşamlarını etkilemektedir (Şar ve Işıklar, 2012).

Cep telefonlarının ders esnasında çalması, sınavlarda kapatılmaması, okul hatta ders içinde çekilen videoların kontrolsüz şekilde paylaşılması, öğrencilerin teneffüs sürelerinde temel ihtiyaçlarını giderme, dinlenme veya arkadaşlarıyla vakit geçirme yerine cep telefonu kullanmayı tercih etmesi gibi sıkıntılara yönelik okullarda bir eğitim etkinliği, plan ya da hedefe dönük çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple öğrencilerde bir kültür/alışkanlık oluşturulamamış, bu da yasakların kabul görmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Ailelerin de benzer şekilde çaresiz kalması ve yine yasaklama çabası içerisine girmesi ortak bir yaklaşımla harekete geçilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Öğrenciler kişisel bilgilerin paylaşılması konusunda gerekli hassasiyeti gösterememekte, özel hayatın gizliliğini ve etik kuralları sık sık ihlal etmektedir. Fotoğraf ve video çekiminin kolaylığı sayesinde şantaj ve tehdit suçlarını işleyebilmekte ya da bu suçların mağduru haline gelebilmektedir.

Ortaokullarda seçmeli olarak okutulabilen Medya Okuryazarlığı ile 5.ve 6. sınıfta zorunlu 7.ve 8. sınıfta ise seçmeli olarak okutulan Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersleri kapsamında öğrencilere bazı kazanımlar edindirilmeye çalışılmaktadır. Fakat, öğrencilerin çok daha önce bu cihazlarla tanışıyor olması, mevcut derslerin etkili işlenebilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmaması, ortak bir yaklaşım ve disiplinler arası iş birliği gerektiren bu sıkıntıların çözümünde yetersiz kalmaktadır.

İletişim şeklinin ve biçiminin tamamen değiştiği günümüzde, bu yeni biçime en hızlı uyum sağlayan ve benimseyenler öğrenciler olmaktadır. Dolayısıyla kontrolsüz ve eğitimsiz serbestlikten de en fazla onlar mağdur olacaktır. Bağımlılıklar ve diğer problemleri kullarımlara ilişkin şimdiye kadar yapılan çalışmalarda cep telefonu sahipliği ve kullanımı yüksek olan lise ve üniversite çağındaki öğrenciler dikkate alınmış, küçük yaş grupları göz ardı edilmiştir. Fakat, cep telefonu kullanımı ve sahipliği ortaokul öğrencilerinde yaygınlaşmış, bu konuda çalışmaların kapsamının genişletilmesine ve sürekli güncel veriye ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Özellikle yaş küçüldükçe mağduriyetlerin büyümesi ve öğrencilerin daha fazla korunmaya muhtaç olması, daha erken önlem alınmasını mecburi kılmaktadır.

Okullarda doğru ve etkili kullanılması sağlanamadığında, bu teknolojilerin toplumda sıkıntılar yaratması ve cep telefonu kullanımının günden güne artmasıyla bu problemlerin de büyümesi kaçınılmazdır.

Cep telefonlarının ve sosyal medya kullanımlarının artması ve çeşitli problemlerin yaşanmaya başlaması sebebiyle, MEB tarafından “Okullarda Sosyal Medya Kullanımı” konulu genelge 17 Mart 2017 tarihinde yayınlanmıştır. Genelge ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Çocuk Hakları Sözleşmesine, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa gönderme yapılarak sosyal medyada ilgili mevzuata aykırı görüntü, ses ve video paylaşımlarına ilişkin işlem yapılacağı bildirilmiştir. Ayrıca, MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde lise öğrencilerinin bilişim araçları kullanımına ilişkin -cep

telefonlarını da kapsayan- bir güncelleme yapılmıştır. Genel olarak yöneticilerin ve öğretmenlerin bilgisi ve izni dışında eğitim öğretimi olumsuz etkileyecek şekilde kullanmak, bilişim araçlarıyla kişileri rahatsız edici davranışlarda bulunmak, etik olmayan, toplum değerlerine aykırı, bölücü, yıkıcı, ahlak dışı, şiddet içerikli ve yasak yayınlar dinlemek/izlemek, dinletmek/izletmek, yaymak ve ticaretini yapmak yönetmelikte ceza gerektiren davranışlar olarak yer bulmuştur. MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde ise “derslerde telefonunu açık bulundurmamak” yaptırım gerektiren davranışlar arasında yer almıştır. Ayrıca, okullarda filtreli MEB internet hattı kullanılması zorunludur. Tüm bunların dışında özel olarak tanımlanmış herhangi bir suç, problemleri davranış ya da bunlara ilişkin alınması uygun olan bir önleme, eğitim programına ya da eylem planına rastlanmamaktadır.

Bu problemleri davranışların incelenmesi, boyutlarının tespit edilmesi, risklerin değerlendirilmesi ve öğrenciler arasında karşılaşılma sıklığının belirlenmesi, devamında alınabilecek önlemlere, hazırlanacak eylem planlarına, verilecek eğitim, öğretim, rehberlik hizmetleri gibi çalışmalara ışık tutabilir. Söz konusu gereksinimlerden hareketle, bu çalışmanın problemi “Ortaokul öğrencilerinin problemleri cep telefonu kullanımları farklı değişkenler açısından nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, ortaokul öğrencilerinin problemleri cep telefonu kullanımlarını farklı değişkenler açısından incelemektir.

- 1- Ortaokul öğrencilerinin cep telefonu kullanma durumları (sahip olma, kullanım amaçları ve süresi) nasıldır?
- 2- Ortaokul öğrencilerinin problemleri cep telefonu kullanım düzeyleri nasıldır?
- 3- Ortaokul öğrencilerin problemleri cep telefonu kullanım düzeyleri
 - a. Cinsiyete,
 - b. Sınıfa,
 - c. Kullanım süresine,
 - d. Velinin eğitim düzeyine,
 - e. Velinin cep telefonu kullanımını hakkındaki bilgi düzeyine,
 göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Önem

Bu çalışmayla alanyazına ortaokul öğrencilerinin problemlili cep telefonu kullanım durumlarına ilişkin bir ölçek kazandırılacaktır. Bu ölçek ile problemlili cep telefonu kullanımlarının farklı değişkenler açısından incelenebilmesi sağlanacaktır. Problemlili kullanımların yaygınlaşması, küçük yaşlara inmesi, alınan kararların ve mevcut uygulamaların yetersiz kalması ve bilişim teknolojileri derslerinin önemi konularında farkındalık yaratabileceği umulmaktadır.

Araştırmanın sonucunda mevcut durumun tespit edilip, cep telefonunun doğru ve etkili kullanımına yönelik ip uçları ortaya konulabileceğine ve büyüyen problemlilerin vurgulanacağına inanılmaktadır. Araştırma verileri ile okullarda eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatan, öğrencilerin fiziksel ve ruhsal gelişimlerine zarar veren, okul, aile ve sosyal hayatlarına negatif etki eden cep telefonlarına ilişkin hayata geçirilecek olan çalışmalara ışık tutabileceği düşünülmektedir. Aşırı kullanım, kontrol edememe, sorumlulukları aksatma gibi davranışların önüne geçmek için yasakların ötesinde, öğrencilerimizin zihnini meşgul etmeden derslere yönelmelerini sağlayacak çalışmalar yürütülebilmesi için bu durumların ortaya konulması ve bazı değişkenler açısından incelenmesi, önerilerin sunulmasını sağlayabilir.

Araştırma bulguları eğitimcilere, psikolojik danışma ve rehberlik birimlerinde görev yapmakta olan uzmanlara, araştırmacılara hatta velilere durum hakkında fikir verebilir. Kendi ortamlarındaki durumları tespit etmek isteyen araştırmacı ve eğitimcilere kıyaslayabilecekleri veriler sunulabilir. Problemlili cep telefonu kullanımı ile ilişkili henüz ortaya çıkarılmamış çok sayıda değişken olduğu tahmin edilmekte, araştırmacıların farklı değişkenler üzerinde durmasının alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Derslerde teknoloji molası, okul/aile sözleşmeleri, ekransız hava sahası, okul ekransız kalma günü, dijital haklar bildirgeleri gibi fikirlere öncülük etmesi açısından önem teşkil edebilir.

1.4. Sınırlılıklar

- a) Araştırma kapsamında toplanan veriler 2016-2017 bahar döneminde Ankara ili merkez ilçelerinde ortaokul düzeyinde 5., 6., 7., ve 8., sınıflarda öğrenim gören ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilerle sınırlıdır.
- b) Araştırma cep telefonu olan öğrenciler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Akıllı telefon bağımlılığı (smartphone addiction): Akıllı telefon kullanım sıklığına, aşırı kullanımına ve telefondan uzak kalamamaya bağlı olarak gelişen fiziksel ve ruhsal problemlere neden olan bir bağımlılık türü (Kuyucu, 2017; Çetinkaya Bozkurt ve Minaz, 2017).

Mobil yakalılar (mobil çalışan/mobile worker) : Teknolojinin sunmuş olduğu imkânlar sayesinde internet ve telekomünikasyon araçlarını kullanarak, zaman ve mekan bağıllığı olmaksızın her yerden ve her an işini yapabilen, birden fazla yerde çalışan kişilerdir (Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014).

Nomofobi : Bireyin mobil cihazına erişemediğinde veya mobil cihaz üzerinde iletişim kuramadığında yaşadığı istemsiz korku (Gezgin, Şahin ve Yıldırım, 2017).

Sanal aylaklık : Öğrencilerin ders saatleri içerisinde, interneti ders ile ilgisi olmayan işler için kullanma eğilimi ve/veya davranışı (Kalaycı, 2010).

Siber zorbalık: Bilgi ve iletişim teknolojilerini (internet, cep telefonu, kamera, sosyal ağlar vb.) kullanarak, başkalarına zarar vermek amacıyla yapılan ve sürekli olarak tekrarlanan davranışlar (Keser ve Kavuk, 2015).

BÖLÜM 2

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde kavramsal çerçeve ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Kavramsal çerçevede cep telefonlarının tarihsel gelişimi, cep telefonlarının problemleri kullanımı, teknoloji bağımlılığı, akıllı telefon bağımlılığı ve nomofobi açıklanmaya çalışılmış, ilgili araştırmalar başlığında ise problemleri cep telefonu kullanımına ilişkin geliştirilen ölçek ve öğrenciler üzerinde yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Kavramsal Çerçeve

2.1.1. Cep Telefonlarının Gelişimi

Telefonların 1876 Graham Bell ile başlayan 142 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Cep telefonlarının ilki, cep telefonu gelişiminde büyük öneme sahip Motorola firmasının mühendisi Martin Cooper tarafından 1973 yılında geliştirilmiştir (Motorola History, 2017). 1982 yılında bir Avrupa standardı, GSM (global system for mobile communications - mobil iletişim için küresel sistem) kısaltmasıyla hayatımıza girecek olan mobil teknoloji için ilk adım atılmıştır (Başaran'dan akt: Ünal, 2015). Büyük bütçeler ayrılarak yürütülen geliştirme projeleri sonunda 1983 yılında yeni bir model sunulabilmiştir. Firma, uzun antenler ile iletişime olanak veren cep telefonlarının 1989 yılında boyutları ve ağırlıkları daha küçük kapaklı bir modelini geliştirmiştir (Motorola History, 2017). Uzun antenler, büyük boyutlar ve nikel kadmiyum bataryaların ağır ve zehirli olma, bitmeden şarj olmama, ısınma gibi problemleri ile cep telefonlarının geliştirme süreci sürekli devam etmiş, 1992 yılında normal olarak tanımlayabileceğimiz cep telefonları günlük yaşamdaki yerini almaya, bir Finlandiya markası olan Nokia'nın sektöre girmesi ile de cep telefonu yaygınlaşmaya başlamıştır (Ege, 2013). Kısa bir süre sonra IBM ilk akıllı telefon olarak tanımlanabilecek faks, çağrı cihazı, dokunmatik ekran, takvim ajanda, not defteri gibi o zamana göre sıradışı özelliklerle yüklü cihazını cep bilgisayarı/kişisel dijital yardımcı (personal digital assistant – PDA) olarak geliştirmiştir (Buxton Collection Simon, 2017).

1996 yılında gelindiğinde zil sesleri, renkli menüler gibi kişiselleştirme seçenekleri ile farklı cep telefonu talepleri yaratılmaya başlanmıştır. 1999 yılında

geliştirilen nikel bataryalar sayesinde günümüzde hala kullanılabilir düzeyde olan, hatta internet bağlantısına sahip telefonlar piyasadaki yerini almıştır. 2000 yılına gelindiğinde telefonların kameraları ve bluetooth ile kablosuz veri paylaşımı standart özellik olacak kadar yaygınlaşmıştır. 2004 yılında cep telefonları görüntülü görüşme ve hızlı internet imkanları sağlamaya başlamıştır. Li-ion bataryalar ile cep telefonlarının gelişim süreci hızlanmış, Office belgeleri açabilen, günümüzdeki telefonların kullandığı Q klavyeye sahip telefonlar ile cep telefonu-bilgisayar uyumluluğu artırılmıştır. 2007 yılına gelindiğinde Apple firmasının piyasaya sürdüğü iPhone ile cep telefonları artık sürekli bir gelişim döngüsüne girmiştir. Hızı, kolaylığı, dokunmatik ekranı, uygulama yükleme imkânı, kişiselleştirme özellikleri, görüntü ve ses kalitesi, internet bağlantısı gibi özellikleri ile kısa sürede vazgeçilmez hale gelmiştir.

Türkiye’de de dünya ile eş zamanlı 1990’lı yıllarda giriş yapan kimi zaman mobil telefon, özelliklerinin gelişmesiyle de akıllı telefon olarak nitelendirilen cep telefonları hızla yaygınlaşmıştır. Sesli iletişim olarak başlayan cep telefonları mesajlaşma (sms) özelliği ile büyük kabul görmüş, müzik dinleme, fotoğraf çekme, oyun oynama imkanları ile tercih sebebi haline gelmiştir. Fakat, internet erişimi ve uygulama yükleme ortamları ile tercih sebebi olmaktan çıkıp vazgeçilmez olmaya doğru bir gelişme göstermiştir. Konum belirtme, görüntülü görüşme, grupsal ve anlık iletişim, bilgiye ulaşma, e-devlet hizmetleri, canlı yayın, sosyal medya takibi gibi çok sayıda özellik cep telefonlarını bir anda iletişim ve eğlence aracı olmaktan çok mesleki, ailevi, sosyal ve kişilik açısından en önemli, en işlevsel ve kolay ulaşılabilir araç haline getirmiştir.

2.1.2. Cep Telefonlarının Problemleri Kullanımı

Cep telefonlarının faydasının artması, bu kadar vazgeçilmez hale gelmesi problemleri davranışları da beraberinde getirmekte, çok sayıda risk ve yan etkileri içerisinde barındırmaktadır. Cep telefonlarının problemleri kullanımları temel olarak akıllı telefon bağımlılığı ve nomofobi ile ilişkilendirilse de problemleri kullanımların risk ve yan etkilerinden bazıları aşağıdaki gibi listelenebilir (Çetinkaya Bozkurt ve Minaz, 2017; Erdem, Türen ve Kalkın, 2017; Kuyucu, 2017; Polat, 2017; Kaplan Akıllı ve Gezgin, 2016; Pearson ve Hussain, 2016; Samaha ve Hawi, 2016; Sevi ve diğerleri, 2016; TBMEB, 2015; Wentworth ve Middleton, 2014).

- Akıllı telefon bağımlılığı,

- Nomofobi,
- Çevrimdışı olma kaygısı/Netlessfobi,
- Stres bozuklukları/endişe nöbetleri,
- Gündemi kaçırma kaygısı,
- Yoksunluk hissi,
- Akademik başarıda düşüş,
- Dikkat dağınıklığı,
- Konsantrasyon bozukluğu/öğrenmenin sekteye uğraması,
- Sanal aylıklık/zaman yönetimi,
- Egzersiz eksikliği ve obezite,
- Yatağa geç gitme, uyku bölünmesi, uykusuzluk,
- Değişen ruh hali,
- Sosyal ilişkilerde bozukluk,
- Gündelik yaşam bozuklukları,
- Depresyon,
- Narsisizm,
- Tatminsizlik,
- Yalnızlık,
- Takıntı,
- Kuralları ihlal etme,
- Siber zorbalık,

Bu risk ve yan etkilerin başında teknoloji bağımlılığı gelmektedir.

2.1.3. Teknoloji Bağımlılığı

Kumar örneğindeki gibi davranışsal bağımlılıklardan biri olarak sayılabilecek olan teknoloji bağımlılığı oyun, ekran, internet, sosyal medya ve telefon bağımlılıkları olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikiyatrik tanı sistemi olan DSM'nin (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) 5. Sürümünde sadece madde kullanımı olan tanı kategorisi, bağımlılık bozukluklarını da içerebilecek şekilde değiştirilmiştir. Madde kullanımıyla ilişkili olmayan kumar bağımlılığında olduğu gibi teknoloji bağımlılıklarının da ilgili kategoride incelenmesi gerektirdiği değerlendirilmektedir (American Psychiatric Association, (2013).

Teknoloji bağımlılığı;

- Kontrolsüz ve ölçsüz kullanımın ne olduğunun bilinmemesi,
- Bağımlılığın sonuçlarının bilinmemesi
- Bağımlılığın sonuçlarının önemsenmemesi,
- Merak duygusunun kontrol edilememesi,
- Bağımlı arkadaş çevresinin içinde bulunulması,
- Can sıkıntısı ve yapacak daha iyi bir şey bulunamaması,
- Sınav rekabeti, meslek seçimi gibi kritik dönemlerin baskılarından sıyrılmaya amaçlı kullanılması,
- Dışlanma korkusu ile arkadaşlarının her isteğinin kabul edilmesi,
- Problemlerin nasıl çözüleceğinin bilinmemesi ve sorunları çözmek yerine teknoloji kullanımına yönelmesi,
- Kişinin dürtülerini kontrol edememesi,
- Aşırı içe kapanık olunması,
- Çevre tarafından beğenilmeme endişesi taşınması,
- Karamsar ruh haline sahip olunması,
- Kişinin hayatta doğru bir hedefinin olmaması,
- Özgüven eksikliği,
- Hayatın sevilmemesi,
- Sosyal ilişki kurulamaması,
- Kişinin kendini tanımaması ve gerçek hayatta yapabileceklerini bilmemesi

- Gerçek dünyada elde edilemeyen başarının sanal dünyada kazanılmaya çalışılması

gibi nedenlerden kaynaklanabilmektedir (TBMEP,2015).

Teknoloji bağımlılıkları kapsamında medya, cep telefonu, oyun, bilgisayar, internet ve sosyal medya bağımlılığı gibi bağımlılıklar ele alınabilmektedir (Günüç ve Kayri, 2010). Toplumda hızla ve kontrolsüz olarak yaygınlaşan teknoloji kullanımı sebebiyle de bağımlılıklar artmaktadır. Özelliklerinin gelişmesiyle her zaman daha kolay ulaşılabilir, pratik ve küçük yaş gruplarına kadar kullanıcı bulan cep telefonları, oyun oynama, internete ve sosyal medyaya bağlanma imkanı sağladığı için teknoloji bağımlılıklarının tümü açısından değerlendirilmek durumundadır.

2.1.4. Akıllı Telefon Bağımlılığı

İngilizce smart kelimesi, araçlar için bağımsız eylem yapabilecek şekilde programlanmış (Oxford Living Dictionaries, 2017) ya da bilgisayar destekli anlamında verilmiş ve özellikle yüksek hızlı internet erişimlerinin yaygınlaştığı 2012 yıllarından itibaren, cep telefonlarının çok işlevselliğini ve kolaylığını çağrıştıran “akıllı” kelimesiyle dilimizde yer bulmuştur. Akıllı cep telefonlarının yaygınlaşması ve önceki nesil telefonların kullanımdan düşmesiyle beraber “akıllı” tanımlaması kullanılmamaya ve cep telefonu diyerek akıllı telefonlar kastedilmeye başlanmıştır.

Akıllı telefonun aşırı kullanımı olarak kısaca tanımlayabileceğimiz telefon bağımlılığı (smartphone addiction) (Çetinkaya Bozkurt ve Minaz, 2017), telefonkoliklik (smart phone colic) (Kuyucu, 2017) olarak da ifade edilmektedir. Geniş kapsamda ise tüm bağımlılıklarda olduğu gibi gerçek yaşamdan kopmak, düşünülen daha uzun süre artarak kullanmak, tolerans geliştirmek, önüne geçilemeyen bir arzu ve istekle davranışı kontrol edememek, engelleyememek, engellendiğinde huzursuzluk, yoksunluk belirtileri göstermek, işlevselliğin bozulması gibi ölçütler üzerinden tanımlanmaktadır.

Dürtü bozukluklarının ötesine geçerek artık toplum ruh sağlığını etkileyen problemler cep telefonu kullanımlarını bağımlılık olarak tanımlamak ne kadar doğru tartışma konusu olsa da akıllı telefon bağımlılığı davranışlarda ve zihinlerde tuttuğu yer ile çok sayıda araştırmancının konusu haline gelmiştir (Noyan ve diğerleri, 2015). Hatta bağımlılıkların evreleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Kişiyi mutluluk hissi veren hormonların kişinin cihazına bildirim geldikçe salgılanıyor olması incelenmiş,

salgılanan hormon miktarı, bağımlılık evresinin arttığına göstergesi olarak değerlendirilmiştir (Polat, 2017).

Akıllı telefon bağımlılığını ölçmeye yönelik geliştirilen araçlarda kullanım ve telefonla meşgul olma süresi ve bu sürenin artışı en önemli değişken olarak alınmıştır. Devamında telefonu kontrol etme sıklığı, kullanımı azaltmaya çalışırken huzursuzluk duyma, kontrol etme çabalarında başarısızlık, telefon kullanımı yüzünden sorumlulukları ihmal etme/aksatma, akademik vb. erteleme, okul/iş/aile/sosyal hayatını tehlikeye atma, telefonu depresyon, umutsuzluk, endişe gibi olumsuz bir hissi azaltma aracı olarak kullanma, sosyal medya kullanımı, cep telefonunu sürekli yanında bulundurma, yatarken bile cep telefonundan ayrı kalamama gibi durumlar üzerinde çalışılmıştır (Jena, 2015; Lee ve diğerleri, 2014).

Kimi araştırmacılarca problemlili kullanım ve akıllı telefon bağımlılığı aynı merkezli kabul edilmiş olsa da, problemlili kullanım; aşırı kullanım ve sürekli cep telefonunu kontrol etme gibi bağımlı ve nomofobik davranışların yanı sıra, özel yaşamın gizliliği, bireysel özgürlükler, fikri mülkiyet, telif/patent hakları, yanıltıcı etiketleme, nefret söylemi, bilginin doğruluğunun teyit edilmeden yayılması, kimliğini saklayabileceğini umarak gerçek yaşamda benimsenmeyen davranışların sergilenmesi, duygusal yönden rahatsız edici iletilerin yayılmasına olanak verilmesi (Kurt ve Teker, 2017) gibi etik ve hukuk kurallarına uygun davranışları ve akşam yemeği saatinde kişileri rahatsız etmeme, derste/sinemada/kongrede/toplantıda vb. zamanlarda telefonu sessize alma gibi nezaket ve görgü kurallarına uygun davranışları da kapsamaktadır.

Problemlili cep telefonu kullanımlarının, özellikle gereğinden fazla cep telefonu kullanımlarının akıllı telefon bağımlılığına sebep olduğu bulunmuştur (Pearson ve Hussain, 2016). Bağımlılığı tanılamak ve düzeyini belirlemek, bağımlılıkları önlemek ve bağımlılık tedavisi geliştirmek için yapılacak çalışmalara ışık tutması yönünden önemli bir adımdır. Ayrıca, akıllı telefon bağımlılığı nomofobi ile yakın ilişki göstermektedir.

2.1.5. *Nomofobi*

Problemlili cep telefonu kullanımı beraberinde çeşitli şekillerde tanımlanmaya başlayan bağımlılık ve fobilere sebep olmaktadır. İnternetsiz kalma korkusu, nomofobi ve günlük gelişmeleri kaçırma korkusu (Gökler, Aydın, Ünal ve Metintaş'tan akt. Kaplan Akıllı ve Gezgin, 2016) gibi olgular hayatımızı derinden etkilemeye başlamıştır.

Mobil telefon yoksunluğu korkusu (Erdem, Kalkın, Türen ve Deniz, 2016), yani İngilizce nomophobia (NO-MObile-PHone-Phobia) kelimesinden gelen nomofobi, ilk kez 2008 yılında İngiltere Posta Ofisi tarafından cep telefonu kullanıcılarının yaşadığı endişe ile ilgili yapılan bir araştırmada ortaya atılmıştır (SecurEnvoy'dan akt. Yıldırım, 2014). Bir başka ifadeyle “bireyin mobil cihazına erişemediğinde veya mobil cihaz üzerinde iletişim kuramadığında yaşadığı istemsiz korku” (Gezgin, Şahin ve Yıldırım, 2017), olarak da tanımlanan nomofobi, bir çeşit ortak yaşama (simbiyotik yaşam) benzetilecek kadar yaygınlaşmıştır.

Nomofobi, yersiz korkular ve bu korkuların yarattığı olumsuz zihinsel ve fiziksel durumlar ile ilişkilendirilerek (Erdem, Kalkın, Türen ve Deniz, 2016) bir fobi tipi olarak sunulsa da nomofobik bir birey bağımlı bireylerle benzer özellikler gösterebilmektedir. Cep telefonundan ayrı kalmayla kişi yoksunluk, endişe, gerginlik, stres, kaygı, huzursuzluk, konsantrasyon bozuklukları gibi problemler yaşamaya başlar. Yedek bataryalar, araba şarj üniteleri, şarj istasyonları, powerbanklar, hareket ve güneş enerjisi ile dolan sistemler cep telefonu kullanıcılarının mobil cihazlarına sürekli erişimini devamlı kılmak için çözümler olarak sunulmaktadır.

Modern zamanların rahatsızlığı olarak nomofobi, mobil teknolojileri yakından takip eden gençlerde yetişkinlerden daha fazla görülürken (Erdem, Türen ve Kalkın, 2017), kullanım yaşının küçülmesiyle risk grubu çocuklardan oluşmaya başlamıştır. Yaş gruplarıyla nomofobik olma arasında ters yönlü bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Erdem, Türen ve Kalkın, 2017). Bu durum öğrencilerin sosyal ve özel hayatlarının yanı sıra akademik yaşantılarını da etkilemektedir. Öğrencilerin nomofobik olma seviyesi ile günlük cep telefonu kullanım süreleri arasında pozitif, akademik başarıları arasında ise negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır (Erdem, Kalkın, Türen ve Deniz, 2016; Lepp, Barkley ve Karpinski, 2015).

Sosyal ağ kullanıcılarının nomofobi düzeyinin ortalamasının üzerinde olduğu tespit edilmiş, nomofobi düzeyinin akıllı telefonu kontrol etme sıklığı ve mobil internet kullanma süresi arttıkça yükseldiği gözlenmiştir (Gezgin, Şahin ve Yıldırım, 2017). Polat (2017)'ın araştırmasında katılımcıların %40'lık bir bölümü akıllı telefonlara sosyal ağ kullanmak için sahip olduklarını belirtmişlerdir. Türkiye'deki kullanıcılar günde 70 kere, bir başka ifadeyle ortalama 15 dakikada bir, cep telefonlarını kontrol etmekte, 10 katılımcıdan 9'u ise uyanır uyanmaz cep telefonuna bakmakta, hatta

kullanıcıların %20'si trafikte dahi cep telefonlarını kontrol ettiklerini belirtmektedir (DGMCS, 2015). Cep telefonunu kontrol etme sıklığı nomofobide önemli bir göstergedir. Nomofobiye yatkın kişilerin telefonlarını sık sık kontrol ettikleri, yanlarında şarj aleti taşıdıkları, gece telefonlarını kapatmadıkları, telefonsuz yaşam düşünemedikleri, yatmadan önce yatakta telefonla vakit geçirdikleri ve uyanır uyanmaz cep telefonunun kontrol ettikleri ortaya konulmuştur (Polat, 2017; Kaplan Akıllı ve Gezgin, 2016).

Nomofobi ile ilgili olarak yakın zamanda öğrenciler üzerinde yapılan bazı araştırmalar aşağıda listelenmektedir:

- Adnan ve Gezgin (2016) 433 üniversite öğrencisi,
- Erdem, Kalkın, Türen ve Deniz (2016) 313 üniversite öğrencisi,
- Kaplan Akıllı ve Gezgin (2016) 683 üniversite öğrencisi,
- Tavolacci, Meyrignac, Richard, Dechelotte ve Ladner (2015) 760 üniversite öğrencisi,
- Yıldırım, Sumuer, Adnan ve Yıldırım (2015) 537 üniversite öğrencisi,
- Sharma, Sharma, Sharma, ve Wavare (2015) 130 üniversite öğrencisi,
- Hoşgör, Tandoğan ve Güngör Hoşgör (2017) 195 lise öğrencisi,
- Gezgin ve Çakır (2016) 475 lise öğrencisi,

Yapılan araştırmalarda öğrencilerin yüksek bir kısmının nomofobik olduğu/nomofobi oranlarının ortalamasının üstünde olduğu ortaya çıkmıştır. Kısaca çok sayıda araştırmacı tarafından nomofobinin öğrenciler arasında yaygınlaştığı bulgularına ulaşılmıştır. Yaşa, cinsiyete, sosyoekonomik duruma, eğitim seviyesine bakılmaksızın her kesimde yaygınlaşan nomofobiye ilişkin eylem planları üzerinde en kısa zamanda çalışma başlatılması gerekmektedir.

2.2 İlgili Araştırmalar

Bu bölümde öğrencilerin problemleri cep telefonu kullanımı ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

2.2.1 Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Türkiye’de ortaokul ve lise olmak üzere k12 düzeyinde yapılan araştırmalara bakıldığında problemlerli cep telefonu kullanımlarının farklı değişkenler açısından incelendiği görülmektedir.

Konya ilinde 6. 7. ve 8. sınıfta okumakta olan 648 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmada cep telefonu ile yapılan siber zorbalık davranışlarına maruz kalma sıklığı cinsiyet ile ilişkisi incelenmiştir. SMS ile birisinden tehdit edici / utandırıcı mesajlar alma, kameralı cep telefonu aracılığı ile izni alınmadan fotoğrafı çekilerek internet veya cep telefonu aracılığı ile diğer insanlarla paylaşma davranışlarına erkeklerin kızlardan anlamlı oranda daha fazla maruz kaldıkları ve bu davranışları erkeklerin daha fazla uyguladıkları ortaya çıkmıştır (Çetinkaya, 2010).

Baysal, Şahenk, ve Hazneci (2010) tarafından 365 5. sınıf öğrencisi üzerinden yapılan bir araştırmada da yüksek gelirli öğrencilerin düşük gelirli öğrencilere kıyasla cep telefonunu daha faydalı buldukları, akademik başarısı yüksek olan çocukların akademik başarısı düşük olan çocuklara kıyasla cep telefonu kullanım kurallarını daha iyi gördükleri sonuçlarına ulaşmıştır. Ayrıca, cep telefonuna sahip olmayan öğrenciler cep telefonu kullanan öğrencilere kıyasla cep telefonunu daha zararlı bulduklarını belirtmişlerdir.

2013-2014 öğretim yılında 10. sınıfta okumakta olan 500 lise öğrencisi üzerinde Deniz, Yıldırım ve Çobanyıldız (2014), tarafından yapılan bir araştırmada sosyal kaygı arttıkça utangaçlığın ve problemlerli mobil telefon kullanımının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal fobisi yüksek olan ergenlerin yüz yüze iletişim kurma, bir sosyal gruba girme ve kendini ifade etmekten kaçındıklarından dolayı diğer bireylerle iletişim kurmak için kendilerini rahat hissettikleri, cep telefonunu tercih ettikleri görülmektedir.

Ergin, Uzun ve Bozkurt (2014) tarafından, 2010-2011 öğretim yılı içerisinde, 253 lise öğrencisi üzerinde yapılan, “Lise öğrencilerinin cep telefonu kullanma davranışları ve cep telefonu hakkındaki görüşleri” konulu araştırmada, öğrencilerin cep telefonuna sahip olma yaşlarının 12,8 olduğu, büyük çoğunluğunun kulaklık kullanmadığı, yatarken cep telefonlarını açık şekilde yanlarında bulundurduğu, hemen her yıl cep telefonu değiştirdiği ortaya konulmuştur.

Yılmaz, Şar ve Civan (2015) tarafından 271 lise öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada problemlili mobil telefon kullanımı ile sosyal kaygı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya koyulmuştur. Kız öğrencilerin puanları erkek öğrencilere, 12. sınıf öğrencilerin puanlarının da diğer sınıflarda okumakta olan öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, araştırmada günlük kullanım süresi ile problemlili cep telefonu kullanımı arasında ilişki olduğu ve aile geliri düşük olan, sosyal paylaşımları fazla olan öğrencilerin cep telefonu kullanımlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çetinkaya ve Sütçü (2016) tarafından 2014-2015 öğretim yılında lise 9. sınıfta okumakta olan 194 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada öğrencilerin %67'si kendilerine kısıtlama getirildiğini ifade etmişlerdir. Araştırmada, daha çok annelerin çocuklarına kısıtlama getirdikleri ve kısıtlamaların daha çok kız çocuklarına getirildiği, hatta bu konuda cinsiyete göre farklı tutum sergilendiği ifade edilmekte, kısıtlamaların getirildiği teknolojilerin başında da cep telefonu kullanımı olduğu belirtilmektedir. Öğrencilerin iletişimde Whatsapp vb. metin tabanlı uygulamaların büyük yer tuttuğu, ders vb. konusunda yazılı iletişimi tercih ettikleri, kızların sosyal ağ erkeklerin ise oyun sebebiyle kısıtlanmalarının daha fazla olduğu araştırma bulgularındandır. Ebeveynlerin kısıtlama getirmelerindeki temel sebeplerin, geçirilen zamandan dolayı çocuklarının; eğitim-öğretim faaliyetlerinin olumsuz etkilenmesi, aile içi görev ve ilişkilerin olumsuz etkilenmesi, sosyal hayatlarının olumsuz etkilenmesi ve sağlıklarının olumsuz etkilenebileceğine yönelik tedirginliklerinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Kısıtlama getirme nedenlerinin başında sosyal ağlar, oyunlar, video/müzik siteleri yer almıştır.

Doğan ve Tosun (2016), “Lise öğrencilerinde problemlili akıllı telefon kullanımının sosyal kaygı ve sosyal ağların kullanımına aracılık etkisi” başlıklı araştırmalarında Muğla ilinde öğrenim görmekte olan 344 Anadolu Lisesi öğrencisine ulaşmıştır. Araştırmada Kwon, Kim, Cho ve Yang (2013) tarafından geliştirilmiş, Türkçeye uyarlama çalışması Akın, Altundağ, Turan ve Akın (2014) tarafından yapılmış olan Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği kısa formu kullanılmıştır. Araştırmada, öğrencilerin problemlili akıllı telefon kullanım düzeylerinin artmasının sosyal kaygı düzeylerini de arttırdığı görülmüştür. Kız öğrencilerin problemlili akıllı telefon kullanım düzeylerinin erkek öğrencilerin problemlili akıllı telefon kullanım düzeylerinden anlamlı derece yüksek olduğu çalışmada aktarılmıştır.

Eker'in (2016) lise öğrencilerinin akıllı telefon kullanımı ile öznel iyi oluşlarını incelediği araştırmasında, uyarlama çalışmaları Demirci ve diğerleri (2014) tarafından yapılan ölçek kullanılmıştır. 205 öğrenci üzerinden veri toplamış ve akıllı telefon bağımlılığının artmasıyla öznel iyi oluş düzeyinin azaldığı ve erkeklerin daha fazla akıllı telefon bağımlısı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çakır ve Oğuz (2017), 2014-2015 eğitim öğretim yılında Ankara'da okumakta olan 540 lise öğrencisi üzerinde yürüttükleri araştırmalarında öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Demirci, Orhan, Demirtaş, Akpınar ve Sert (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinin kullanıldığı çalışmada akıllı telefon bağımlılığı ile yalnızlık arasında pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Yalnızlık arttıkça problemleri kullarımların arttığı, lise öğrencilerinin telefonunu yoğun bir şekilde kullandığı, telefon kullanım süresi ile bağımlılık arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye'de üniversite düzeyinde yürütölen araştırmalarda da öğrencilerin problemleri cep telefonu kullanımları akademik başarı, bağımlılık gibi farklı değişkenlere göre incelenmiştir.

Muğla ilinde öğrenim gören, belli bir çalışma alışkanlığı olan 39 Tıp Fakültesi öğrencisi üzerinde teknolojik cihaz kullanımının okul başarıları üzerindeki etkisine ilişkin Elmas, Kete, Hızlısoy ve Kumral (2015) tarafından yürütölen bir araştırmada telefon görüşme süresinin okul başarıları ile pozitif bir ilişkisi olduğu, fakat internet kullanım süresinin, oyun oynama süresinin okul başarıları ile negatif bir ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gümüş ve Örgöv (2015) tarafından 300 Sakarya Meslek Yüksekokulu öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin %98'i cep telefonlarının olmazsa olmaz olduğunu, %95'i ders çalışırken ve ders esnasında cep telefonlarını yanlarında bulundurduklarını, ayrı kalmayı ve kapamayı düşünmediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin %65'i ders çalışırken cep telefonlarının dikkatlerini dağıttığını, derse odaklanamadıklarını, ders çalışma sırasında cep telefonunun zihinlerini meşgul ettiğini, zamanlarının 3-5 saatlik kısmını cep telefonlarına verdiklerini ve %75'i yasak olduğu halde sınavlarda cep telefonlarını sessize alarak açık tuttıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin %55'i cep telefonlarının bağımlılık yaptığını ve ders çalışmadıklarını belirtmiştir.

Ünal (2015) tarafından, Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde öğrenim görmekte olan 366 akıllı telefon kullanıcısı öğrenci üzerinde akıllı telefon bağımlılığı düzeyini belirlemek amacıyla yapılan uzmanlık tezi araştırmasında internette sörf yapmayı, sosyal medya kullanmayı ve fotoğraf çekmeyi tercih edenlerin bağımlılık düzeyi istatistiksel olarak anlamlı şekilde ortalamanın üzerinde bulunmuş, akıllı telefon bağımlılığı ile internet bağımlılığının beraber değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Arıca, Twitter ve Instagram'ı tercih edenlerin bağımlılık düzeyi, Facebook'u tercih eden kullanıcılara kıyasla ortalamanın üzerinde bulmuştur. Çalışmada Kwon, Kim, Cho ve Yang (2013) tarafından geliştirilmiş, Demirci ve diğerleri (2014) tarafından uyarlanmış ölçek kullanılmıştır.

Gökkyer ve Doğan (2016) tarafından istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri üzerine yapılan bir araştırmada yönetici ve öğretmenler, internet ve cep telefonu kullanımını; alkol, uyuşturucu, medya organlarındaki olumsuz davranış örnekleri vb. maddelerle birlikte belirtmişlerdir. Yine aynı araştırmada okul kuralları ile ilgili olumsuz davranışlar arasında okula cep telefonu getirme maddesini bıçak ve çakmak getirme ile birlikte belirtmişlerdir.

Yücelten (2016) yaptığı araştırmada yaşları 18-24 arasında değişen 100 üniversite öğrencisi üzerinden hem internet bağımlılığını hem de akıllı telefon bağımlılığını değerlendirmek istemiş, fakat bulgularında internet bağımlısına ulaşamamış ve arasındaki ilişkiyi inceleyememiştir. Bu araştırmada Demirci, Orhan, Demirdaş, Akpınar ve Sert (2014) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılan Kwon, Kim, Cho ve Yang (2013) tarafından geliştirilen Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği kullanılmıştır. Fakat araştırmasındaki akıllı telefon bağımlılığı anketi sonucunda, %43 katılımcının akıllı telefon bağımlısı olduğu ve reddedilme korkusu, kendilerine karşı güvensizlik gibi özellikleri bulunan korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin akıllı telefon bağımlılığı grubunda oldukları, kişilere duygusal sınırlamalar koyan, ilişki kurmayı engelleyen, problem çözümüne itmeyen ve diğerlerine karşı olumsuz düşünceler besleyen özellikler gösteren kayıtsız bağlanma stiline sahip öğrencilerin de akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinde yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşmıştır.

Problemleri kullanımların farklı değişkenler açısından incelenmesinin yanı sıra Türkiye’de lise öğrencilerine ve üniversite öğrencilerine/yetişkinlere ilişkin ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmaları da yapılmıştır.

Lise öğrencilerine ilişkin ölçek geliştirme ve uyarlama içeren çalışmalarda özellikle bağımlılık açısından incelemelere yer verildiği görülmektedir.

Güzeller ve Çoşguner (2012), lise öğrencileri üzerinde çalışarak ergenlere yönelik problemleri cep telefonu kullanım ölçeği geliştirmişlerdir. 950 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışma ile, olumsuz etki, yoksunluk ve tolerans, kompulsiyon (zorlantı)/süreklilik olarak üç alt faktörden oluşan 18 maddelik bir ölçek alana kazandırılmıştır.

Akın, Altundağ, Turan ve Akın (2014), Kwon, Kim, Cho, ve Yang, (2013) tarafından geliştirilmiş olan 10 maddelik ergenler için akıllı telefon bağımlılığı (kısa versiyon) ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik araştırmalarını yapmışlardır. Araştırmaya 312 lise öğrencisi katılmıştır. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları modelin iyi olduğunu göstermiş, ayrıca iç tutarlılık katsayısı .88 olarak bulunmuş, ölçeğin akıllı telefon bağımlılığını değerlendirmek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu sonucuna varılmıştır.

Fidan (2016), çalışmasında 24 maddelik; belirginlik, tolerans, uzaklaşım, duygusal değişim, çatışma, mobil internet eğilimi, tekrarlama, alt faktörlerine sahip mobil bağımlılık ölçeği geliştirmiştir. Ölçek maddeleri, Kwon ve diğerleri (2013), Kuss ve diğerleri (2013), Choliz (2012), Young (1998), Griffiths (1995) ve araştırmacının kendi oluşturduğu maddelerden oluşturulmuştur. Çatışma ve duygusal değişim alt boyutlarında mobil bağımlılıkla ilişki tespit edilmeyen çalışmada mobil bağımlılığı etkileyen başlıca kriterler sırasıyla tolerans, mobil internet eğilimi, tekrarlama, belirginlik ve uzaklaşım olarak raporlanmıştır. Ayrıca, katılımcıların %97,8’inin mobil telefondan internete erişimi sağladıkları, %83,5’inin Facebook başta olmak üzere sosyal medya uygulamalarını kullandıkları, mobil bağımlılık ile sosyal medya kullanımı arasında pozitif ve anlamlı ilişki olduğu belirtilmiştir.

Üniversite öğrencilerine ve yetişkinlere ilişkin ölçek geliştirme ve uyarlama içeren çalışmalarda, lise öğrencileri üzerinde yürütülen araştırmalara benzer olarak bağımlılık açısından incelemeler içerdiği görülmektedir.

Şar ve Işıklar (2012), yaptıkları araştırmada Bianchi ve Phillips (2005) tarafından geliştirilen 27 maddeli İngilizce ölçeğin uyarlama çalışmasını yapmışlardır. Problemlili mobil telefon kullanım ölçeğinin Türkçe uyarlaması için Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan 300 öğrenci üzerinden veri toplanmıştır. Ölçek ayrıca geçerliği ve güvenilirliği yüksek başka bir mobil telefon bağımlılığı ölçeğiyle beraber uygulanmıştır.

Tekin (2012), Cep Telefonu Problemlili Kullanım Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması başlıklı yüksek lisans tezinde Malatya ilinde okumakta olan 387 tıp fakültesi öğrencisine ulaşmıştır. Augner ve Hacker tarafından geliştirilen orijinali Almanca olan ölçek aşırı kullanımı, cep telefonu ile bazı psikolojik değişkenlerin ilişkisi ve cep telefonunun uzun süreli kullanımına bağlı oluşabilecek olumsuz etkileri ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Bağımlılık (9), sosyal ilişkiler (7) ve sonuçlar (10) olarak üç alt bölümden oluşan ölçek uyarlama çalışmalarının sonunda 5 aşamalı 20 madde haline getirilmiştir. Çalışmada öğrencilerin cep telefonunun uzun süre kullanımına ilişkin, zaman kaybı (49,7), baş ağrısı (31,3), kulak çınlaması (23,7), yorgunluk (22,47), unutkanlık (22,8), gözlerde yanma (16,8) uykusuzluk (16,6), sosyal ilişkilerde kopukluk (12,6), huzursuzluk (11,3), reflekslerde azalma (7,1), dengesiz beslenme (6,8) depresyon (5,5) ve kekeleme (1,8) şikayetleri yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Demirci, Orhan, Demirdaş, Akpınar ve Sert (2014), 301 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada Kwon, Kim, Cho ve Yang'in (2013) geliştirdiği "Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği'nin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmışlardır. Araştırmada ayrıca Bianchi ve Phillips (2005) tarafından geliştirilerek, Şar ve Işıklar (2012) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Problemlili Mobil Telefon Kullanım Ölçeği kullanılmıştır. Orijinalinde 6 faktörlü yapıya sahip olan ölçek 33 madde 7 faktörlü yapıda uyarlanmış, ölçekten elde edilen kız öğrenci puanlarının önemli derecede yüksek olduğu, akıllı telefonları daha çok kullanıcıların oyun, internet erişimi ve sosyalleşmek için kullandıkları bulunmuştur.

Sevi ve diğerleri (2014), cep telefonu kullanımı ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında James (2012) tarafından 87 madde ve 7 bölümden (sosyo-demografik bilgiler, cep telefonu kullanım özellikleri, cep telefonu ile ilişki, cep telefonu kullanım nedenleri, alışveriş ve satın alma, hayata dair genel yaklaşım, kişisel

tarz) oluşan cep telefonu kullanımının altında yatan motivasyonları belirlemek için geliştirilmiş ölçeği çeviri, geri çeviri ve dil düzeltmeleri yaparak kullanmışlardır. Cep telefonu kullanımının artması en çok pasif agresif, kendine güvensiz, sosyal açıdan uyumsuz olma, obsesif, bağımlı ya da antisosyal özellikler taşıma, sık moral bozukluğu, anksiyete yaşama ile ilişkili bulunmuştur (Sevi ve diğerleri, 2014). Ayrıca, cep telefonuna gereksinim duyulan alanların artması özellikle kendine güvensizlik, obsesif özellikler ve antisosyal eğilimler ile ilintili bulunmuştur.

Problemlili cep telefonu kullanımına ilişkin Pamuk ve Atlı (2016) tarafından geliştirilen bir ölçek üniversite öğrencilerine yönelik hazırlanmıştır. 26 madde içeren bu ölçek yoksunluk (8 madde), olumsuz sonuçlar (7 madde), kontrol problemi (6 madde), etkileşimden kaçınma (5 madde) olarak dört alt boyuta sahiptir. Bu alt boyutlarla, öğrencilerin cep telefonlarını etkin bir şekilde kullanamadıklarında hissettikleri huzursuzluk, gerginlik gibi duygularını, cep telefonu kullanımlarından dolayı günlük yaşamlarında ortaya çıkan olumsuz durumlarını, cep telefonlarını kullanmaya ilişkin kontrol becerilerindeki sorunlarını ve diğer bireylerle yüz yüze iletişim kurmak yerine cep telefonu aracılığıyla iletişim kurmayı tercih etmelerine ilişkin durumlarını ölçmektedir.

Aktaş ve Yılmaz (2017), tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir diğer araştırmada da 17 maddelik vakit geçirme, endişe etme ve olumsuz sonuçlar alt boyutlarına sahip akıllı telefon bağımlılığı ölçeği kullanılmış, araştırma sonunda akıllı telefon bağımlılığı faktörleri ile yalnızlık ve utangaçlık arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırmada ayrıca üniversite öğrencilerinin, akıllı telefonu daha çok internette gezinmek, sosyal ağ hizmetlerini kullanmak ve müzik dinlemek amaçlı kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Yurtdışında ortaokul ve lise olmak üzere k12 düzeyinde yapılan araştırmalara bakıldığında problemlili cep telefonu kullanımlarının akademik başarı, sağlık vb. farklı değişkenler açısından incelendiği görülmektedir.

Rosen, Carrier, Miller, Rokkum ve Ruiz (2016) tarafından Amerika'da yürütülen araştırmada günlük akıllı telefon kullanımı, kaygı/bağlılık, gece yatarken cep telefonunun tutulduğu konum, gece vakti telefon kaynaklı uyanmalar, çok görev

yürütme, yönetim işlevi problemi davranışıyla ilgili olarak uyku problemleri incelenmiştir. Öğrencilerin akıllı cihaz kullanımı ile yatma zamanı arasında ilişki olduğu, öğrencilerin cihazlarını yatağa yakın bir yerde tutukları, yatmadan önce doğrudan (yüze yakın) telefon kullandıkları, uyku sırasında telefon sesinin açık ya da titreşiminin aktif tutulduğu, uykuları bölerek iletileri kontrol etme/cevaplama davranışlarında bulunulduğu tespit edilmiştir. Lise öğrencileri üzerinde yürütülen bu çalışmada ayrıca, teknoloji kullanımını etkileyen bilişsel ve duyuşsal etkenlerin ikisinin de uyku problemine sebep olduğu sonucuna varılmıştır.

İngiltere’de dört büyük şehirdeki 91 devlet okulunda yapılan bir çalışmada cep telefonu kullanımının okulda yasaklanmasının akademik verimlilik üzerindeki etkisi Beland ve Murphy (2015) tarafından incelenmiştir. Bu çalışmada cep telefonları gibi oldukça çok amaçlı bir teknolojinin ilgi dağılması açısından verimlilik üzerinde olumsuz bir etkisi olabileceği kanıtlanmaya çalışılmıştır. 2001-2011 yılları arasında İngiltere Ulusal Çocuk Veri tabanından alınmış olan başarı sonuçları ile araştırmacılar tarafından uygulanmış cep telefonu anketinin sonuçları değerlendirilmiştir. Cep telefonu kullanımı kısıtlanmış okullarda öğrenci performansında %6.41’lik bir artış olduğu gözlenmiştir. Cep telefonu kullanımının yasaklanmasının farklı öğrenci grupları üzerinde farklı etkileri olduğu da bu çalışma ile belirlenmiştir. Buna göre düşük başarı seviyesindeki öğrencilerin sonuçlarında %14.23 standart sapma oranında iyileşme gözlenirken halihazırda başarılı olan öğrenciler üzerinde başarının artışı noktasında bir gelişme gözlenmemiştir. Elde edilen sonuçlar, düşük başarı oranına sahip öğrencilerin cep telefonlarının varlığı yüzünden dikkat dağılma ihtimalinin daha yüksek olduğunu gösterirken, yüksek başarı elde edenlerin sınıfta telefonların mevcut olup olmamasından bağımsız olarak derse odaklanabildiğini göstermektedir.

Yurtdışında üniversite öğrencileri düzeyinde yapılan çalışmalarda akademik başarı, sağlık, bağımlılık gibi farklı değişkenler üzerinde yürütülen çalışmalara rastlanmaktadır.

Wentworth ve Middleton’un (2014), Amerika’da 488 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmada, akademik başarı ile cep telefonu kullanım sıklığı ve kullanım süresi arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur.

Lepp ve diğeri (2015) tarafından cep telefonu kullanımı ve akademik performans arasındaki ilişkiyi incelemek üzere yapılan bir araştırmada cep telefonu kullanımının artmasıyla akademik başarının düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. 518 öğrenci verisinin geçerli kabul edildiği araştırmada günlük cep telefonu kullanımları az (94,6 dakika) orta (235,1 dakika) ve çok (601,3 dakika) olarak gruplanmış ve öğrencilerin lisedeki ve üniversitedeki akademik not ortalamaları kullanılmıştır. Cep telefonu kullanımı ve akademik performans arasındaki ilişkinin ayrıntılı olarak incelenebilmesi için ayrıca akademik başarı ve öz düzenlemeli öğrenme öz yeterlilik ölçekleri ile veri toplanmıştır. İki ölçekten alınan puanlar değerlendirildiğinde cep telefonu kullanımıyla negatif yönlü ilişki saptanmıştır.

S.Sahu ve K.Sahu (2015) tarafından, 18-23 yaş arası 100 öğrenci üzerinde yürütülen araştırmada, Bianchi ve Philips (2005) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Hindistan'da yapılan bu araştırmada, öğrencilerin akademik çalışmalarında akıllı telefon kullanımları ve cep telefonu problemleri kullanımları incelenmiştir. Akıllı/zeki (Smart) kavramının pek çok şey için benimsendiğinin ifade edildiği çalışmada öğrenciler için kavram değerlendirilmiş ve akıllı/zeki (smart) öğrencilerin çalışmalarında S.M.A.R.T modeline uygun hedef belirlemeye sahip olması gerektiği hipotezinden yola çıkılmıştır. S.Sahu ve K.Sahu, (2015), öğrencilerin çoğunluğunun ders amaçlı olarak cep telefonlarını kullanmadıklarını, kullananların da çalışmalarında cep telefonlarını olabildiğince efektif şekilde kullanmadıklarını sonucuna ulaşmıştır. Çalışmalarında cep telefonu kullandığını belirten öğrencilerin problemleri cep telefonu kullanımları ortalamadan daha yüksek bulunmuştur.

Samaha ve Hawi (2016), 300 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada akıllı telefon bağımlılığı ve stres arasında pozitif, akademik performans ve yaşamdan memnuniyet arasında ise negatif ilişki olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Alosaimi ve diğeri (2016) tarafından, Suudi Arabistan'da okuyan 2367 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada öğrencilerin %27,2'sinin günde 8 saatten fazla cep telefonu kullandığı, %43'ünün uyku sürelerini azalttığı ve gün içinde uykusuzluğa bağlı enerji düşüklüğü yaşadığı, %30'unun sağlıklı yaşam (hızlı yemeklerle beslenme, kilo alma, egzersiz yapmama gibi) sürdürdüğü ve %25'inin akademik başarılarının olumsuz etkilendiği raporlanmıştır. Araştırmada öğrencilerin üniversite yaşamlarının kaçınıcı yılında olduklarına ve cinsiyete göre anlamlı bir ilişki

bulunamamış, fakat anksiyete düzeyleri ve nevrotik kişilik özellikleri ile bağımlılık şiddeti düzeyleri arasında artış olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacılar, telefonda takip edilen uygulama sayısının artmasıyla puanların da arttığı, sosyal ağ kullanımının, oyun oyun oynamaya kıyasla daha güçlü bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlgili araştırmalar göstermektedir ki cep telefonu kullanımı yeni bir düzen ve kuşak yaratmaya, eğitim de dahil olmakla beraber bildiğimiz sistemleri tamamen değiştirmeye başlamıştır. Cep telefonlarının kullanım alanları arttıkça ve cep telefonları öğrenciler arasında hızla yaygınlaştıkça sürekli güncel verilere ve yeni araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Son yıllarda çalışmaların arttığı gözlenmektedir.

Cep telefonlarının problemleri kullanımları çoğunlukla ayrılan süreyle ya da yoksun kalındığında yaşanan endişelerle ilişkili olarak incelenmiştir. Teknoloji veya akıllı telefon bağımlılığı merkezinde yürütülen bu çalışmalar problemleri kullanımların sadece kısmi olarak incelenmesini mümkün kılmıştır. Oysaki problemleri kullanımların, okul kurallarını, etik değerleri, hatta bilişim hukukunu ihlal etme, telefonların sebep olduğu fiziksel ve ruhsal sağlık problemleri, sosyal, ailevi ve akademik hayatlarda yol açtığı değişiklikler gibi geniş kapsamlarda incelenmesi gerekmektedir. Bu sebeple, ülkemizdeki ölçek uyarlamasına yönelik çalışmalar son yıllarda problemleri kullanımlara ilişkin farklı değişkenler açısından incelemelere yönelmiş ve araştırmacılar tarafından farklı ölçekler geliştirilmeye başlanmıştır. Çalışmaların son yıllarda farklı değişkenler açısından çeşitlendiği görülmektedir.

Öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalar çoğunlukla üniversite öğrencilerini kapsamaktadır. Özellikle cep telefonu sahipliğinin ilkökul, cep telefonlarıyla tanışmanın bebeklik dönemine inmesi bu yaşlardaki çocuklar üzerindeki araştırmaların geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Alanyazında bu yaş gruplarına yönelik çalışmalara ulaşılamamıştır.

Uyarlaması yapılan ya da geliştirilen sınırlı sayıda ölçeğe rastlanmıştır. Öğrencilerinin gelişim özellikleri arasındaki büyük farklar dikkate alındığında ortaokul, ilkökul dönemi öğrencilerine uygun geliştirilecek yeni araçlarla ve farklı değişkenler açısından incelemelerle alanyazına katkı sağlamak gerekmektedir. Problemleri kullanımlara ilişkin öğrenci, öğretmen hatta velilere yönelik eğitim, rehberlik ve

desteğin nasıl yapılacağı, bunu sağlarken ne gibi sıkıntılarla karşılaşılabileceği belirsizliğini korumaktadır.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ölçek geliştirme ve durum belirleme çalışmasıdır. Belli bir grup seçilip, grubun özelliklerinin belirlenmesine yönelik çalışma yürütüldüğü ve oldukça çok bireyden veri toplamaya uygun (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008) olduğu için tarama modeli seçilmiştir. Araştırmada herhangi bir durumu değiştirme ve etkileme amaçlanmamış, belirleme ve yorumlama için veri toplanmıştır.

Genel tarama modeli ile evrenden kesit alınarak, mevcut şartları/durumu belirlemek, gözlemlemek, problemi tanılamak, açıklamak, çözmek için gerekli bilgileri toplamak, gruplamak, özetlemek, ardından da değerlendirmek, işlemek ve yorumlamak amaçlanmıştır. Belli bir zamanda geniş bir kitleden öğrencilerin problemleri cep telefonu kullanımı davranışlarına ilişkin veri toplanmasına uygun olduğu için araştırma tarama modelinde yürütülmüştür.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara il merkezindeki ortaokullarda öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Ölçek geliştirme ve durum belirleme çalışmalarında 2016-2017 eğitim öğretim yılı içerisinde Ankara il merkezinde okumakta olan ortaokul öğrencileri çalışmaya katılmışlardır. Ölçek geliştirme aşamasında, ilk olarak yapı geçerliğinin test edilmesi için 372, ikinci olarak faktör yapısının doğruluğu için 174 olmak üzere toplamda 546 ortaokul öğrencisinden veri toplanmıştır.

Durum belirleme çalışmasında ise araştırmanın örneklemini belirlemek için, 2016-2017 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde 9 merkez ilçeden 2'şer ortaokul seçilmiştir. Belirlenen 18 ortaokulun 5., 6., 7. ve 8. sınıflarında okumakta olan ortaokul

öğrencileri durum belirleme çalışması kapsamına alınmıştır. Örneklem belirlenirken öğrencilerin genel özelliklerine (cinsiyet, sınıf, yaş), cep telefonuna sahip olma durumlarına ve ilçedeki öğrenci popülasyonlarına dikkat edilmiş, dikkat edilen hususlar aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

9 merkez ilçeden 2’şer okul alınmış, ilçede bulunan öğrenci sayısı ile orantılı sayıda her sınıftan toplam 2092 öğrenciye ölçek ve form uygulanmıştır. TEOG sınavı vb. nedeni devamsızlık yapılması ya da bilişim teknolojileri dersi okutulmayan 7. ve 8. sınıflarda veri toplanmasının istenmemesi gibi sebeplerden dolayı araştırma mümkün olduğunca her şubeden öğrenci alınarak yürütülmeye çalışılmıştır. Doldurulmuş olan form ve ölçekteki eksiklikler nedeniyle 90 veri toplama aracı geçersiz sayılmış ve 2002 veri toplama aracı geçerli sayılmıştır. İçerisinden cep telefonu sahibi olan öğrencilere ilişkin 715 erkek, 769 kız olmak üzere toplam 1387 veri toplama aracı alınarak araştırma amaçlarına yönelik bulgular değerlendirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amaçları doğrultusunda veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgiler Formu” ve “Problemler Cep Telefonu Kullanım Ölçeği” (PCTKÖ) kullanılmıştır. Aşağıda bu araçlar açıklanmaktadır.

3.3.1. Kişisel Bilgiler Formu

Çalışmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri, cep telefonu kullanma durumları ve aileleri hakkında bilgi edinmek amacıyla araştırmacı tarafından ilgili alanyazın doğrultusunda bir form hazırlanmıştır. Formda cep telefonu kullanımıyla ilgili cinsiyet, sınıf, ailenin öğrenim durumu, cep telefonu kullanım amaçları, cep telefonu kullanım süresi, internete bağlanma şekillerini öğrenmeye yönelik tanımlayıcı sorular bulunmaktadır.

3.3.2. Problemler Cep Telefonu Kullanım Ölçeği (PCTKÖ)

Bu çalışmada, araştırmanın amaçları doğrultusunda araştırmacı tarafından ortaokul öğrencilerinin problemler cep telefonu kullanma davranışlarını belirlemek amacıyla “Problemler Cep Telefonu Kullanım Ölçeği” geliştirilmiştir. Bu bölümde aracın geliştirilmesi (taslak ve nihai formun hazırlanması, çalışma grubu vb.), psikometrik özelliklerine ilişkin geçerlik (yapı geçerliği) ve güvenirlik (madde-ölçek korelasyonuna

dayalı madde analizi, alt-üst grup ortalamaları farkına dayalı madde analizi ve Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı) kanıtlarına yer verilmiştir.

3.3.2.1. *Problemlili Cep Telefonu Kullanım Ölçeği'nin Geliştirilme Süreci*

İlk aşamada, ölçekte yer alacak ifadelerin yazılabilmesi için öncelikle ilgili alanyazın gözden geçirilmiştir. Diğer yandan çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin cep telefonu kullanma alışkanlıkları ve durumları hakkındaki görüş ve düşünceleri, araştırmacı tarafından informal olarak yapılan görüşmelerle ve yazdırılan kompozisyonlar aracılığıyla elde edilmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde, öğrencilerin cep telefonu kullanmalarını etkileyen tüm boyutları kapsayacak biçimde toplam 75 maddeden oluşan madde havuzu oluşturulmuştur. Yazılan maddeler, öncelikle, kapsam, anlaşılabilirlik ve ifade benzerlikleri bakımından 8 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan, her bir maddeyi açıklığı/anlaşılabilirliği ve ilgili davranışı ölçüp ölçmediğine ilişkin değerlendirmeleri, gerekli gördükleri durumlarda maddelerin düzeltilmesiyle ilgili görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. 5. sınıf öğrencilerinin (10 yaş) gelişim özellikleri, okuma hızı ve konsantrasyon düzeyi ölçek geliştirme sürecinde alan yazında “kısa form” olarak geçen çalışmaların tekrar değerlendirilmesinin, uzmanlardan gelen dönütlerin ve düzeltmelerin yapılmasından sonra madde sayısı 62'ye düşürülerek Problemlili Cep Telefonu Kullanım Ölçeği ön uygulama formu oluşturulmuştur.

Yeniden düzenlenen maddelere ilişkin maddelerin açıklığı-anlaşılabilirliği ve ilgili faktörün altında yer alıp almadığı konusunda ikinci kez görüş alınması yoluna gidilmiştir. Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda oluşturulan nihai form 3 ana bölümden oluşmaktadır. Yönerge bölümünde ölçeğin amacı, toplam madde sayısı, cevaplama biçimi ve ortalama cevaplama süresine ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Kişisel bilgiler bölümünde, katılımcıların cinsiyetlerine, cep telefonu kullanma davranışlarına ilişkin sorular yer almaktadır. Maddeler ve cevap seçenekleri bölümünde ise öğrencilerin problemlili cep telefonu kullanma davranışlarının belirlenmesini sağlayacak maddeler ve bu maddelere karşılık gelen cevap seçenekleri bulunmaktadır. Ölçeğin cevap seçenekleri olarak “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” biçiminde 5'li derecelendirme kullanılmıştır. Asıl uygulamaya hazır hale getirilen form 2016–2017 öğretim yılının bahar dönemi içinde çalışma grubunu oluşturan ortaokul öğrencilerine uygulanmıştır. Ölçek geliştirme çalışması için 372 öğrenciden toplanan veriler üzerinden yapı geçerliği

test edilmiş, ikinci aşamada ise 174 öğrenciden oluşan ikinci bir katılımcı grubundan yeniden veri elde edilerek faktör yapısının doğruluğu bir kez daha gözden geçirilmiştir. Toplamda 546 öğrenciden toplanan verilere dayanarak ölçek uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Ölçek 22 maddeden oluşmakta ve ölçekten 22-110 arasında puan alınmaktadır (EK 3).

3.3.2.2. *Problemlili Cep Telefonu Kullanım Ölçeği'nin Geçerlik Çözümlenmeleri*

Açımlayıcı faktör analizinin uygulanmasından önce örneklem büyüklüğünün faktörleştirme için yeterli olup olmadığını test etmek amacıyla 372 veri üzerinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Çizelge 1'de verildiği üzere analiz sonucunda KMO değerinin 0.922 olduğu belirlenmiştir. 0 ile 1 arasında değer alan KMO değerinin 1'e yakınlığı örneklemin faktör analizine uygunluğunu gösterir. Bu bulgu doğrultusunda örneklem büyüklüğünün faktör analizini yapmak için "mükemmel" olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, ki-kare değerinin manidar olduğu, Barlett küresellik testi sonucunun $p < .05$ olması, korelasyon matrisinin, birim matristen farklı olduğunu ve değişkenlerin faktörleşebileceğini göstermektedir. Bu bulgular ışığında verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiği kabul edilerek analizlere devam edilmiştir.

Çizelge 1

KMO ve Küresellik Test Sonuçları

KMO		.922
Küresellik Testi	Ki-kare	3515.621
	Serbestlik	231
	p	.000

3.3.2.2.1. *Açımlayıcı Faktör Analizi.*

Problemlili cep telefonu kullanma davranışlarını etkileyen faktörleri ortaya koymak amacıyla faktörleştirme yöntemi olarak temel bileşenler analizi; döndürme yöntemi olarak da varimax tercih edilmiştir. Çözümleme işlemine 62 madde ile başlanmıştır. Yapılan faktör çözümlenmeleri sonucunda faktör yük değeri 0.30'un altında kaldığı görülen ve farklı bir faktör ile yüksek ilişki gösteren maddeler ölçekten

çıkartılmıştır. İncelemeler sonucunda kalan 22 madde için tekrar faktör çözümlemesi yapılmıştır.

Analizler sonucunda ölçeğin öz-değeri birden büyük üç faktörlü olduğu görülmüştür. Yapılan incelemede faktörlerin açıkladıkları varyansı bulmada kullanılan öz-değerlerin birinci faktör için 8.11, ikinci faktör için 1.95, üçüncü faktör için ise 1.67 olduğu belirlenmiştir. Üç faktör için tekrarlanan çözümlemede, faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkının a) birinci faktör için %21.77, b) ikinci faktör için %18.82, c) üçüncü faktör için %12.69 olduğu tespit edilmiştir. Belirlenen üç faktörün varyansa yaptıkları toplam katkı ise %53.27'dir. Öğrencilerin problemleri cep telefonu kullanma davranışlarını etkileyen faktörleri ortaya koymak amacıyla yapılan açımlayıcı faktör analizinde, faktör yük değeri için kabul düzeyi 0.30 olarak belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2002). Analizler sonucunda elde edilen faktör deseni, maddelerin faktör yük değerleri ve ortak faktör varyansları Çizelge 2'de sunulmuştur.

Çizelge 2

Maddelerin Faktör Yük Değerleri ve Ortak Faktör Varyansları

Madde No	Maddeler	Düzeltilmiş Faktör Yük Değerleri			Ortak Faktör Varyansı
		Faktör-1	Faktör-2	Faktör-3	
1	m53	.715	.257	.082	.584
2	m10	.706	.196	.212	.582
3	m14	.704	.112	.074	.514
4	m13	.702	.154	.159	.542
5	m42	.700	.175	.139	.540
6	m49	.662	.208	.055	.485
7	m48	.633	.192	.265	.508
8	m51	.571	.299	.185	.450
9	m52	.532	.014	.361	.414

(devam ediyor)

Çizelge 2 (devam)

Madde No	Maddeler	Düzeltilmiş Faktör Yük Değerleri			Ortak Faktör Varyansı	
		Faktör-1	Faktör-2	Faktör-3		
10	m57	Cep telefonu kullanımımın kaynaklanan bel, boyun ve sırt ağrılarım var.	-.020	.699	.197	.528
11	m56	Cep telefonu kullanımımın kaynaklanan el, bilek, parmak ağrılarım var.	.084	.686	.190	.514
12	m61	Cep telefonu kullanımımın kaynaklanan baş ağrılarım var.	.109	.655	.219	.489
13	m33	Cep telefonumu kullanımım yüzünden kimi zaman derslerimi ihmal ederim.	.379	.654	.144	.592
14	m58	Cep telefonumu uzun süre kullanmam nedeniyle gözlerimle ilgili sorun yaşıyorum.	.122	.619	.149	.420
15	m5	Ailem, cep telefonunu daha az kullanmam konusunda beni sürekli uyarır.	.428	.619	-.007	.566
16	m32	Cep telefonu kullanımım yüzünden ödevlerimi aksattığım olur.	.296	.609	.212	.503
17	m46	Cep telefonu kullanımımın dolayı ailem tarafından cezalandırıldığım olur.	.376	.586	.098	.494
18	m12	Cep telefonu sorumluluklarımı aksatmama neden olur.	.336	.572	.045	.442
19	m17	Okulda yakalanmayacağımı düşündüğüm yerlerde cep telefonu kullandığım olur.	.180	.201	.777	.677
20	m19	Öğretmenlerime fark ettirmeden cep telefonu kullandığım olur.	.190	.171	.774	.664
21	m20	Derste cep telefonumu açık bıraktığım olur.	.129	.211	.737	.604
22	m15	Okulda cep telefonu yasaklarına uymadığım olur.	.258	.248	.694	.610

Faktörlere maddelerin içerikleri dikkate alınarak isim verilmeye çalışılmıştır. İlk faktörde yer alan maddelerin telefon bağımlılığının önemli bir göstergesi olan sürekli kontrol ve öğrencilerin cep telefonlarına geliştirdiği bağımlılık sebebiyle ayrı kalamama ile ilgili olması sebebiyle bu faktöre “**bağımlılık**” ismi verilmiştir. İkinci faktördeki maddeler aşırı kullanıma bağlı fiziksel sağlık, sorumlulukları aksatma ve ihmal ile ilgilidir. Bu nedenle ikinci faktöre “**aşırı kullanım ve ihmal**” ismi verilmiştir. Üçüncü faktördeki maddelerin öğrencilerin okulda cep telefonu kullanabilmek için ihlal ettiği kurallar ile ilgili olduğu görülmüştür. Bu nedenle üçüncü faktöre “kullanımı kontrol altında tutamama ve kuralları ihlal etme başlığı kısaltılarak “**kontrol edememe ve ihlal**” adı verilmiştir. Ölçek, üç alt faktörden ve 22 maddeden oluşmaktadır.

3.3.2.3. Problemlı Cep Telefonu Kullanım Ölçeği'nin Güvenilirlik Çözümlemeleri

Ölçekte yer alan her bir maddenin öğrencilerin problemlı cep telefonu kullanma davranışlarını ayırt etmede ne derece yeterli oldukları madde-toplam korelasyonları ve ölçek puanlarına göre alt %27'lik grup ile üst %27'lik grubun madde puanları arasındaki farkın anlamlılığı için t-testi kullanılarak incelenmiştir (Çizelge 3).

Çizelge 3

PCTKÖ Madde Çözümlemesi Sonuçları

Faktör	Madde No	Madde Toplam Korelasyonu ¹	t (Alt%27 – Üst%27) ²
Faktör 1 Bağımlılık	m10	.68	17.04*
	m53	.67	13.68*
	m13	.65	14.74*
	m48	.64	15.40*
	m42	.63	17.59*
	m14	.61	13.96*
	m49	.60	15.26*
	m51	.58	13.84*
	m52	.50	10.31*
Faktör 2 Aşırı kullanım ve ihmal	m33	.70	15.47*
	m5	.63	17.03*
	m32	.63	14.29*
	m46	.61	14.94*
	m56	.57	10.58*
	m61	.57	10.60*
	m12	.56	12.11*
	m57	.54	10.63*
Faktör 3 Kontrol edememe ve ihlal	m17	.68	11.08*
	m19	.66	8.07*
	m15	.64	11.28*
	m20	.60	10.83*

¹n=372

²n₁=n₂=100

*p<.001

Çizelge 3 incelendiğinde, ölçekte yer alan tüm maddeler için madde toplam korelasyonlarının 0.50 ile 0.70 arasında değiştii ve t-değerlerinin anlamlı olduğu (p<.001) görölmektedir. Bu sonuçlar, ölçekteki maddelerin geçerliklerinin yüksek

olduğu, öğrencilerin problemleri cep telefonu kullanmaları konusunda ayırt edici olduğu ve aynı davranışı ölçmeye yönelik maddeler oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için ayrıca, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı incelenmiştir (Çizelge 4). Tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .917 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt faktörleri için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarının ise .823 ile .877 arasında değiştii görülmektedir.

Çizelge 4

PCTKÖ Güvenirlik Katsayısı

Ölçek	Madde Sayısı	Cronbach Alfa
Faktör 1 (m10-m13-m14-m42-m48-m49-m51-m52-m53)	9	.877
Faktör 2 (m5-m12-m32-m33-m46-m46-m56-m57-m61)	9	.863
Faktör 3 (m15-m17-m19-m20)	4	.823
Toplam	22	.917

Çizelge 4 incelendiğinde, ölçekteki maddelerin güvenilirliklerinin yüksek ve aynı davranışı ölçmeye yönelik oldukları söylenebilir. Bu bulgu, ortaokul öğrencilerinin problemleri cep telefonu kullanma davranışlarını ayırt ettiği şeklinde de yorumlanabilir.

3.3.2.3.1. Doğrulayıcı faktör analizi.

Açımlayıcı faktör analizi sonrasında ortaya çıkan modelin, yapı geçerliğini değerlendirmek için Doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör yapısını doğrulamak amacıyla ikinci bir öğrenci grubundan (N=174) elde edilen veriler üzerinde yapılan analizlere ilişkin model uyum değerleri aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 5

Uyum Ölçüt Aralıkları ve Problemleri Kullanım Ölçütleri

Ölçüt	Mükemmel Uyum Değeri*	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri	Ölçekten Elde Edilen Uyum Değerleri	Uyum Derecesi
χ^2 /sd	≤ 2	≤ 5	1.95	Mükemmel uyum
RMSEA	$.00 < RMSEA < .05$	$.05 \leq RMSEA \leq .10$	.07	İyi uyum
SRMR	$.00 < SRMR < .05$	$.05 < SRMR < .10$	.06	İyi uyum
IFI	$.95 \leq IFI \leq 1.00$	$.90 \leq IFI < .95$	.98	Mükemmel uyum
CFI	$.97 \leq CFI \leq 1.00$	$.95 \leq CFI < .97$	.97	Mükemmel uyum
NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.90 \leq NFI < .95$	.94	İyi uyum

Bu çalışmada model uyum indeksleri olarak Ki-Kare (χ^2) İyilik Uyumu, Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA), Standardize Edilmiş Artık Ortalamaların Karekökü (SRMR), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) ve Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI) göz önünde bulundurulmuştur. Modelin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde Ki-Kare/serbestlik derecesi değerinin 1.95 (mükemmel uyum) olduğu görülmektedir. Hesaplanan RMSEA değerinin .07, SRMR değerinin .06 ve NFI değerinin 0.94 olduğu (iyi uyum) görülmektedir. Değerler incelendiğinde, modelin iyi uyum indekslerine sahip olduğu ve uygunluğunun kabul edilir düzeyde olduğu görülmektedir.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu başlık altında, PCTKÖ geliştirme ve durum belirleme olmak üzere, verilerin toplanmasında izlenen süreçlere yer verilmiştir. Araştırmanın yapılabilmesi için Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğüne başvuru yapılmış, gerekli izinlerin alınmasının ardından veri toplanmasına başlanmıştır. Alınan izin yazısı EK 1’de sunulmuştur.

3.3.1. PCTKÖ’nün Geliştirilmesinde İzlenen Veri Toplama Süreci

PCTKÖ’nün geliştirilmesi için veriler 2016-2017 öğretim yılı ikinci döneminde 9 merkez ilçedeki 18 ortaokulundan toplanmıştır. Bilişim teknolojileri sınıflarından internete bağlanma imkânı olan öğrenciler için veriler çevrimiçi form ile toplanırken, özellikle bilişim teknolojileri dersi görmeyen 7. ve 8. sınıf öğrencileri için veri toplama aracı fotokopi şeklinde araştırmacı tarafından dağıtılmıştır. Açıklayıcı faktör analizleri için 372, doğrulayıcı faktör analizleri için ise 174 olmak üzere ölçek geliştirme sürecinde toplam 546 öğrenciden veri toplanmıştır.

3.3.2. Kişisel Bilgiler Formu ve PCTKÖ Uygulanmasında İzlenen Veri Toplama Süreci

Veriler 2016-2017 öğretim yılı ikinci döneminde toplanmıştır. Bilişim teknolojileri sınıflarından internete bağlanma imkânı olan öğrenciler için veriler çevrimiçi form ile toplanırken, özellikle bilişim teknolojileri dersi görmeyen 7. ve 8. sınıf öğrencileri için yine form ve ölçek araştırmacı tarafından dağıtılmıştır. 2092 öğrenciden toplanan veri toplama araçları incelenmiştir. Geçersiz ve örnekleme uygun

olmayan 705 veri toplama araçları kapsam dışı bırakılmıştır. 1387 öğrenciden toplanan veri toplama aracı geçerli kabul edilmiştir.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde Windows için SPSS 20.0 ve SPSS 24.0 sürümleri ile Amos 18 ve Microsoft Office Excel 2016 yazılımları kullanılmıştır.

Problemlerli Cep Telefonu Kullanım Ölçeği'nin geçerlilik niteliklerine ilişkin yapı geçerliliğini test etmek için faktör analizi, güvenilirlik niteliklerine ilişkin ise madde-ölçek korelasyonuna dayalı madde analizi, alt-üst grup ortalamaları farkına dayalı madde analizi ve Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı istatistiksel testleri kullanılmıştır.

Öğrencilerin cep telefonu kullanım durumları ve problemlerli cep telefonu kullanma düzeyleri betimsel istatistikler ile incelenmiştir. Öğrencilerin Problemlerli Cep Telefonu Kullanım Ölçeği'nden elde edilen puanların;

- *Cinsiyete* göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla ilgili değişkenin sürekli olması, iki alt gruptan oluşması ve normal dağılmaması nedeniyle Mann Whitney U-testi kullanılmıştır.
- Sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla ilgili değişkenin sürekli olması, dört alt gruptan oluşması ve normal dağılmaması nedeniyle Kruskal Wallis H-Testi kullanılmıştır. Gözlenen anlamlı farkın, hangi gruplar arasında anlamlı olduğunu bulmak için grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann Whitney U-testi ile post-hoc karşılaştırmalar yapılmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR ve YORUMLAR

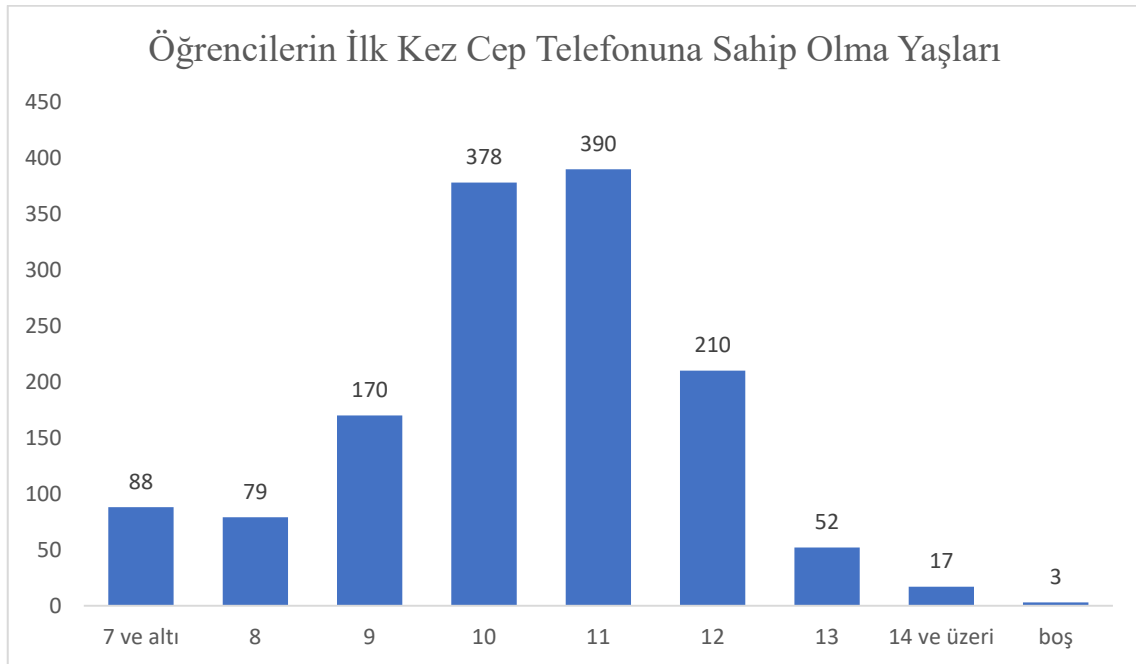
Bu bölümde araştırmanın alt amaçlarına bağlı olarak elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Ortaokul Öğrencilerinin Cep Telefonu Kullanma Durumlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Ortaokul öğrencilerinin cep telefonu kullanma durumlarını belirlemek amacıyla, cep telefonlarına sahip olma, kullanım amaçları ve kullanım süreleri değerlendirilmiştir.

4.1.1. Sahip Olma Durumu

Araştırma kapsamına alınan 2002 ortaokul öğrencisinin % 69,3'ünün (1387) cep telefonuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin ilk kez cep telefonuna sahip olma durumlarına ilişkin dağılım Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Öğrencilerin İlk Kez Cep Telefonuna Sahip Olma Yaşları

Araştırma verileri öğrencilerin cep telefonuna sahip olma yaşlarının geniş bir aralıkta değiştiğini göstermektedir. Öğrencilerin %28.1'inin (390) 11 yaşında, %27.2'sinin (378) 10 yaşında, %12.2'sinin (170) 9 yaşında, %6.3'ünün (88) 7 yaş ve altında, %5.7'sinin (79) 8 yaşında, % 3.7'sinin (57) 13 yaşında, %0.5'inin (17) 14 ve üzeri yaşlarda ilk kez cep telefonu sahibi oldukları görülmektedir. Öğrencilerin ilk kez cep telefonuna sahip olma yaşlarının 7 yaş ve altı ile 14 yaş arasında değiştiği görülmektedir. Çizelge 5'te görüldüğü gibi cep telefonuna sahip olma durumunun ortaokul öğrencilerinde yaygın olduğu, cep telefonu edinmenin ilköğretim düzeyine indiği görülmektedir. Bilişim teknolojileri derslerinin 5. sınıfta okutulmaya başlandığı dikkate alındığında problemleri kullanımların çok daha önceden başladığı, risk ve zararlara ilişkin eğitimlerin de öncesinden başlaması gerektiği söylenebilir. Bu durumların tespiti için ilköğretimde çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir.

Cep telefonu sahibi olan öğrencilerin cep telefonu sahibi olma yaşlarının sınıflara göre dağılımı gruplanarak 8-9, 10-11 ve 12-13 olarak Çizelge 6'da verilmektedir.

Çizelge 6

Öğrencilerin Sınıflara Göre İlk Kez Cep Telefonuna Sahip Olma Yaşları

Sınıf	İlk kez cep telefonu sahibi olma yaşı											
	7 ve daha küçük		8-9		10-11		12-13		14 ve daha büyük		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
5	27	8.1	88	26.5	206	62	11	3.3	0	0	332	100
6	44	6.4	107	15.9	388	57.7	132	19.6	2	0.2	673	100
7	10	5.1	30	15.4	101	51.8	51	26.2	3	1.5	195	100
8	7	3.7	24	13	73	39.7	68	36.9	12	6.5	184	100
Toplam	88	6.4	249	18	768	55.5	262	19	17	1.2	1384	100

8. sınıf öğrencilerinin %13'ünün (24), 7. sınıf öğrencilerinin %15.4'ünün (30), 6. sınıf öğrencilerinin %15.9'unun (107) ve 5. sınıf öğrencilerinin %26.5'inin 8-9 yaşında cep telefonu sahibi olduğu ve cep telefonu sahibi olma yaşının giderek küçüldüğü Çizelge 6'da gösterilmektedir. Bir başka değişle 8-9 yaşlarında cep telefonuna sahip olma oranları 2013-2014 eğitim öğretim yılında %13 (24) iken, 2014-2015 eğitim öğretim yılında 15.4'e (30), 2015-2016 eğitim öğretim yılında %15.9'a (107), 2016-

2017 eğitim öğretim yılında ise %26.5'e (88) yükselmiştir. Mobil internet kullanımına daha önce başlamış olan bireylerin nomofobi düzeylerinin daha yüksek olduğu (Gezgin, Şahin ve Yıldırım, 2017) yönündeki bulgular değerlendirildiğinde, küçük yaşlarda kullanıma başlayan öğrencilerin daha fazla problemlili kullanımlarla karşı karşıya kalacağı söylenebilir. Lisans öğrencilerinde, lisansüstü öğrenim gören öğrencilere kıyasla mesajlaşma oranının, harcanan sürenin ve yaşanan fiziksel şikayetlerin daha fazla olması (Harshe ve diğerleri, 2017) daha erken yaşlarda telefon kullanımına başlanmasıyla ve doğru kullanımla ilişkili olabilir. Ayrıca, gerekli eğitimlerin verilmesinin bir başka önemli değişken olduğu unutulmamalıdır.

4.1.2. Kullanma Amacı

Öğrencilerin cep telefonu kullanım amaçlarına ilişkin veriler Çizelge 7'de sunulmuştur.

Çizelge 7

Öğrencilerin Cep Telefonu Kullanım Amaçları

Kullanım Amaçları	N	%	Toplam	
			N	%
Telefonla görüşmek	1139	82.1	1387	100
Bilgiye ulaşmak/araştırmak	740	73.4	1387	100
Müzik dinlemek	930	67.1	1387	100
Mesajlaşmak	894	64.5	1387	100
Oyun oynamak	878	63.3	1387	100
Uygulamalar yükleyip kaldırmak	719	51,8	1387	100
Alarm	536	38.6	1387	100
Haritaları kullanmak	236	17.0	1387	100
Belge oluşturmak/Belgeleri açmak	162	11.6	1387	100

Öğrenciler cep telefonlarını ağırlıklı olarak görüşme yapmak, bilgiye ulaşmak, müzik dinlemek, mesajlaşmak ve oyun oynamak amaçlı daha fazla kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %82.7'sinin (1139) görüşme, %73.4'ünün (740) bilgiye ulaşma, %67.1'inin (930) müzik dinleme, %64.5'inin (894) mesajlaşma ve %63.3'ünün (878) oyun oynama amaçlı cep telefonu kullandıkları tespit edilmiştir.

Öğrencilerin cep telefonu kullanım amaçlarının başında %82.1 ile telefon görüşmesi yapmak geldiği görülmektedir. Çetinkaya Bozkurt ve Minaz (2017); Deniz (2014); Deniz, Yıldırım ve Çobanyıldız (2014) tarafından yapılan çalışmalarda ise

öğrencilerin cep telefonu kullanım amaçlarının başında sosyal medya kullanımı/mesajlaşma olduğu bulunmuştur. Öğrenciler WhatsApp vb. sosyal medya uygulamaları ile yaptıkları görüntülü ve sesli görüşmeleri de telefon görüşmesi olarak ifade etmeleriyle ilgisi bulunabilir. Özellikle 5. ve 6. sınıf öğrencileri dikkate alındığında mesaj yazmanın zahmetli bulunması, sosyal medya kullanımının/mesajlaşmanın ergenlik dönemi ile yoğunlaşmaya başlaması, okul yönetimlerince okula sadece basit telefon getirilmesine izin verilmesi, küçük yaş grubu öğrencilere aile üyelerinin eski/daha az özelliğe sahip telefonlarının verilmesi ve bunlarla sosyal medya takibinin zor olması gibi etmenler bu bulgulara ulaşılmasında etkili olmuş olabilir. Öte yandan öğrencilerin bilgiye ulaşma amaçlı cep telefonu ve internet kullanımları yüksektir.

Çalışma kapsamında ayrıca öğrencilerin internete erişim amaçlı cep telefonu kullanma durumları incelenmiştir. Öğrencilerin 1276'sı (%92.0) cep telefonu aracılığı ile internete bağlandığını ifade etmiştir. Öğrencilerin 819'unun (59.4) internet paketi vardır.

Öğrencilerin ayrıca, cep telefonlarından internete bağlanma şekilleri incelenmiş, bulgular Çizelge 8'de sunulmuştur.

Çizelge 8

Öğrencilerin Cep Telefonu ile İnternete Bağlanma Şekilleri

Bağlanma Şekilleri	N	%	Toplam	
			N	%
Evde/tanıdıkların evinde kablosuz ağ ile	1059	76.4	1387	100
İnternet paketi ile bağlanarak	819	59.0	1387	100
Tanıdıkların telefonlarından paylaşılmış interneti kullanarak	300	21.6	1387	100
Serbest erişim bölgelerindeki interneti kullanarak	319	22.9	1387	100

Çizelge 8'de görüldüğü üzere öğrencilerin %76.4'ü (1059), yani büyük çoğunluğu evinde/tanıdıklarının evinde kablosuz ağ (wi-fi) ile internete bağlandığını ifade etmiştir. Öte yandan öğrencilerin %59.4'ünün (819) internet paketine sahip olduğu, zaman ve mekandan bağımsız olarak internet erişimlerinin bulunduğu belirlenmiştir. Mobil internet erişim imkanı bulunsa da öğrencilerin denetim ve

yönlendirme açısından daha kontrollü ortamlar olan kendi ve tanıdıklarının evlerinden internete erişimleri olduğu görülmektedir.

4.1.3. Kullanım Süresi

Öğrencilerin %22.9'u (318) günde 1 saatten az, %29.3'ü (407) günde 1 ila 2 saat arası, %25.6'sı (355) günde 2 ila 4 saat arası, %17.2'si (238) ise günde 4 saatten fazla cep telefonu kullandığını belirtmiştir. Öğrencilerin %5.0'ı (69) ise cep telefonu kullanma şekillerinin belirlenen kategorilerin dışında (fırsat buldukça, hafta sonları vb.) olduğu yönünde görüş belirtmiştir. Sınıf düzeyine göre kullanım süreleri Çizelge 8'da verilmiştir.

Çizelge 9

Sınıf Düzeylerine Göre Cep Telefonu Kullanım Süreleri

Sınıf	Günde 1 saatten az		Günde 1-2 saat arası		Günde 2-4 saat arası		Günde 4 saatten fazla		Diğer		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
5	105	31.6	97	29.2	68	20.5	43	13.0	19	5.7	332	100
6	152	22.6	192	28.5	176	26.2	112	16.6	41	6.1	673	100
7	29	14.7	61	31.0	65	33.0	35	17.8	7	3.6	195	100
8	32	17.3	57	30.8	46	24.9	48	25.9	2	1.1	184	100
Toplam	318	22.9	407	29.3	355	25.6	238	17.2	69	5.0	1384	100

5. sınıflar en çok “günde 1 saatten az”, 6.sınıflar en çok “günde 1-2 saat arası”, 7. sınıflar en çok “günde 2-4 saat arası”, 8. sınıflar ise en çok “günde 4 saatten fazla” cep telefonu kullanmaktadır. Sınıf düzeyiyle doğru orantılı bir artış görülmektedir. Ayrıca günde 4 saatten fazla cep telefonu kullanan öğrenci sayısı oldukça fazladır. “Günde 4 saatten fazla” kullanan öğrenci sayısı incelendiğinde sınıf düzeyi arttıkça günde 4 saatten fazla kullanan öğrenci oranı da artmaktadır.

4.2. Ortaokul Öğrencilerinin Problemlı Cep Telefonu Kullanma Düzeyine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinin problemlı cep telefonu kullanma düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin PCTKÖ'den elde ettikleri puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları tüm ölçek ve alt ölçek bazında Çizelge 10'da verilmiştir.

Çizelge 10

PCTKÖ Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	n	Min.-Max.	\bar{X}	ss
Bağımlılık (9 madde)	1387	9 – 45	24.14	8.747
Aşırı Kullanma ve İhmal (9 madde)	1387	9 – 45	19.94	8.437
Kontrol Edememe ve İhlal (4 madde)	1387	4 – 20	7.76	4.681
PCTKD Tüm Ölçek (22 madde)	1387	22 – 110	51.84	17.909

Problemlı cep telefonu kullanma davranışları açısından, öğrencilerin “bağımlılık” ile “aşırı kullanma ve ihmal” alt faktörlerinden daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

4.3. Öğrencilerin Problemlı Cep Telefonu Kullanım Düzeyinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.3.1. Cinsiyet

618 kız, 796 erkek toplam 1387 öğrencinin verileri sınıf düzeyleri ile birlikte Çizelge 11'de sunulmuştur.

Çizelge 11

Sınıf Düzeyleri ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sınıf Düzeyi									
	5. Sınıf		6. Sınıf		7. Sınıf		8. Sınıf		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kız	152	24.6	290	46.9	95	15.4	81	13.1	618	100
Erkek	180	23.4	383	49.8	102	15.9	104	13.5	796	100
Toplam	332	23.9	673	48.5	197	14.2	185	13.3	1387	100

Öğrencilerin problemleri cep telefonu kullanma puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Çizelge 12’de sunulmaktadır.

Çizelge 12

Problemleri Cep Telefonu Kullanımı ve Cinsiyet İlişkisi

Boyutlar	Cinsiyet	N	%	Sıra	Sıra	U	p
Ortalama Toplamı							
Bağımlılık	Kız	618	44.6	690.02	426430.00	235159.00	.740
	Erkek	769	55.4	697.20	536148.00		
Aşırı Kullanım ve İhmal	Kız	618	44.6	591.42	398244.50	206973.50	.000
	Erkek	769	55.4	676.40	564333.50		
Kontrol Edememe ve İhlal	Kız	618	44.6	584.94	394612.50	203341.50	.000
	Erkek	769	55.4	681.49	567965.50		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	Kız	618	44.6	591.47	404359.00	213088.00	.000
	Erkek	769	55.4	676.36	558219.00		

Çizelge 12’de görüldüğü üzere cinsiyete göre aşırı kullanım ve ihmal ile kontrol edememe ve ihmal alt ölçek puanlarının ve PCTKD ölçeği toplam puanlarının farklılaştığı erkeklerin puanlarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, Çakır ve Oğuz (2017), Doğan ve Tosun (2016) ve Yılmaz, Şar ve Civan (2015) tarafından lise öğrencileri, Demirci ve diğerleri (2014) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmaların bulguları ile farklılık göstermektedir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bazı araştırmalarda ise kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Çetinkaya Bozkurt ve Minaz, 2017). Öte yandan Eker (2016) tarafından yapılan araştırmada olduğu gibi erkeklerin daha fazla akıllı telefon bağımlısı olduğu yönünde bulgular da raporlanmıştır. Bu konuda farklı bulgular olduğu ortadadır. Çetinkaya ve Sütçü (2016) tarafından yine lise öğrencileri üzerinde yapılan araştırma bulgularında kız öğrencilere daha fazla kısıtlama getirildiği ifade edilmiştir. Bu araştırmalarda, kısıtlamaların etkili olup olmadığına yönelik bir veriye rastlanmamaktadır.

4.3.2. Sınıf

Öğrencilerin sınıf düzeyine ilişkin veriler Çizelge 13’te sunulmuştur.

Çizelge 13

Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri

Sınıf Düzeyi	N	%
5. Sınıf	332	23.9
6. Sınıf	673	48.5
7. Sınıf	197	14.2
8. Sınıf	185	13.3
Toplam	1387	100

Öğrencilerin problemleri cep telefonu kullanma puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H-Testi ile incelenmiş bulgular Çizelge 14’de verilmiştir.

Çizelge 14

PCTKÖ ve Alt Faktörlerin Sınıf Düzeyinde Puanları

Sınıf Düzeyi	N	Min.-Max.	\bar{X}	ss	
5. Sınıf	Bağımlılık	332	9-45	23.20	9.046
	Aşırı Kullanma ve İhmal	332	9-45	19.69	8.175
	Kontrol Edememe ve İhlal	332	4-20	6.85	3.975
	PCTKD Tüm Ölçek	332	22-106	49.74	17.291
6. Sınıf	Bağımlılık	673	9-45	23.70	8.726
	Aşırı Kullanma ve İhmal	673	9-45	19.27	8.537
	Kontrol Edememe ve İhlal	673	4-20	7.46	4.670
	PCTKD Tüm Ölçek	673	22-110	50.44	17.972
7. Sınıf	Bağımlılık Alt Faktörü	197	9-45	25.02	7.723
	Aşırı Kullanma ve İhmal	197	9-45	20.88	7.808
	Kontrol Edememe ve İhlal	197	4-20	8.19	4.402
	PCTKD Tüm Ölçek	197	22-110	54.09	15.911
8. Sınıf	Bağımlılık Alt Faktörü	185	9-45	26.47	8.887
	Aşırı Kullanma ve İhmal	185	9-45	21.81	8.870
	Kontrol Edememe ve İhlal	185	4-20	10.05	5.386
	PCTKD Tüm Ölçek	185	22-110	58.33	19.131
Genel Toplam	Bağımlılık	1387	9-45	24.14	8.747
	Aşırı Kullanma ve İhmal	1387	9-45	19.94	8.437
	Kontrol Edememe ve İhlal	1387	4-20	7.76	4.681
	PCTKD Tüm Ölçek	1387	22-110	51.84	17.909

Analizler sonucunda “Bağımlılık” ($\chi^2_{(3)}=20.77$, $p<.05$), “Aşırı Kullanım ve İhmal” ($\chi^2_{(3)}=19.70$, $p<.05$), “Kontrol Edememe ve İhlal” ($\chi^2_{(3)}=62.43$ $p<.05$) alt boyutları ile ölçeğin geneline ait toplam puanların ($\chi^2_{(3)}=37.85$, $p<.05$) sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. PCTK toplam puanları ve alt faktör puanları sınıf düzeyi arttıkça yükselmektedir.

Cep telefonlarının özellikleri gelişmiş, kullanım alanları çoğalmış dolayısıyla çocukluktan ergenliğe geçen ortaokul öğrencilerine sağlanan imkanlar ve öğrencilerin kullanım süreleri artmış, bu artışlarla pozitif ilişkili olarak problemlili kullanım puanlarının da arttığı değerlendirilebilir.

Gruplar arasında gözlenen bu farkların, hangi gruplar arasında (sınıf düzeyleri ve faktörler) anlamlı olduğunu bulmak için ikili kombinasyonlar üzerinden Mann-Whitney U-testi ile post-hoc karşılaştırmalar yapılmıştır. 5. ve 6. sınıf PCTKÖ puanlarının Mann-Whitney U-testi sonuçları Çizelge 15’te verilmiştir.

Çizelge 15

5. ve 6. Sınıf PCTKÖ Puanlarının Mann-Whitney U-testi Sonuçları

Boyutlar	Sınıf	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	5	332	488.19	162080.00	106802.00	.256
	6	673	510.30	343435.00		
Aşırı Kullanım ve İhmal	5	332	517.11	171680.00	107034.00	.278
	6	673	496.04	333835.00		
Kontrol Edememe ve İhlal	5	332	484.75	160938.50	105660.50	.137
	6	673	512.00	344576.50		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	5	332	496.21	164742.00	109464.00	.602
	6	673	506.35	340773.00		

Çizelge 15 incelendiğinde 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin problemlili cep telefonu kullanma davranışlarının tüm alt faktörler ve ölçek toplam puanları arasında anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Yaş grupları ve gelişim özellikleri açısından çok büyük farklar göstermeyen bu sınıf düzeylerinin ardından 5. ve 7. sınıf PCTKÖ puanları incelenmiş Mann-Whitney U-testi sonuçları Çizelge 16’da sunulmuştur.

Çizelge 16

5. ve 7. Sınıf PCTKÖ Puanlarının Mann-Whitney U-testi Sonuçları

Boyutlar	Sınıf	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	5	332	250.93	83309.00	28031.00	.006
	7	197	288.71	56876.00		
Aşırı Kullanım ve İhmal	5	332	255.01	84664.00	29386.00	.051
	7	197	281.83	55521.00		
Kontrol Edememe ve İhlal	5	332	245.30	81438.50	26160.50	.000
	7	197	298.21	58746.50		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	5	332	248.21	82404.50	27126.50	.001
	7	197	293.30	57780.50		

Çizelge 16 incelendiğinde 5. ve 7. sınıf öğrencilerinin bağımlılık, kontrol edememe ve ihlal alt boyutlarına ait ölçek puanları ile PCTKÖ toplam puanları arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın devamında 5. ve 8. sınıfların puanları karşılaştırılmış ve Çizelge 17’de verilmiştir.

Çizelge 17

5. ve 8. Sınıf PCTKÖ Puanlarının Mann-Whitney U-testi Sonuçları

Boyutlar	Sınıf	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	5	332	239.30	79446.50	24168.50	.000
	8	185	294.36	54456.50		
Aşırı Kullanım ve İhmal	5	332	245.81	81610.50	26332.50	.007
	8	185	282.66	52292.50		
Kontrol Edememe ve İhlal	5	332	225,32	74807.50	19529.50	.000
	8	185	319.44	59095.50		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	5	332	234.14	77735.50	22457.50	.000
	8	185	303.61	56167.50		

Çizelge 17 incelendiğinde 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin tüm alt ölçek puanları ve PCTKD toplam puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Çizelge 18

6. ve 7. Sınıf PCTKÖ Puanlarının Mann-Whitney U-testi Sonuçları

Boyutlar	Sınıf	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	6	673	426.32	286916.50	60115.50	.046
	7	197	466.85	91968.50		
Aşırı Kullanım ve İhmal	6	673	421.45	283637.50	56836.50	.002
	7	197	483.49	95247.50		
Kontrol Edememe ve İhlal	6	673	421.67	283783.50	56982.50	.002
	7	197	482.75	95101.50		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	6	673	421.02	283343.50	56542.50	.002
	7	197	484.98	95541.50		

Çizelge 18 incelendiğinde 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin tüm alt ölçek puanları ve PCTKD toplam puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. 5. ve 6. Sınıflar arasında anlamlı bir fark bulunamamışken 6. ve 7. sınıflar arasında bulunması gelişim özellikleri ve öğrencilere sağlanan imkanların farklılaştığı ihtimalini akıllara getirmektedir. 6.ve 8.sınıflar arasındaki ilişki Çizelge 19’da verilmektedir.

Çizelge 19

6 ve 8. Sınıf PCTKÖ Puanlarının Mann-Whitney U-testi Sonuçları

Boyutlar	Sınıf	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	6	673	413.71	278424.50	51623.50	.000
	8	185	486.95	90086.50		
Aşırı Kullanım ve İhmal	6	673	412.97	277928.50	51127.50	.000
	8	185	489.64	90582.50		
Kontrol Edememe ve İhlal	6	673	401.73	270366.50	43565.50	.000
	8	185	530.51	98144.50		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	6	673	406.60	273641.00	46840.00	.000
	8	185	512.81	94870.00		

Çizelge 19 incelendiğinde 6. ve 8. sınıf öğrencilerinin alt ölçek puanları ve PCTKD toplam puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. 7.ve 8.sınıflar arasındaki ilişki Çizelge 20’de verilmektedir.

Çizelge 20

7. ve 8. Sınıf PCTKÖ Puanlarının Mann-Whitney U-testi Sonuçları

Boyutlar	Sınıf	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	7	197	183.51	36152.00	16649.00	.144
	8	185	200.01	37001.00		
Aşırı Kullanım ve İhmal	7	197	186.35	36711.50	17208.50	.347
	8	185	196.98	36441.50		
Kontrol Edememe ve İhlal	7	197	173.76	34230.50	14727.50	.001
	8	185	210.39	38922.50		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	7	197	179.56	35373.00	15870.00	.029
	8	185	204.22	37780.00		

Çizelge 20 incelendiğinde 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin “Kontrol Edememe ve İhlal” alt ölçek puanları ile PCTKD toplam puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Sınıf düzeyleri ile problemlerli cep telefonu kullanımı arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu bulgular, Yılmaz, Şar ve Civan (2015) tarafından yapılan araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Bu farklılıkların hem kullanım alanlarının artması hem teknolojinin hızla gelişmesi/yaygınlaşması hem de gelişim özellikleri sebebiyle ailelerce sağlanabilecek imkanlardan kaynaklanıyor olabileceği değerlendirilebilir.

4.3.3. Kullanım Süresi

Öğrencilerin problemlerli cep telefonu kullanma davranış puanlarının cep telefonu kullanma sürelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H-Testi ile incelenmiştir. Analizler sonucunda her üç alt boyuttan ve ölçekten elde edilen toplam puanların cep telefonu kullanma süresine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Gruplar arasında gözlenen bu farkların, hangi gruplar arasında (kullanma süreleri ve boyutlar) anlamlı olduğunu bulmak için ikili kombinasyonlar üzerinden Mann-Whitney U-testi ile post-hoc karşılaştırmalar yapılmıştır. Günde 1 saatten az ve günde 1-2 saat kullanım süresi ile problemlerli cep telefonu kullanımı ile ilişkisi Çizelge 21’de verilmiştir.

Çizelge 21

PCTKÖ Puanlarının Günde 1 Saatten Az ve Günde 1-2 Saat Kullanım Süresi ile İlişkisi

Boyutlar	Süre/günde	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	1 saatten az	318	302.96	96342.50	45621.50	.000
	1-2 saat arası	407	409.91	166832.50		
Aşırı Kullanım ve İhmal	1 saatten az	318	319.59	101628.50	50907.50	.000
	1-2 saat arası	407	396.92	161546.50		
Kontrol Edememe ve İhlal	1 saatten az	318	328.52	104468.50	53747.50	.000
	1-2 saat arası	407	389.94	158706.50		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	1 saatten az	318	305.08	97014.00	46293.00	.000
	1-2 saat arası	407	408.26	166161.00		

Ölçekten elde edilen toplam puanların ve tüm alt boyut puanlarının günde 1 saatten az ve günde 1-2 saat arası cep telefonu kullanma süresine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur

Günde 1 saatten az ve günde 2-4 saat kullanım süresi ile problemlili cep telefonu kullanımı ile ilişkisi Çizelge 22’de verilmiştir.

Çizelge 22

PCTKÖ Puanlarının Günde 1 Saatten Az ve Günde 2-4 Saat Kullanım Süresi ile İlişkisi

Boyutlar	Süre/günde	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	1 saatten az	318	249.57	79363.00	28642.00	.000
	2-4 saat arası	355	415.32	147438.00		
Aşırı Kullanım ve İhmal	1 saatten az	318	274.90	87417.50	36696.50	.000
	2-4 saat arası	355	392.63	139383.50		
Kontrol Edememe ve İhlal	1 saatten az	318	293.31	93273.00	42552.00	.000
	2-4 saat arası	355	376.14	133528.00		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	1 saatten az	318	254.03	80783.00	30062.00	.000
	2-4 saat arası	355	411.32	146018.00		

Ölçekten elde edilen toplam puanların ve tüm alt boyut puanlarının günde 1 saatten az ve günde 2-4 saat arası cep telefonu kullanma süresine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Günde 1 saatten az ve günde 4 saatten fazla kullanım süresi ile problemlı cep telefonu kullanımı ile ilişkisi Çizelge 23’de verilmiştir.

Çizelge 23

PCTKÖ Puanlarının Günde 1 Saatten Az ve Günde 4 Saatten Fazla Kullanım Süresi ile İlişkisi

Boyutlar	Süre/günde	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	1 saatten az	318	200.79	63852.00	13131.00	.000
	4 saatten fazla	238	382.33	90994.00		
Aşırı Kullanım ve İhmal	1 saatten az	318	225.82	71809.50	21088.50	.000
	4 saatten fazla	238	348.89	83036.50		
Kontrol Edememe ve İhlal	1 saatten az	318	228.84	72772.00	22051.00	.000
	4 saatten fazla	238	344.85	82074.00		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	1 saatten az	318	202.35	64347.50	13626.50	.000
	4 saatten fazla	238	380.25	90498.50		

Ölçekten elde edilen toplam puanların ve tüm alt boyut puanlarının günde 1 saatten az ve günde 4 saatten fazla cep telefonu kullanma süresine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur.

Günde 1-2 saat arası ve günde 2-4 saat kullanım süresi ile problemlı cep telefonu kullanımı ile ilişkisi Çizelge 24’te verilmiştir.

Çizelge 24

PCTKÖ Puanlarının Günde 1-2 Saat Arası ve Günde 2-4 Saat Arası Kullanım Süresi ile İlişkisi

Boyutlar	Süre/günde	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	1-2 saat arası	407	334.92	136311.00	53283.00	.000
	2-4 saat arası	355	434.91	154392.00		
Aşırı Kullanım ve İhmal	1-2 saat arası	407	358.32	145834.50	62806.50	.000
	2-4 saat arası	355	408.08	144868.50		
Kontrol Edememe ve İhlal	1-2 saat arası	407	367.66	149637.00	66609.00	.054
	2-4 saat arası	355	397.37	141066.00		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	1-2 saat arası	407	341.33	138920.00	55892.00	.000
	2-4 saat arası	355	427.56	151783.00		

Ölçekten elde edilen toplam puanların ve bağımlılık ile aşırı kullanım ve ihmal alt boyut puanlarının günde 1-2 saat arası ve günde 2-4 saat arası cep telefonu kullanma süresine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur

Günde 1-2 saat arası ve 4 saatten fazla kullanım süresi ile problemlili cep telefonu kullanımı ile ilişkisi Çizelge 25’de verilmiştir.

Çizelge 25

PCTKÖ Puanlarının Günde 1-2 Saat Arası ve Günde 4 Saatten Fazla Kullanım Süresi ile İlişkisi

Boyutlar	Süre/günde	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	1-2 saat arası	407	264.60	107691.50	24663.50	.000
	4 saatten fazla	238	422.87	100643.50		
Aşırı Kullanım ve İhmal	1-2 saat arası	407	292.62	119097.50	36069.50	.000
	4 saatten fazla	238	374.95	89237.50		
Kontrol Edememe ve İhlal	1-2 saat arası	407	290.17	118100.50	35072.50	.000
	4 saatten fazla	238	379.14	90234.50		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	1-2 saat arası	407	268.59	109315.00	26287.00	.000
	4 saatten fazla	238	416.05	99020.00		

Ölçekten elde edilen toplam puanların ve tüm alt boyut puanlarının günde 1-2 saat arası ve günde 2-4 saat arası cep telefonu kullanma süresine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur.

Günde 2-4 saat arası ve 4 saatten fazla kullanım süresi ile problemlili cep telefonu kullanımı ile ilişkisi Çizelge 26’da verilmiştir.

Çizelge 26

PCTKÖ Puanlarının Günde 2-4 saat ve Günde 4 Saatten Fazla Kullanım Süresi ile İlişkisi

Boyutlar	Süre/günde	N	SıraOrt.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	2-4 saat arası	355	264.22	93798.00	30608.00	.000
	4 saatten fazla	238	345.89	82323.00		
Aşırı Kullanım ve İhmal	2-4 saat arası	355	280.07	99424.00	36234.00	.000
	4 saatten fazla	238	322.26	76697.00		
Kontrol Edememe ve İhlal	2-4 saat arası	355	272.14	96610.50	33420.50	.000
	4 saatten fazla	238	334.08	79510.50		
PCTKD Ölçeği Toplam Puan	2-4 saat arası	355	263.72	93619.50	30429.50	.000
	4 saatten fazla	238	346.64	82501.50		

Problemlili cep telefonu kullanımı ile cep telefonu kullanım süresi ile anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu araştırma bulguları Soni, Upadhyay ve Jain (2017), Hoşgür, Tandoğan ve Gündüz Hoşgör (2017), Gezgin, Şahin ve Yıldırım (2017), Yılmaz, Şar ve Civan (2015) tarafından yapılan araştırmalarla benzerlik göstermektedir.

4.3.4. Velinin Eğitim Düzeyi

Öğrenci velilerinin öğrenim durumları incelendiğinde, velilerin %35.1'inin (487) üniversite, %29.3'ünün (407) lise, %12.3'ünün (170) ortaokul, %9.6'sının (133) ilkokul, %7.7'sinin (107) yüksek lisans mezunu olduğu ve okula gitmemiş %3 (4) veli bulunduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin problemlili cep telefonu kullanma davranış puanlarının velilerin öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H-Testi ile incelenmiştir. Analizler, velisinin eğitim durumu hakkında bilgi sahibini olmadığını ifade eden öğrencilerin veri setinden çıkarılmasının ardından kalan 1307 katılımcı görüşüne dayalı olarak yapılmıştır.

Analizler sonucunda “Bağımlılık” ($c2(4)=16.346, p<.05$) alt boyutu ile ölçeğin geneline ait toplam puanların ($c2(4)=9.743, p<.05$) velinin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Gruplar arasında gözlenen bu farkların, hangi gruplar arasında (eğitim düzeyi ve boyutlar) anlamlı olduğunu bulmak için ikili kombinasyonlar üzerinden Mann-Whitney U-testi ile post-hoc karşılaştırmalar

yapılmıştır. Karşılaştırmalar sonunda bu farkın yalnız velilerinin eğitim düzeylerini “Lise-Üniversite” ve “Üniversite-Lisansüstü” olarak belirten öğrenci grupları arasında olduğu bulunmuştur (Çizelge 27 ve Çizelge 28).

Çizelge 27

Velisinin Eğitim Düzeyi Lise ve Üniversite Olan Öğrencilerin PCTKÖ Toplam Puanları ile Bağımlılık Alt Faktörü Puanlarının İlişkisi

Boyutlar	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	Lise	407	481.09	195803.00	85434.00	.000
	Üniversite	487	419.43	204262.00		
PCTK Ölçeği Toplam Puan	Lise	407	475.03	193337.00	87900.00	.004
	Üniversite	487	424.49	206728.00		

Çizelge 28

Velisinin Eğitim Düzeyi Üniversite ve Lisansüstü Olan Öğrencilerin PCTKÖ Toplam Puanları ile Bağımlılık Alt Faktörü Puanlarının İlişkisi

Boyutlar	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	Üniversite	487	288.43	140465.00	21637.00	.006
	Lisansüstü	107	338.79	36250.00		
PCTK Ölçeği Toplam Puan	Üniversite	487	292.31	142354.50	23526.50	.116
	Lisansüstü	107	321.13	34360.50		

Velisinin eğitim düzeyi üniversite ve lisansüstü olan öğrencilerin PCTKÖ toplam puanları ile bağımlılık alt faktörü puanlarının sadece bağımlılık alt faktöründe anlamlı olduğu bulunmuştur. Gezgin ve Çakır (2016) ise yaptıkları araştırmada ebeveynlerin eğitim düzeyi ve telefon kullanımının süresi gibi değişkenler açısından anlamlı bir fark bulunmadığını raporlanmıştır.

4.3.5. Velinin Cep Telefonuna İlişkin Bilgi Düzeyi

Velilerin telefon kullanım bilgisi kıyaslaması eğitim durumlarıyla birlikte Çizelge 29’da sunulmuştur. Velisinin cep telefonu kullanımı hakkında, öğrencilerin %45.6’sı (632) kendisinden daha az, 27.7’si (384) kendisi kadar ve %26.7’si (371) kendisinden daha fazla bilgi sahibi olduğu şeklinde görüş belirtmiştir. Velilerinin

kendilerinden daha fazla bilgi sahibi olduğu yönünde fikir belirten öğrencilerin, velilerinin eğitim durumu incelendiğinde, velisi yüksek lisans ya da ilkokul mezunu olan öğrenciler arasında önemli bir fark tespit edilememiştir. Aynı şekilde velilerinin kendilerinden daha az bilgi sahibi olduğunu belirten öğrencilerin velilerinin eğitim durumu incelendiğinde ilkokul ya da yüksek lisans eğitimi almış veliler arasında da belirgin bir fark tespit edilememiş bulguların ortalamalar düzeyinde olduğu görülmüştür.

Çizelge 29

Velilerin Öğrenim Durumu ve Öğrencilere Kıyasla Telefon Kullanım Bilgisi

Öğrenim durumu	Telefon kullanım bilgisi							
	Benden az		Benim kadar		Benden fazla			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Okula gitmemiş	4	3	3	75.0	0	0	1	25.0
İlkokul	133	9.6	55	41.4	45	33.8	33	24.8
Ortaokul	170	12.3	68	40.0	44	25.9	58	34.1
Lise	407	29.3	206	50.6	101	2.8	100	24.6
Üniversite	487	35.1	220	45.2	142	29.2	125	25.7
Yüksek lisans	107	7.7	49	45.8	32	29.9	26	24.3
Cevapsız	79	5.7	31	39.2	20	25.3	28	34.5
Toplam	1387	100	632	45.6	384	27.7	371	26.7

Öğrencilerin PCTKÖ puanlarının velilerin bilgi düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis H-Testi ile incelenmiştir. Analizler sonucunda her üç alt boyuttan ve ölçekten elde edilen toplam puanların velilerin bilgi düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($p < .05$). Gruplar arasında gözlenen bu farkların, hangi gruplar arasında (kullanma süreleri ve boyutlar) anlamlı olduğunu bulmak için ikili kombinasyonlar üzerinden Mann-Whitney U-testi ile post-hoc karşılaştırmalar yapılmıştır. Karşılaştırmalar sonunda bu farkın yalnız “Benden daha az” ve “Benden daha fazla” olarak görüş belirten öğrenciler arasında olduğu bulunmuştur.

Çizelge 30

PÇTKÖ Puanlarının Velinin Telefon Kullanım Bilgisi ile İlişkisi

Boyutlar	Bilgi Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bağımlılık	Benden daha az	632	515,88	326033,50	108466,50	.048
	Benden daha fazla	371	478,36	177472,50		
Aşırı Kullanım ve İhmal	Benden daha az	632	520,56	328995,50	105504,50	.008
	Benden daha fazla	371	470,38	174510,50		
Kontrol Edememe ve İhlal	Benden daha az	632	521,82	329787,50	104712,50	.003
	Benden daha fazla	371	468,24	173718,50		
PÇTKÖ Toplam Puan	Benden daha az	632	522,60	330281,00	104219,00	.003
	Benden daha fazla	371	466,91	173225,00		

Velilerinin kendilerinden daha az telefon kullanım bilgisine sahip olduğunu düşünen öğrencilerin hem alt faktör hem de toplam puanlarının, velilerinin kullanım bilgisinin kendilerinden daha fazla olduğunu düşünen öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM 5

5. SONUÇLAR

Araştırma kapsamında Ankara ili merkez ilçelerde okumakta olan 2002 ortaokul öğrencisine ilişkin veriler değerlendirilmiş, öğrencilerin %69,3'ünün (1387) cep telefonu sahibi olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin %55.5'i 10-11 yaş aralığında ilk kez cep telefonu sahibi olduklarını belirtmiştir. 8-9 yaşında cep telefonu sahibi olma verileri incelendiğinde ise 8. sınıfların %13, 7. sınıfların %15.4, 6. sınıfların %15.9, 5. sınıfların %26.5 olarak artan bir yüzde olduğu belirlenmiştir. Cep telefonu kullanımı hızla yaygınlaşmakta ve ilk kez cep telefonuna sahip olma durumu küçük yaşlara inmektedir.

Cep telefonu sahibi öğrencilerin %92.0'ı (1276) cep telefonu aracılığı ile internete bağlandığını ifade etmiştir. İnternete en yaygın olarak evlerde wi-fi ile bağlanıldığı, bununla beraber öğrencilerin %59.4'ünün (819) internet paketi bulunduğu görülmüştür. Öğrencilerin cep telefonu sahipliği gibi cepten internete bağlanma oranları da oldukça yüksektir. Öğrencilerin cep telefonu ve internet paketine sahip olmasının velilere bağlı olduğu ve masraflarının velilerce karşılandığı değerlendirilerek cep telefonu ve cepten internet bağlantısının öğrenci isteklerinin ötesinde aileler nezdinde de faydalı bulunduğu ve ihtiyaca dönüştüğü yargısına varılabilir. Bu da problemlili kullanımlara çözüm olarak yasaklama/kısıtlama ile sonuç alınamayacağı düşüncesini desteklemektedir. Veliler ile öğrencilerin problemlili kullanımlarını beraber değerlendirilmesi bu izin kısıtlama ve imkan sağlamalara velilerin durumlarının etkili olup olmadığı başka bir araştırmada değerlendirilebilir.

Öğrencilerin PCTKÖ toplam puanları ve bağımlılık, aşırı kullanım ve ihmal, kontrol edememe ve ihlal olmak üzere tüm alt faktör puanları sınıf düzeyi arttıkça yükselmektedir. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin hem toplam puanlarının hem alt faktör puanlarının ortalamasının üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin %17.2'si (238) günde 4 saatten fazla cep telefonu kullandıklarını belirtmiştir. Sınıf düzeyinde incelendiğinde 5.sınıf öğrencilerinin %13.0'ı, 6.sınıf öğrencilerini %16.6'sı, 7. sınıf %17.8'i, 8.sınıf %25.6'sı günde 4 saatten fazla cep telefonu kullanmaktadır. Bu oran hayli yüksektir. Sınıf düzeyi ile pozitif bir ilişki göze

çarpmaktadır. Özellikle 8. sınıfların TEOG sınavına ilişkin devam ettiği kurslar, ders çalışmaya ayırdıkları zaman ve bu konuda aileleri tarafından sıkı takip edildikleri değerlendirildiğinde bu oranların 8.sınıflarda daha da yüksek çıkabileceğini ya da öğrencilerin sosyal hayattan, aile etkinliklerinden, televizyon izleme, hatta uyku süresinden vb. feragat edip cep telefonu kullanmaya zaman ayırmış olabileceği ihtimalini akıllara getirmektedir.

Öğrencilerin kullanım süresi sınıf büyüdükçe artmaktadır. 5. sınıflar en çok “günde 1 saatten az”, 6.sınıflar en çok “günde 1-2 saat arası”, 7. sınıflar en çok “günde 2-4 saat arası”, 8. sınıflar ise en çok “günde 4 saatten fazla” cep telefonu kullanımı gruplarında yoğunlaşmaktadır. Bu durum bağımlılıklara ilişkin tolerans kavramını ve artan bir süreyle kullanım ihtiyacı geliştirildiğine dikkat çekmektedir. Öğrencilerin çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçmesi ile ilişkilerin ve iletişimin en önemli aracı olan cep telefonlarını kullanım süreleri de artmaktadır. Ayrıca aileden ayrı zaman geçirme süreleri uzadıkça güvenlik ve her an ulaşılır olma amacıyla veliler tarafından cep telefonu ve internet hizmetleri tedarik etme daha önemli hale gelmekte bu da aynı şekilde cep telefonu kullanımına ayrılan süreyi arttırmaktadır.

Mobil internet kullanımına daha önce başlamış olan bireylerin nomofobi düzeylerinin daha yüksek olduğu (Gezgin, Şahin ve Yıldırım, 2017) yönündeki bulgular değerlendirildiğinde, cep telefonu sahip olma yaşı düşük, cepten internete bağlanma ve cep telefonu kullanım süreleri yüksek olan ortaokul öğrencilerinin nomofobi açısından risk taşıdıkları sonucuna varılabilir.

Problemlili cep telefonu kullanımının cinsiyet ile ilişkisi incelendiğinde erkeklerin puanlarının daha yüksek çıktığı görülmektedir. Alt faktörlere bakıldığında “aşırı kullanım ve ihmal” ile “kontrol edememe ve ihlal” alt ölçek puanlarının anlamlı şekilde farklılaştığı, erkeklerin puanlarının kız öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Velilerinin cep telefonu kullanım bilgisinin kendilerinininkinden az olduğunu düşünen öğrencilerin PCTKÖ toplam puanları ile tüm alt faktör puanları kendilerinden fazla olduğunu düşünen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bununla beraber öğrencilerin sadece %26.7’si (371) velilerinin cep telefonu kullanım bilgisinin kendilerinden daha fazla olduğunu düşünmektedir. Cep telefonu kullanımı konusunda

öğrencilerin velilerin doğal misyonu olan koruma, kollama ve rehberlik etmelerinden yararlanamadıkları sonucuna varılabilir.

Velinin eğitim durumu ile PCTKÖ puanları değerlendirilmiş sadece velisi lise mezunu olan öğrencilerin toplam ve bağımlılık alt faktörü puanlarının velisi üniversite mezunu olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu, ayrıca velisi lisans üstü eğitim görmüş öğrencilerin bağımlılık alt faktörü puanlarının velisi üniversite mezunu olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Üniversite mezunu velilerin lise mezunu velilere göre daha iyi rehberlik ve yönlendirme yapabildikleri gibi bir kanıya varılabilmesi için, velilerin rol model olma durumlarını da kapsayacak şekilde daha fazla araştırma bulgusuna ihtiyaç vardır. Yine aynı şekilde lisans üstü eğitim görmüş velilerin sosyo-ekonomik durumları ile ilişkili olarak öğrencilere daha erken yaşlarda cep telefonu ve internet imkanı sağlamaları gibi durumlar yönünden ek incelemelere gereksinim vardır.

Bir ihtiyaç haline gelen cep telefonu kullanımının, ortaokul öğrenciler arasında hızla yaygınlaştığına, küçük yaşlara indiğine, kullanım süresinin arttığına ve problemlili kullanımların kısıtlama ve yasaklama gibi davranışsal önlemlerin yetersiz kalacağını düşündürecek kadar- yükseldiğine işaret eden araştırma bulguları, korumak ve kollamak mecburiyetinde olduğumuz çocuklarımızın artacağı muhtemel problemlerine yönelik, eğitim meselesi yaklaşımıyla bilişsel çözüm önerileri ortaya koyulmasının, stratejilerin geliştirilmesinin ve eylem planlarının ivedilikle hayata geçirilmesinin zaruri olduğunu göstermektedir.

ÖNERİLER

Cep telefonuna sahip olma ve cep telefonundan internete bağlanma oranları ile cep telefonu kullanım süreleri oldukça yüksek bulunan ortaokul öğrencilerinin nomofobi açısından da incelenmesi faydalı olacaktır.

Öğrencilerin velilerin doğal misyonu olan rehberlik etme, koruma ve kollama davranışlarından faydalanabilmeleri için Y nesli olan aileler ve Z nesli olan çocuklar arasındaki dijital uçurumun kapatılması, ailelerin cep telefonu hakimiyetlerinin arttırılması, güncel uygulamalar, programlar ve cep telefonlarının sağladığı fırsatlara ilişkin bilgi düzeylerini geliştirilmesi faydalı olabilir.

Velilerin sosyo-ekonomik durumları, hem öğrencilere sağlayabildikleri cep telefonu ve internet imkanları hem de kendi kullarımlarında belirleyici bir özelliktir. Bu açıdan ek incelemelere gereksinim vardır. Ayrıca, daha iyi eğitim almış velilerin daha iyi rehberlik ve yönlendirme yapabildikleri gibi bir kaniya varılabilmesi için daha fazla araştırma bulgusuna ihtiyaç vardır.

Araştırma cep telefonu sahibi olan ortaokul öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Öğrencilerin ortaokul kademesi öncesi cep telefonuna sahip olma yaşları, göstermektedir ki ortaokul döneminden çok daha öne cep telefonu ile tanışan öğrenciler üzerinde de çalışma genişletilebilir.

Öğrenciler kendi cep telefonlarına sahip olmadan çok önce özellikle aile bireylerinin telefonlarını kullanarak çeşitli problemler ve alışkanlıklar edinebilmektedir. Bu sebeple çalışma cep telefonu sahibi olmayan öğrenciler üzerinde de yinelenabilir.

Araştırmanın büyükşehir merkez ilçelerinde yapılmış olması, cep telefonu ve internet sahipliği konusunda yüksek verilere ulaşıldığı, kırsalda daha farklı verilere ulaşılabileceğini düşündürmüştür. Araştırma farklı bölgelerden verilerin kıyaslanabileceği bir örneklem ile genişletilebilir.

Problemlerli cep telefonu kullanımına ilişkin henüz tüm değişkenler ortaya konulamamıştır. Ölçek farklı değişkenler üzerinde çalışılmış araştırmaların bulgularıyla geliştirilebilir.

Erken dönemlerde, öğrencilerin yaş farkı, daha büyük gelişim özellikleri ayırımına sebep olmaktadır. Bu durum dikkate alınarak 5. ve 6. sınıf öğrencileri ile 7 ve 8. sınıf ğrencilerinin ayrı değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

Öğrencilere getirilen kısıtlama ve yasakların etkili olup olmadığına, fayda ve zararlarına ilişkin kapsamlı bir araştırma yapılması da yürütülecek çalışmalara yön verecek sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir.

Öğrencilerin cep telefonu kullanımına ilişkin yaşadıkları problemlerin olumsuz etkilerinin nasıl ortadan kaldırılacağı yönündeki çalışmalara, kısıtlama ve yasaklama gibi yetersiz davranışsal önlemler dışında katılımcı tedbirlere gereksinim büyüktür. Özellikle yetişkinlerin rol model olarak olumlu davranışlar sergilemeleri önemli bir sorumluluk haline gelmektedir.

Derslerde teknoloji molası vermek, cep telefonu kullanımına ilişkin okul/aile sözleşmeleri yapmak, ekransız hava sahaları yapmak ve yaygınlaştırmak, okullarda ailelerinde öğrencilere örnek olması ve uygulaması açısından okul ekransız kalma günleri belirlenmek gibi farklı alternatifler ve çözümler geliştirilmelidir.

Hepsinden önemlisi okullarda okutulan Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Medya Okur Yazarlığı, Bilgisayar Bilimleri gibi alan derslerinin içeriğine, cep telefonu kullanımına özel ünite ve konuların yerleştirilmesi, ders kapsamının cep telefonlarının tüketicisi değil üreticisi olmak temelinde uygulama geliştirmeye yönelik etkinlikler ile zenginleştirilmesi, faydalı uygulamalar hakkında fikir verici olunması, etkili kullanımlarla ilgili ufuk açılması gerekmektedir

KAYNAKÇA

- Adnan, M., Gezgin, D. M. (2016). Modern çağın yeni fobisi: üniversite öğrencileri arasında nomofobi prevalansı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49(1), 141-158.
- Adıgüzel, O., Batur, H. Z., Ekşili, N. (2014). Kuşakların değişen yüzü ve Y kuşağı ile ortaya çıkan yeni çalışma tarzı: mobil yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 165-182.
- Alosaimi, F. D., Alyahya, H., Alshahwan, H., Al Mahyijari, N., Shaik, S. A. (2016). Smartphone addiction among university students in Riyadh, Saudi Arabia. *Saudi Medical Journal*, 37(6), 675-683.
- Akamai, (2017). State of the Internet Q1 2017 Report. Erişim 20 Temmuz 2017 <https://community.akamai.com/servlet/JiveServlet/downloadBody/8122-102-1-15044/q1-2017-state-of-the-internet-connectivity-report.pdf>
- Akdağ, M., Yılmaz, B., Ş., Özhan, U. ve Şan, İ. (2014). Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 73-96.
- Akın, A., Altundağ, Y., Turan, E. M., Akın, U. (2014) The validity and reliability of the Turkish version of the smart phone addiction scale-short form for adolescent. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 152, 74-77.
- Aktaş, H., Yılmaz, N. (2017). Üniversite gençlerinin yalnızlık ve utangaçlık unsurları açısından akıllı telefon bağımlılığı, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 85-100.
- Altuntuğ, N. (2012). Kuşaktan kuşağa tüketim olgusu ve geleceğin tüketici profili. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 203-212
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders 5*. Washington DC: American Psychiatric Association Publishing, Erişim 15 Temmuz 2017 <https://psicovalero.files.wordpress.com/2014/06/dsm-v-manual-diagnc3b3stico-y-estadc3adstico-de-los-trastornos-mentales.pdf>

- Baysal, Z. N., Şahenk, S. S., Hazneci. Y. Ö. (2010). Evaluation of the primary school level students' attitudes towards mobile phones. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2 (2), 4279–4284
- Beland, L. P., Murphy, R. (2015). CEP discussion paper no 1350: Ill communication: technology, distraction and student performance. *Centre for Economic Performance, London School of Economics and Political Science*. Erişim 10 Haziran 2017 from <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/dp1350.pdf>
- Bianchi A., Phillips J. G. (2005). Psychological predictors of problem mobile phone use. *Cyberpsychol Behavior*, 8(1):39-51.
- Bozkurt, H., Şahin, S., Zoroğlu, S. (2016). İnternet bağımlılığı: güncel bir gözden geçirme. *Journal of Contemporary Medicine*, 6(3), 235-247.
- Boxton Collection Simon, (2017) Erişim 22 Ağustos 2017 <https://www.microsoft.com/buxtoncollection/detail.aspx?id=40>
- BTK, 2017. Türkiye elektronik haberleşme sektörü, üç aylık Pazar verileri raporu 2017 ilk çeyrek Erişim Temmuz 27, 2017 https://www.btk.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSayfalar%2fPazar_Verileri%2f2017-Q1.pdf
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, 470-883
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Çakır, Ö., Oğuz, E. (2017). Lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişki. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 418-429.
- Cheever, N. A., Rosen, L. D., Carrier L. M, Chavez, A. (2014). Out of sight is not out of mind: the impact of restricting wireless mobile device use on anxiety levels among low, moderate and high users. *Computers in Human Behavior*. 37, 290-297.

- Chen, B. Denoyelles, A. (2013). Exploring students' mobile learning practices in higher education. *Educause Review Online*. Retrived 10 Temmuz 2017 <http://er.educause.edu/articles/2013/10/exploring-students-mobile-learning-practices-in-higher-education>
- Çetin, F. H., Pamuk, M. Donmuş, V. (2015) Ergenlerde problemlerle cep telefonu kullanımı ile akademik erteleme arasındaki ilişkide internet bağımlılığının aracılık rolünün incelenmesi 25. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kongresi'nde sunulan bildiri. İstanbul.
- Çetinkaya, B. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde siber zorbalığın yaygınlığı (Yüksek lisans). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çetinkaya Bozkurt, Ö., Minaz, A. (2017, Mayıs 11-13). Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin ve kullanım amaçlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. 4. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sosyal ve Teknik Bilimler Kongresi'nde sunulan bildiri, Burdur.
- Çetinkaya, L., Sütçü, S., S. (2016) Çocukların gözüyle ebeveynlerinin bilişim teknolojileri kullanımlarına yönelik kısıtlamaları ve nedenleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(1), 79-116
- Choliz, M. (2012). Mobile-phone addiction in adolescence: the test of mobile phone dependence. *Progress in Health Sciences*, 2(1), 33-44.
- Çivitci, A. (2009) İlköğretim öğrencilerinde yaşam doyumu: bazı kişisel ve ailesel özelliklerin rolü. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2009/22 (1), 29-52
- Demir, Ö., Seferoğlu, S. S. (2016). Bilgi okuryazarlığı, internet bağımlılığı, sanal aylıklık ve çeşitli diğer değişkenlerin sanal zorbalık ile ilişkisinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 3(1), 1-2.
- Demirci, K., Orhan, H., Demirdaş, A., Akpınar, A., Sert, H. (2014) Validity and Reliability of the Turkish Version of the Smartphone Addiction Scale in a Younger Population. *Klinik Psikiyatri Bülteni*, 24(3), 226-234.

- Deniz, S. (2014) Ergenlerin problemlili mobil telefon kullanımının utangaçlık ve sosyal anksiyete ile ilişkisinin incelenmesi (Yüksek lisans). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Deniz, S., Yıldırım, E. A., Çobanyıldız, M. (2014) Ergenlerde problemlili mobil telefon kullanımı ile utangaçlık ve sosyal anksiyete ilişkisi. *Online Journal Of Technology Addiction & CyberBullying*, 2014/1.
- DGMCS, (2015). Deloitte global mobil kullanıcı araştırması. Erişim 5 Temmuz 2017 <https://www2.deloitte.com/tr/tr/pages/technology-media-and-telecommunications/articles/global-mobile-consumer-survey.html>
- Doğan, U., Tosun, İ., N. (2016) Lise öğrencilerinde problemlili akıllı telefon kullanımının sosyal kaygı ve sosyal ağların kullanımına aracılık etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (22), 99-128.
- Ege, Börteçin. (2013, Haziran). Cep telefonu 40 yaşında. *Bilim ve Teknik Dergisi*. 72-76. Erişim http://bortecin.com/cep_telefonu_40_yasinda.pdf
- Eker, Ö. (2016). Lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılıkları ile öznel iyi oluşlarının incelenmesi (Yüksek lisans). Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul.
- Elmas, O., Kete, S., Hızlısoy, S. S., Kumral, H, N. (2015) Teknolojik cihaz kullanım alışkanlıklarının okul başarısı üzerine etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 49-54
- Erçetin, Ş. Ş., İli, K. (2012). The effect of social media addiction on students lives, *Humanity & Social Sciences Journal*, 7 (2): 110-113
- Erdem, H, Kalkın, G., Türen, U., Deniz, M. (2016) Üniversite öğrencilerinde mobil telefon yoksunluğu korkusunun (nomofobi) akademik başarıya etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 923-936.
- Erdem, H., Türen, U., Kalkın, G. (2017) Mobil telefon yoksunluğu korkusu (nomofobi) yayılımı: Türkiye’den üniversite öğrencileri ve kamu çalışanları örnekleme. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 10 (1), 1-12.

- Erden, İ. O. (2017). Lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarına ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 4(1), 1-26.
- Ergin, A., Uzun, U. S., Bozkurt, İ., A. (2014). Lise öğrencilerinin cep telefonu kullanma davranışları ve cep telefonu hakkındaki görüşleri. *Dicle Tıp Dergisi*, 41 (3), 542-547.
- Ertem, F. (2006). Cep telefonu kullanımının insan ilişkilerine etkisi (Yüksek lisans). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Fidan, H. (2016). Mobil bağımlılık ölçeği'nin geliştirilmesi ve geçerliliği: bileşenler modeli yaklaşımı. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3, 433-469.
- Gezgin, D. M., Çakır, Ö. (2016). Analysis of nomophobic behaviors of adolescents regarding various factors. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 2504-2519.
- Gezgin, D. M., Şahin, Y. L., Yıldırım, S. (2017). Sosyal ağ kullanıcılarının nomofobi düzeylerinin çeşitli faktörler açısından incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 7 (1), 1-15.
- Gökyer, N., Doğan, B., 2016. İstenmeyen öğrenci davranışları ve nedenlerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 (1), 93-105.
- Griffiths, M. D. (1995). Technological addictions. *Clinical Psychology Forum*, 76, 14-19.
- Gula, T. (2016). Problemlili cep telefonu kullanımı, kişilik özellikleri ve sosyodemografik değişkenlere göre sosyal medya kullanım tercihleri: tanımsal bir çalışma (Yüksek lisans). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Günüç, S., Kayri, M. 2010, Türkiye’de internet bağımlılık profili ve internet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik-güvenirlilik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 220-232.
- Gümüş, i., Örgen, C., 2015. Önlisans öğrencilerinin akıllı cep telefon kullanmalarının başarı ve harcama düzeylerine olası etkileri üzerine bir çalışma. Akademik

Platform, Erişim Kasım 30, from http://kritik-analitik.com/ISCAT2015_bildiriler/C1-ISCAT2015ID65.pdf

Güzeller, C. O., Coşguner, T. (2012). Development of a problematic mobile phone use scale for Turkish adolescents. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15, 205-211.

Harshe, D., Karia, S., Rajani, S., Bharati A, De-Sousa, A., Shah, N., Mishra, P. (2017). Smartphone usage practices, preferences and its perceived effects in medical students at a tertiary care medical college. *International Journal of Medicine and Public Health*. 7(1), 51-5.

Hoşgör, H., Tandoğan, Ö., Güngör Hoşgör, D., 2017. Nomofobinin günlük akıllı telefon kullanım süresi ve okul başarısı üzerindeki etkisi: sağlık personeli adayları örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (46), 573-595.

ITU, 2017. International Telecommunication Union ICT facts and figures 2017. Erişim Temmuz 27, 2017 from <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/facts/default.aspx>

İlhan, V. (2008). Yeni dünya düzeninde iletişim politikaları ve değişim: cep telefonu kullanım alışkanlıkları ve tüketim yönelimleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (24), 293-316.

İli, K. (2013). Sosyal medya ortam ve araçlarının öğrenci davranışlarına etkisi Gaziçiiftliği Anadolu Lisesi örneği. (Yüksek lisans), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

James, D. (2012) *Problematic Use of Mobile Phones: Measuring the Behavior, Its Motivational Mechanism, and Negative Consequences*. Ddoktora, Australia Queensland University of Technology). Retrieved from https://www.academia.edu/11729948/Problematic_use_of_mobile_phones_Measuring_the_behaviour_its_motivational_mechanism_and_negative_consequences?auto=download

- Jena, R. K. (2015). Compulsive use of smartphone and technostress: a study among Indian students. *International journal of applied business and economic research* 13(1), 353-362.
- Kalaycı, E. (2010). Üniversite öğrencilerinin siber aylıklık davranışları ile öz düzenleme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek lisans), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kaplan Akıllı, G., Gezgin, D. M. (2016). Üniversite öğrencilerinin nomofobi düzeyleri ile farklı davranış örüntülerinin arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 51-69.
- Keser, H. (2005). *İnsan-Bilgisayar Etkileşimi ve Sağlığa Etkisi* (1.Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Keser, H., Esgi, N. (2012). An analysis of self-perceptions of elementary school students in terms of computer game addiction. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 46, 247 – 251.
- Keser, H., Kavuk, M. (2015). Okulda siber zorbalık farkındalık anketinin geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 17-30.
- Korkmaz, N. H., Korkmaz, F. ve Özkaya, G. (2009). Elementary School Physical Education Teachers' Strategies Against Discipline Problems (Bursa Province Case). *İlköğretim Online*, 8(1), 119-128.
- Kurt, M., Necmettin, T. (2017). Öğretmen adaylarının net-etik davranışlarının belirlenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6(2), 749-769.
- Kuss, D. J., Shorter, G. W., Rooij, A. J., Griffiths, M. D., Schoenmakers, T. M. (2013). Assessing internet addiction using the parsimonious internet addiction components model—a preliminary study. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 12(3), 351–366.
- Kuyucu, M. (2017). Gençlerde akıllı telefon kullanımı ve akıllı telefon bağımlılığı sorunsalı: akıllı telefon(kolik) üniversite gençliği. *Global Media Journal TR Edition*, 7(14), 328-359.

- Kwon, M., Kim, D. J., Cho, H., Yang, S. (2013). The smartphone addiction scale: development and validation of a short version for adolescents. *Plos one*, 8(12), e83558.
- Lee, Y. K., Chang, C. T., Lin, Y., Chengz, Z. H. (2014). The dark side of smartphone usage: psychological traits, compulsive behavior and technostress. *Computers in Human Behavior*, 31, 373-383.
- Lepp, A., Barkley, J. E., Karpinsky, A. C. (2015). The relationship between cell phone use and academic performance in a sample of U.S. college students. *SAGE Open*. 5 (1). 1-9.
- Mohaç, G. (2015). K.K.T.C Mağusa bölgesinde ilkokul öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılığı ile obezite arasındaki ilişki. (Yüksek Lisans), Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.
- Motorola History (2017) https://www.motorolasolutions.com/en_us/about/company-overview/history/timeline.html. 22 Ağustos 2017 tarihinde erişildi.
- Muherrem, N., Demirkol, M., Topcu, B., Beldek, K., Nergiz, M., Çömlek, B.,... Donma, M. M. (2014). Effect of use of mobile phone and electronic devices in the childhood and adolescence on body mass index and sleep time as well as fast-food consumption and physical activity. *International Journal of Basic and Clinical Medicine*. 2(3), 113-117.
- Noyan, C. O., Darçın, A. E., Nurmedov, S., Yılmaz, O. Ve Dilbaz, N. (2015). Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinin kısa formunun üniversite öğrencilerinde Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16 (Özel sayı 1), 73-81.
- OECD, 2016. Skills studies skills matter further results from the survey of adult skills. erişim Kasım 28, http://www.oecd-ilibrary.org/education/skills-matter_9789264258051-en
- Oktay, E., Çelik, A. K., Akbaba, A. İ., Küçükergüler, K. (2013). İnternet ve cep telefonu kullanımının lojistik regresyon yardımıyla analizi: Atatürk Üniversitesi Lisans Öğrencileri Örneği. *International Journal of Social Science*, 6(1), 479-496.

- Oxford Living Dictionaries, 2017. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/smart> 20 Temmuz 2017 tarihinde erişildi.
- Öner, K. 2015. Lise öğrencisi ergenlerde depresyon, internet bağımlılığı ve ilişkili faktörler. (Yüksek lisans), Adnan Menders Üniversitesi, Aydın.
- Özata, F. Z. (2009). İleri teknoloji yeniliği olarak akıllı telefonların genç tüketiciler tarafından benimsenmesinde etkili olan faktörler. (Doktora) Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özdemir, A, S.(t.y.). Cep telefonunun tarihçesi. Erişim 20 Mayıs 2017 <http://www.mobiletisim.com/dosyalar/cep-telefonunun-tarihcesi>
- Pamuk, M., Atlı, A. (2016). Üniversite öğrencileri için problemlerli cep telefonu kullanım ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 29 (1), 49-59
- Pearson, C., Hussain, Z. (2016). Smartphone addiction and associated psychological factors. *Addicta: The Turkish Journal of Addictions*, 3(2), 193-207.
- Polat, R. (2017). Dijital hastalık olarak nomofobi. *E-Journal of New Media /Yeni Medya Elektronik Dergi*. 1(2), 164-172.
- SAG IGL, 2017. Visual Social Media and Content Marketing Statistics 2017. Erişim 20 Temmuz 2017 <https://blog.sagipl.com/visual-social-media-content-marketing-statistics/>
- Sahu, S., Sahu, K. K. (2015). Smartphone user students are really not too 'smart'. *Bangamasi Akademik Journal*. 3, 106-112.
- Salehan, M., Negahban, A. (2013). Social networking on smartphones: when mobile phones become addictive. *Computers in Human Behavior*, 29, 2632–2639.
- Samaha, M., Hawi, N. S. (2016). Relationships among smartphone addiction, stress, academic performance, and satisfaction with life. *Computers in Human Behavior*, 57, 321-325.

- Sevi, O. M., Odabaşoğlu, G., Genç, Y., Soykal, İ., Öztürk, Ö. (2014). Cep telefonu envanteri: standardizasyonu ve kişilik özellikleriyle ilişkisinin incelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 15(1), 15-22
- Sharma, N., Sharma, P., Sharma, N., ve Wavare, R. R. (2015). Rising concern of nomophobia amongst Indian medical students. *International Journal of Research in Medical Sciences*, 3(3), 705-707.
- Soni, R., Upadhyay, R., Jain, M. (2017). Prevalence of smart phone addiction, sleep quality and associated behaviour problems in adolescents. *International Journal of Research in Medical Sciences*, 5 (2), 515-519.
- Sürer, M., (2016). Akıllı telefon bağımlılığının öznel mutluluk düzeyine etkisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. (Yüksek lisans) İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Şar, A. H., Işıklar, A. (2012). Problemlili mobil telefon kullanım ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *International Journal of Human Sciences*, 9 (2), 264-275.
- Şar, A. H., (2013). Examination of loneliness and mobil phone addiction problem observed in teenagers from the some variables. *International Journal of Social Science*, 6 (2), 1207-1220.
- Tarhan, T. (2013). Ergenlerde depresyon düzeylerinin internet kullanım amaçları ve akademik başarı açısından incelenmesi. (Yüksek lisans) Sakarya Üniversitesi, Kocaeli.
- Tavolacci, M. P., Meyrignac, G., Richard, L., Dechelotte, P., Ladner, J. (2015). Problematic use of mobile phone and nomophobia among French college students. *The European Journal of Public Health*, 25(3), 206.
- Tekin, Ç. (2012). Cep telefonu problemlili kullanım (PU) ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. (Yüksek lisans) İnönü Üniversitesi, Malatya.
- TUİK, 2016. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. Erişim Kasım 26, 2016 from <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779>

- TBMEP, 2015. Türkiye bağımlılıkla mücadele eğitim programı internet bağımlılığı. Erişim Haziran 10, 2017 <http://www.yesilay.org.tr/documents/file/yesilay/kitap/tbm/internet-bagimlilik.pdf>
- Ünal, M., H. (2015). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin belirlenmesi. (Yüksek Lisans) Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Wentworth, D. K., Middleton, J. H. (2014). Technology use and academic performance. *Computers and Education*, 78, 306 -311.
- Yılmaz, G., Şar, A. H., Civan, A. (2015). Ergenlerde Mobil Telefon Bağımlılığı İle Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Online Journal Of Technology Addiction & CyberBullying*, 2015, 2 (2), 20-37.
- Yildirim, C. (2014). *Exploring the dimensions of nomophobia: developing and validating a questionnaire using mixed methods research* (Master's thesis, Iowa State University). Retived from <http://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5012&context=etd>
- Yıldırım, C., Sumuer E., Adnan, M., Yıldırım, S. (2015). A growing fear: Prevalence of nomophobia among Turkish college students. *Information Development*, 32(5), 1322-1331.
- Young K. S. (2007). Cognitive behavior therapy with internet addicts: treatment outcomes and implications. *Cyberpsychol Behav*, 10, 671-679.
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237–244.
- Yücelten, E. (2016). Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesi. (Yüksek lisans) Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

EKLER:

EK 1 – Araştırma izni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.4773199
Konu : Araştırma İzni

07.04.2017

..... KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) Ankara Üniversitesi'nin 23/03/2017 tarih ve 1356 sayılı yazısı.

Ankara Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Burcu YILMAZ'ın "**Öğrencilerin Problemleri Cep Telefonu Kullanımlarının Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi**" konulu tez çalışması kapsamında uygulama talebi Komisyonumuzca incelenmiş olup, ilçenize bağlı ekli listede belirtilen okullarda uygulamanın yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Uygulama formunun (4 sayfa) uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi (a) genelge çerçevesinde, ilçe milli eğitim müdürlüklerinin sorumluluğunda okul ve kurum yöneticileri de uygun gördüğü takdirde gönüllülük esasına göre yazımız ekinde gönderilen mühürlü uygulama araçlarının uygulanmasına izin verilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

EKLER:
1-Uygulama Formu (4 sayfa)
2-Okul Listesi (1 sayfa)

ORTAOKULLAR LİSTESİ

ALTINDAĞ	Beşikkaya Ortaokulu
ALTINDAĞ	Altındağ Gültepe Ortaokulu
ALTINDAĞ	ABDULLAH TOKUR ORTAOKULU
ALTINDAĞ	AKŞEMSETTİN İMAM HATİP ORTAOKULU
ALTINDAĞ	POLİS AMCA ORTAOKULU
ÇANKAYA	MALTEPE ORTAOKULU
ÇANKAYA	GÜLEN MUHARREM PAKOĞLU
ÇANKAYA	İL GENEL MECLİSİ ORTAOKULU
ÇANKAYA	İMKB ALPASLAN İMAM HATİP ORTAOKULU
ÇANKAYA	NAMIK KEMAL ORTAOKULU
ÇANKAYA	ANITTEPE ORTAOKULU
ÇANKAYA	TEVFİK İLERİ ORTAOKULU
ETİMESGUT	Hasan - Şükran Saruhan Ortaokulu
ETİMESGUT	Eryaman Şehit Abdulkadir Yüzbaşıoğlu Ortaokulu
ETİMESGUT	Ahi Evran Ortaokulu
GÖLBAŞI	PİR SULTAN ABDAL ORTAOKULU
GÖLBAŞI	ŞEHİT HAMZA YILDIRIM ORTAOKULU
GÖLBAŞI	ŞEHİT MERİÇ ALEMDAR ORTAOKULU
GÖLBAŞI	GÖLBAŞI ŞEHİT ÖMER HALİSDEMİR ORTAOKULU
GÖLBAŞI	CEMİL YILDIRIM ORTAOKULU
KEÇİÖREN	Yalçın Eskiyanan Ortaokulu
KEÇİÖREN	Kardeşler Cumhuriyet Ortaokulu
KEÇİÖREN	ATATÜRK ORTAOKULU
KEÇİÖREN	GÜLHANE ORTAOKULU
KEÇİÖREN	HÜSEYİN GÜLLÜOĞLU ORTAOKULU
MAMAK	Derbent İmam Hatip Ortaokulu
MAMAK	29 EKİM ORTAOKULU
MAMAK	TİCARET ODASI ORTAOKULU
MAMAK	MAMAK ORTAOKULU
MAMAK	AÇIKALIN ORTAOKULU
PURSAKLAR	Turgut Özal Ortaokulu
PURSAKLAR	Feride Bekçioğlu Ortaokulu
PURSAKLAR	SARAY ORTAOKULU
PURSAKLAR	ALTINOVA ORTAOKULU
PURSAKLAR	PURSAKLAR İMAM HATİP ORTAOKULU
SİNCAN	Gaziosmanpaşa Ortaokulu
SİNCAN	100 YIL ORTAOKULU
SİNCAN	SÜHENDAN KÜRKLÜ ORTAOKULU
SİNCAN	Melişah Ortaokulu
SİNCAN	İmam hatip Ortaokulu
YENİMAHALLE	Batıkent Ortaokulu
YENİMAHALLE	Kardelen Ortaokulu
YENİMAHALLE	PROF.DR.MEHMET SAĞLAM ORTAOKULU
YENİMAHALLE	M.E.Vakfı Batıkent Ortaokulu
YENİMAHALLE	AHMET HAMDİ TANPINAR ORTAOKULU
YENİMAHALLE	ABAY ORTAOKULU
YENİMAHALLE	MEHMET AKİF İNAN ORTAOKULU
YENİMAHALLE	Seviye Koleji
YENİMAHALLE	Onur Koleji
ÇANKAYA	Odtü Koleji
YENİMAHALLE	Gazi Üniversitesi Vakfı Ortaokul

EK 2 Kişisel Bilgiler Formu

ÖĞRENCİLERİNİN CEP TELEFONU KULLANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ ANKETİ

Değerli Öğrenci,

Bu araştırmanın amacı, öğrencilerinin cep telefonu kullanımına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Çalışmaya katılarak ilgili taraflara ihtiyaçlarınızı karşılamaya yönelik öneriler geliştirmemize yardımcı olabilirsiniz. Lütfen tüm soruları yanıtladığınızdan emin olunuz. İlgi ve katkınız için teşekkür ederiz.

Danışman: Prof. Dr. Hafize KESER

Buruç YILMAZ

İletişim: Burcu YILMAZ Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Cebeci, Ankara.
E-posta: burcuyilmaz.maltepe@gmail.com

1. Cinsiyetiniz?	☐ Kız ☐ Erkek
2. Sınıfınız?	☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10 ☐ 11 ☐ 12
3. Velinizin öğrenim durumu?	☐ Okula gitmemiş ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü (Master/Doktora)
4. Veliniz cep telefonu kullanımı hakkında ne kadar bilgi sahibidir?	☐ Benden daha fazla ☐ Benim kadar ☐ Benden daha az
5. Kendinizin, aile bireylerinizin ya da arkadaşlarınızın cep telefonunu hangi amaçlarla kullanıyorsunuz? (birden fazla işaretleyebilirsiniz)	☐ Telefonla görüşme ☐ Oyun oynama ☐ Mesajlaşma
	☐ Alarm ☐ Müzik dinleme ☐ Haritaları kullanma
	☐ Fotoğraf/video çekme ☐ Sosyal medya takibi ☐ Uygulamalar yükleme
	☐ Bilgiye ulaşma /araştırma ☐ Belge oluşturma /belgeleri açma
	☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)
6. Cep telefonu kullanma süreniz?	☐ Günde bir saatten az ☐ Haftada bir saatten az ☐ Günde bir iki saat ☐ Haftada bir iki saat ☐ Günde 2 ila 4 saat arası ☐ Diğer (lütfen belirtiniz):..... ☐ Günde 4 saatten fazla
7. Size ait bir cep telefonu var mı?	☐ Evet ☐ Hayır Eğer yanıtınız "Hayır" ise diğer soruları cevaplamayınız.
8. İlk cep telefonunuzu edindiğinizde kaç yaşınızda idiniz?	☐ 7'den küçük ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10 ☐ 11 ☐ 12 ☐ 13 ☐ 14 ☐ 15 ☐ 16 ve üzeri
9. Cep telefonunuz ile internete bağlanıyor musunuz?	☐ Evet ☐ Hayır
10. Cep telefonu ile internete bağlanma şekilleriniz nelerdir? (birden fazla işaretleyebilirsiniz)	☐ İnternet paketim var ☐ Serbest internet erişim bölgelerinde (kafe vb.) ☐ Evimde/tanıdıklarımın evinde kablosuz (wi-fi) ağ ile ☐ Tanıdıklarımın telefonlarından paylaşılmış interneti kullanarak ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz) :

EK 3 -PCTKÖ

PROBLEMLİ CEP TELEFONU KULLANIM ÖLÇEĞİ	
1	Cep telefonumun kapalı olmasından hoşlanmam.
2	Bir süre mesajlarımı kontrol etmeden ya da telefonuma bakmadan duramam.
3	Cep telefonu kullanmazsam arkadaşlarım arasındaki olaylardan, gündemden ve sosyal hayattan geri kalırım.
4	Cep telefonumu evde unuttuğumda çok üzülürüm.
5	Cep telefonumu sürekli kontrol etme ihtiyacı hissedirim.
6	Uyanır uyanmaz cep telefonumu kontrol ederim.
7	Birçok işimi cep telefonumla hallettiğim için telefonsuz hiçbir şey yapamam.
8	Cep telefonumu kullanamadığım ortamlarda kendimi huzursuz hissedirim.
9	Cep telefonum sahip olduğum en değerli şey.
10	Cep telefonu kullanımımından kaynaklanan el, bilek, parmak ağrılarım var.
11	Cep telefonu kullanımımından kaynaklanan bel, boyun ve sırt ağrılarım var.
12	Cep telefonumu uzun süre kullanmam nedeniyle gözlerimle ilgili sorun yaşıyorum.
13	Cep telefonu kullanımımından kaynaklanan baş ağrılarım var.
14	Cep telefonu kullanımım yüzünden ödevlerimi aksattığım olur.
15	Ailem, cep telefonunu daha az kullanmam konusunda beni sürekli uyarır.
16	Cep telefonu kullanımım yüzünden ödevlerimi aksattığım olur.
17	Cep telefonu kullanımımından dolayı ailem tarafından cezalandırıldığım olur.
18	Cep telefonu sorumluluklarımı aksatmama neden olur.
19	Okulda yakalanmayacağımı düşündüğüm yerlerde cep telefonu kullandığım olur.
20	Öğretmenlerime fark ettirmeden cep telefonu kullandığım olur.
21	Okulda cep telefonu yasaklarına uymadığım olur.
22	Derste cep telefonumu açık bıraktığım olur.